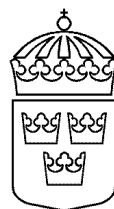

Riksdagens protokoll

1999/2000:60

Torsdagen den 3 februari

Protokoll
1999/2000:60

Kl. 12.00 – 18.33

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 28 januari.

2 § Anmälan om inkommen uppteckning från EU-nämndens sammanträde

Tredje vice talmannen anmälde att uppteckning från EU-nämndens sammanträde den 10 december 1999 inkommit.

3 § Svar på interpellation 1999/2000:185 om information till föräldrar om elevers prestation

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Ulf Nilsson har frågat om jag anser att informationen till eleverna i Stockholm strider mot skollagens anda och vad jag avser att göra för att förbättra och utveckla informationen till föräldrar och elever i grundskolan.

Låt mig först säga att jag uppskattar initiativ som tas för att förbättra och utveckla informationen och diskussionen om elevernas studieresultat och sociala situation mellan skola och hem. Vi vet att engagerade föräldrar betyder oerhört mycket för en elevs framgång och trivsel i skolan. Föräldrar är i dag både medvetna och intresserade av det som sker i skolan, inte bara för det egna barnets del. Att skapa en ständigt pågående dialog mellan skola och hem är därför en mycket viktig uppgift för skolan.

Ulf Nilsson och jag har inte skilda uppfattningar när det gäller vikten av kontakt mellan skola och hem kring elevernas prestationer och situation. Frågan gäller om det system för detta som Stockholms stad genomfört befinner sig innanför eller utanför lagstiftningens ram.

Riksdagen har fattat beslut om det nationella betygssystem som gäller tillsammans med den nya läroplanen sedan 1994. Till detta har regeringen utfärdat några ytterligare bestämmelser i grundskoleförordningen, bl.a. att de skriftliga omdömen som kan utfärdas efter föräldrarnas önskemål inte får ha karaktären av betyg. För att en kommun ska kunna gå utanför detta och ge betyg vid andra tidpunkter eller efter en annan skala

krävs nya beslut i riksdag respektive regering efter sedvanlig beredning och remissbehandling.

Min uppfattning är att nu gällande lagstiftning ger stort utrymme för förbättring och utveckling av informationen till föräldrar och elever om studieresultaten. I regeringens utvecklingsplan skriver vi om värdet av att skriftligt dokumentera elevernas studieutveckling, inte bara som underlag för utvecklingssamtal utan för att kunna arbeta på ett mer individualiserat sätt. I försöksverksamheten med utbildning utan timplan i grundskolan kommer detta att särskilt fokuseras.

Det är avgörande hur ett skriftligt omdöme används. Det är väl känt att bedömningar och betyg i alla former upplevs som en stimulans av den framgångsrika eleven, medan en annan elev kan få sitt självförtroende skadat genom sådana dokument. Ett utvecklingssamtal innebär en dialog och ett utbyte av information som förhoppningsvis också resulterar i en överenskommelse om ömsesidiga åtaganden av lärare, elev och föräldrar. Detta kan inte ersättas av en siffra, en bokstav eller, som i de nu aktuella fallen, av ett kryss i en kolumn med korta färdigformulerade omdömen.

Det finns många spännande idéer och metoder på detta område att studera, bl.a. den s.k. portföljmetoden, som bygger på att eleven tar stort eget ansvar för informationen om kunskapsutvecklingen. Jag ser mycket positivt på att olika metoder utvecklas genom lokala initiativ men vill betona att utvecklingen inte kan kommenderas fram genom centrala direktiv.

Skolverket undersöker just nu om de system med skriftliga omdömen som introducerats i Stockholm och Nacka är förenliga med skollagens anda. Jag föregriper därför inte verkets bedömning utan konstaterar att det är olyckligt att en i övrigt konstruktiv debatt kretsar kring denna formulering i grundskoleförordningen (7 kap 2 §): ”Sådan information får dock inte ha karaktären av betyg.”

Anf. 2 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar skolministern för svaret, och jag uppfattar att skolministern har en positiv inställning till att skolorna tar olika initiativ för att förbättra dialogen mellan skolan och hemmet.

Bakgrunden till min fråga var bl.a. att skolministern i riksdagens frågestund i höstas sade att den skriftliga informationen till föräldrarna i Stockholm inte verkade stämma med skollagens anda. Även Skolverkets chef har uttalat sig i frågan. Det är positivt att skolministern nu inte vill upprepa det påståendet och att hon säger sig inte vilja föregripa Skolverkets undersökning av dessa system i Stockholm och Nacka.

Systemet i Stockholm går i korthet ut på att kommunen erbjuder föräldrarna skriftlig information om hur deras barn klarar skolarbetet. Denna skriftliga information ska vara ett komplement till de muntliga utvecklingssamtalen. Skolorna får själva i samråd med föräldrarna bestämma hur informationen ska se ut. Det ska framgå om eleven har klarat av eller bedöms komma att klara av att uppnå målen i olika ämnen. Jag tycker att detta verkar vara ett bra sätt att förbättra informationen till föräldrar och elever.

I all pedagogisk verksamhet borde det vara naturligt att sätta upp mål. Själva idén med att sätta upp mål är att man senare ska följa upp om dessa mål har uppnåtts. Har inte målen uppnåtts gäller det att göra en ny

plan för ett nytt försök. När det gäller barn och ungdomar är det naturligtvis viktigt att dessa uppföljningar görs så att inte viljan och lusten att gå vidare i skolan blir knäckt. Alltihop handlar ju om att vi vill att så många som det över huvud taget är möjligt ska klara sig bra i skolan. Men samtidigt är det rättvist att ge eleven en chans att jobba upp sig genom att tala om vad han eller hon behöver jobba upp sig i. Det är också viktigt att läraren visar förståelse för individuella svårigheter och är beredd till individuella stödinsatser. Ibland räcker inte den ordinarie läraren till utan andra insatser, som speciallärare, behövs.

Det är väldigt lätt och väldigt mänskligt att blunda för ärlig och kanske lite besvärande information. Det är väldigt lätt, både för barn och vuxna, att lura sig själv. Det är därför betygen ofta kommer som en negativ överraskning i åttan, när det kanske är alldeles för sent att göra något åt situationen inför gymnasievalet. Därför behöver utvecklingssamtalen i skolan dokumenteras skriftligt.

Skolministern konstaterar att det är olyckligt att debatten kretsar kring en paragraf i skollagen om att skriftlig information inte får ha karaktären av betyg. Det kan jag hålla med om. Det viktiga är ju att informationen förbättras och att elever och föräldrar inte är ovetande om hur det går i skolan. Min fråga blir då om skolministern anser att den paragrafen är för klumpigt formulerad och behöver skrivas om. En paragraf som låser utrymmet för olika typer av information är väl inte bra.

Jag håller med om att skolorna själva ska utforma informationen, men det är viktigt att skolorna vet att de måste lämna en bra information till elever och föräldrar. Enligt min mening borde det slås fast att skolan är skyldig att dels ha utvecklingssamtal, dels erbjuda skriftlig information. Jag upprepar därför min fråga: Vilka förändringar i förordningar och uppmaningar till våra skolor avser skolministern att göra för att förbättra och utveckla informationen till föräldrar och elever?

Anf. 3 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är positivt att Ulf Nilsson och jag är överens om att det är skolan som ska tala om hur detta ska utformas och att det inte ska vara några centrala direktiv, vilket har varit fallet när det gäller Stockholm. Man har uppmanat skolor att ge dessa olika typer av omdömen.

Det är redan inskrivet i grundskoleförordningen att man är skyldig att ha utvecklingssamtal. Man har tillagt att det ska vara en dialog mellan elev, förälder och personal på skolan.

Jag vill säga något om utvecklingssamtalen, som jag tycker är ett väldigt bra instrument. Nu tänker jag lämna skolan ett tag och ge mig in en helt annan verksamhet, nämligen bilproduktionen. Låt oss säga att de som tillverkar bilar hittar på en ny bil som nu ska tillverkas. Produktionen sätter i gång, men till någons häpnad blir det inte den bil som man har tänkt sig. Vad är det som visar sig? Jo, att några av dem som var med om att producera bilen har valt att göra den på ett annat sätt. Då ställer man sig frågan om arbetsgivaren kommer att säga: Vad bra, vi fick en ny modell! Eller kommer man att kräva att bilen ska se ut på det sätt som man hade sagt? Man kommer givetvis att kräva att man vill ha den produkt som man sade från början.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Vad har det här med utvecklingssamtalen att göra? När vi politiker ser att någonting inte fungerar efter det att vi har fattat ett politiskt beslut tror jag att vi ofta kommer med ytterligare en lösning i stället för att verkligen gå till botten. Vi borde fråga oss varför det politiska beslut som vi faktiskt har varit många om att fatta och som vi har varit ense om är viktigt inte fungerar.

Det jag nu ser som en oerhört stor uppgift för skolan är att se till att alla lärare verkligen lär sig att använda utvecklingssamtalet på det sätt som riksdagen har beslutat om.

När den nya läroplanen, betygssystemen och utvecklingssamtalen skulle införas var jag vid något tillfälle, då jag inte var politiker, ute och träffade en stor del av personalen och informerade om de nya riktlinjerna. Vid ett tillfälle sade en lärare: Är det meningen att de s.k. kvartssamtalen ska upphöra nu? De fanns en gång tidigare och innefattade ungefär 15 minuters information från lärare till elev. Jag förklarade skillnaden mellan kvartssamtal och utvecklingssamtal. Den här läraren sade då: Menar du verkligen att jag måste tala mer än 15 minuter med eleverna? Hur ska jag klara av att göra det?

Det var en väldigt ärlig kommentar. Med det här vill jag belysa att det, när vi nu som politiker har fattat det här beslutet, säkerligen fortfarande krävs kompetensutveckling för lärarna när det gäller utvecklingssamtalen. Jag är också övertygad om att de på vissa håll, kanske inte alla, kan göras bättre. Det ska bli den dialog som vi slog fast härifrån riksdagen. Båda parter ska lyssna, och det ska vara en uppföljning från det ena utvecklingssamtalet till det nästa.

Det har, räknat med skoltid, gått en kort tid sedan utvecklingssamtalen infördes. Jag har kunnat följa rapporterna från inspektörerna om utfallet. Därför säger jag ytterligare en gång att det behövs ytterligare kompetensutveckling. Nu är det upp till skolledningen att se hur de här utvecklingssamtalen fungerar ute på skolorna och eventuellt vidta åtgärder för att förbättra dem.

Jag kommer att återkomma till olika sätt att informera förutom utvecklingssamtalen.

Anf. 4 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Skolministern och jag är överens om att det är riktigt att vi har ett krav på skolan att den ska föra utvecklingssamtal. Men det finns inget krav på skolan när det gäller att de här utvecklingssamtalen ska kompletteras med skriftlig information. Utan att vara rädd för att detaljstyra menar jag att man mycket väl skulle kunna skriva in det.

Skolministern har faktiskt fel när det gäller att Stockholm har utformat det här bara genom centrala direktiv om hur de här skriftliga omdömena ska se ut. I Stockholms beslut står det att varje skola själv bestämmer utformningen i samråd med föräldrarna. Det enda man har beslutat om är att det ska vara skriftligt.

Informationen kan naturligtvis utformas på olika sätt, men skolorna måste veta att de är skyldiga att lämna den. För mig är det, som sagt, uppenbart att även skriftlig information behövs och att det ska skrivas in i förordningen att utvecklingssamtal ska dokumenteras skriftligt.

En tredje fråga som jag ställde i interpellationen gällde rätten för lärare att arbetsvägra i fråga om skriftlig information. Den frågan svarade

skolministern inte på. Uppmaningen att arbetsvägra riktade ju Skolverkets chef till lärarna i en intervju i lärarnas tidning. Själv är jag av den uppfattningen att man som anställd ska gå andra vägar om man vill ändra på ett som man tycker tokigt beslut. Man kan argumentera eller naturligtvis anmäla arbetsgivaren till en myndighet som står över om man tycker att något strider mot lagen. Och det måste ju inträffa ganska många gånger att t.ex. lärare är missnöjda med beslut i kommunerna och riksdagen. Jag känner t.ex. till en hel del lärare som inte uppskattar socialdemokratisk skolpolitik i kommunerna, men jag uppmanar dem inte att arbetsvägra för att åstadkomma en förändring. Jag tycker att det skulle vara intressant att höra hur skolministern ser rent principiellt på att lärarna arbetsvägrar om de anser att ett kommunalt beslut strider mot skollagen eller är felaktigt på något sätt. Jag ber inte skolministern kommentera uttalandet av Skolverkets chef utan ber henne kommentera den här frågan rent principiellt.

Anf. 5 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag kan konstatera att vi återigen är överens. Jag gör precis som Ulf Nilsson. Jag uppmanar inte heller någon att arbetsvägra om det skulle vara en borgerligt styrd kommun. Det handlar inte om det, utan det är givetvis de nationella styrsystemen som ska gälla i alla kommuner. Det är därför som vi har de nationella styrdokumenterna i våra läroplaner, våra kursplaner och vårt betygssystem.

Det som nu prövas av Skolverket är just tolkningen av det nationella beslutet. Man talar inte om centralt på vilket sätt man ska göra, utan det är just en uppmaning om att det här skriftliga omdömet ska göras. Det som riksdagen har beslutat om och det som i dag gäller är ju att ett skriftligt omdöme kan utfärdas om en förälder så önskar. Det är precis den här delen som Skolverket kommer att se över.

Jag tror, precis som jag också har skrivit i vår utvecklingsplan och som jag svarar här, att det kan vara bra med olika former av skriftlig dokumentation. Det som jag ser och som jag har mött på många skolor är att man använder den här modellen. Man har det här utvecklingssamtalet tillsammans. Man har den ömsesidiga informationen. Sedan kommer man fram till vad man vill dokumentera. Vilka gemensamma beslut har man då kommit fram till? Vilket synsätt har man när det gäller delar som eleven ska förbättra sig på och gå vidare med? Är det brister av en så grav art att man behöver gå vidare med ett åtgärdsprogram eller hur är det?

Jag tror att det är väldigt viktigt att man dokumenterar, så att man också kan se framför sig vad det är man talar om. Jag tror att vi båda känner igen formuleringen: "Du kan få ett högre betyg om du blir lite bättre i..." Eleven och föräldern går då hem och vet inte vad som egentligen menas med att "bli lite bättre i..." Därför kan ofta den skriftliga dokumentationen utifrån vardagsarbetet vara en bra grund för ett sådant här samtal.

Jag tycker att den skriftliga dokumentationen kan vara väldigt bra när tre parter, som det kan vara, i samtalet kommer överens om det. Man har den och kan föra vidare den till nästa samtal.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Det som vi nu prövar är den form av omdömen som tangerar att vara betygsliknande. Vi prövar om de strider mot lagen eller inte. Det är ju den frågan som Skolverket ska pröva.

Anf. 6 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Den här diskussionen förs mot bakgrund av att många elever misslyckas i våra skolor. En tredjedel misslyckas i gymnasiet. Gymnasiets misslyckanden är i sin tur en följd av bl.a. brister genom hela grundskolesystemet. Skolverkets rapporter och skolministerns olika inlägg tyder på att alltför inser att den svenska skolan inte klarar av sitt mål att vara till för alla elever.

Jag och Folkpartiet har i olika sammanhang fört fram ett stort antal förslag till kvalitetshöjande åtgärder. Ett genomgående tema i vår kritik har varit den bristande informationen till elever och föräldrar samt den bristfälliga utvärderingen av betyg, resultat osv. Det är först när man vet var problemen finns som man kan göra någonting åt dem. Det gäller skolor, lärare, föräldrar och elever.

Dagens fråga om kravet på att föräldrar och elever ska få regelbunden skriftlig information får inte handla om formaliteter. Frågan är hur vi på bästa sätt ska ge barn och ungdomar en chans att förändra och förbättra sina resultat i skolan. Jag anser att det inte alltid är tillräckligt med muntlig information och att de obligatoriska utvecklingssamtalen borde kompletteras med skriftlig information. Den skriftliga informationen kan naturligtvis se olika ut, men syftet ska vara att ge föräldrar och elever en tydlig bild av hur det går för eleven i skolan. Även skolministern anser att information är viktig och kan tänka sig skriftlig information men säger inte något exakt i dag om att vi ska ställa krav på att alla skolor ska vara skyldiga att lämna sådan skriftlig information.

Orsaken till att jag skrev den här interpellationen, fru talman, var att skolministern tog avstånd från försök med regelbunden skriftlig information som har genomförts på olika håll. I dag har skolministern inte upprepat sitt negativa uttalande. Men jag tycker inte heller att hon har sagt något om hur vi ska stärka kravet på information om hur det går för eleverna i skolan. Redan i dag är utvecklingssamtalen en skyldighet, och ingen tycker att det är ett för stort krav.

Min avslutande fråga blir, fru talman: Anser trots allt skolministern att man bör utvidga skyldigheten och förelägga skolorna att lämna någon typ av skriftlig information till föräldrar och lärare, förlåt, föräldrar och elever?

Anf. 7 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Vi kanske ibland behöver skriftlig information till lärarna också.

I svaret på den fråga som Ulf Nilsson ställde till mig tidigare angående dessa omdömen använde jag formuleringen om de var betygsliknande. Det är ju denna fråga, om det är så eller inte, som Skolverket nu prövar.

Nu kommer vi tillbaka till den skriftliga informationen. För mig är det viktiga nu att själva utvecklingssamtalet genomförs enligt de intentioner som riksdagen har beslutat om. Vi vet ju att vi fortfarande inte är där. Låt oss därför som ett första steg se till att vårt samtal här också

förmedlas ut till skolorna och båda understryka vikten av att man tar detta på allvar. Många lärare, de flesta, gör detta på ett bra sätt, men andra gör precis som i de tidigare s.k. kvartssamtalen. Det är skolans skyldighet att se till att man kommer till rätta med detta.

Om vi i nuläget, när vi inte ens har fullföljt första steget, pratar om skriftliga omdömen tror jag att det kan bli fel. De lärare som fortfarande inte har lärt sig att genomföra utvecklingssamtal kan då luta sig mot ett skriftligt omdöme utan att ha förstått varför vi säger att det är så viktigt med dialogen och den ömsesidiga kontakten. Då kanske det blir så att man bara talar om för någon var en elev befinner sig utan att kunna ta reda på elevens hela situation och lyssna på vad elever och föräldrar har att säga tillbaka.

Jag vill alltså ta det här första steget. Jag vill se, när nästa rapport om utvecklingssamtalen kommer, att vi får en positivare beskrivning av hela skolan. År för år får vi bättre prognoser om användningen av utvecklingssamtalen, men vi har inte nått fram till hundra procent.

Jag har här tydligt understrukit att det finns former för att göra skriftlig dokumentation som kan vara oerhört positiv. Men jag är inte i dag beredd, och för framtiden vet jag inte, att säga att det ska vara både utvecklingssamtal och skriftligt omdöme. Jag vill först garantera att vi har nått de mål vi ville nå med utvecklingssamtalen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

4 § Svar på interpellation 1999/2000:180 om decentraliserad tingsrättsorganisation

Anf. 8 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Erik Arthur Egervärn har frågat mig dels vilka åtgärder jag avser vidta för att bibehålla en decentraliserad tingsrättsorganisation, dels vilka åtgärder jag avser vidta för att bibehålla den kompetens som övrig domstolspersonal besitter.

Det är riktigt som Erik Arthur Egervärn inledningsvis anför i sin interpellation att kraven på dagens domstolar har ökat och behovet av specialisering och kompetenshöjning framstår som allt angelägnare. Jag delar också Erik Arthur Egervärns åsikt att domstolar med lokal förankring är viktigt.

Regeringens utgångspunkter i det pågående arbetet med modernisering av domstolsväsendet är att medborgarna i hela landet ska ha tillgång till en dömande verksamhet med hög kvalitet, hög effektivitet och hög tillgänglighet. Viktigt är också att domstolarna är och av personalen upplevs som attraktiva arbetsplatser med goda arbetsvillkor och möjlighet till vidareutveckling och kompetenshöjning. Domstolarna ska också ha de resurser som behövs för en väl fungerande verksamhet.

Ett bra sätt att åstadkomma ett modernt domstolsväsende som uppfyller angivna krav är enligt min uppfattning att bedriva verksamhet i flera domstolar med gemensam domkrets. En sådan konstruktion öppnar möjligheter till specialisering samtidigt som den lokala förankringen kan bibehållas. Som jag framhållit många gånger tidigare kan dock kraven på en modern domstolsorganisation innebära att en tingsrätt bör läggas

samman med en annan, t.ex. när målunderlaget är för litet för att skapa bärkraftiga domstolsenheter eller när domstolarna ligger geografiskt nära varandra. Regeringen avser att senare i vår i en handlingsplan till riksdagen ge sin syn på det framtida domstolsväsendet. Av avgörande betydelse för arbetet med att modernisera domstolsväsendet är att den stora kompetens och erfarenhet som i dag finns i domstolarna så långt som möjligt tas till vara och utvecklas. Personalfrågor har därför hög prioritet i det fortsatta moderniseringsarbetet, bl.a. med sikte på att undvika den oro och undran inför framtiden som organisationsfrågor kan skapa.

I moderniseringsarbetet är vidareutveckling och kompetenshöjning hos domstolspersonalen en viktig del. I arbetet med att utveckla domstolarnas beredningsorganisation ska erfarna och duktiga domstolssekreterare erbjudas möjlighet till utbildning och vidareutveckling för att därefter kunna erhålla mer kvalificerade arbetsuppgifter. Domstolsverket har utarbetat en mycket ambitiös utbildningsplan som omfattar all domstolspersonal. Förändringarna i domstolsväsendet kommer emellertid att leda till att viss personal blir övertalig. En utgångspunkt är att de personalneddragningar som motiveras av verksamhetens förändrade behov så långt som möjligt ska ske genom naturlig avgång eller pensionsersättning.

Erik Arthur Egervärn är orolig över den effekt reformen när det gäller inskrivningsverksamheten kan ha på de mindre tingsrätterna.

Inskrivningsverksamhetens framtida organisation har under flera år varit föremål för ett flertal utredningar och många diskussioner. I och med beslutet att verksamheten nu ska koncentreras till sju inskrivningsmyndigheter i landet har ett viktigt steg tagits i det pågående arbetet med modernisering av domstolsväsendet, som syftar bl.a. till att verksamheten i domstolarna ska renodlas och koncentreras till de dömande uppgifterna.

I princip skulle all inskrivningsverksamhet kunna utföras vid en tingsrätt i landet eftersom det är fråga om en ADB-baserad registreringsverksamhet. En sådan organisation skulle dock innebära att det blev svårt att behålla tillräckligt många av medarbetarna från de nuvarande inskrivningsmyndigheterna. Regeringen har vid lokaliseringen av inskrivningsmyndigheterna tagit regionala hänsyn och sysselsättningshänsyn och således genomgående placerat myndigheterna vid mindre tingsrätter i landet.

Erik Arthur Egervärn känner också oro för de budgetneddragningar för domstolarna som Domstolsverket föreslagit.

Jag vill börja med att poängtera att budgetneddragningarna inte har något samband med moderniseringsarbetet. Domstolarnas tidigare stora anslagssparande är slut, och verksamheterna måste därför anpassas till budgetramarna. Domstolsverket har under hösten arbetat med att bedöma resursbehovet för domstolarna de kommande tre åren. Något generellt sparbeting på 15 % har inte ställts. På grundval av handlingsplaner för treårsperioden som har utarbetats av domstolscheferna har Domstolsverket genomfört budgetkonferenser där verket i dialog med de enskilda domstolarna utformat budgetar som tar hänsyn till den enskilda domstolens speciella och lokala förutsättningar för att bedriva sin verksamhet.

Justitiedepartementet avser att noga följa den ekonomiska utvecklingen vid landets domstolar. Regeringen kommer att i vårpropositionen återkomma till domstolarnas resursbehov för de närmaste åren. Det är

min förhoppning att rättsväsendet i sin helhet ska få ett sådant tillskott att verksamheten kan utvecklas och förbättras ytterligare.

Anf. 9 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Jag noterar att justitieministern är positiv till försök med gemensamma domkretsar som ett alternativ till sammanslagning av tingsrätter. Centerpartiet är också öppet för en sådan lösning, vilket framgår av vår partimotion i frågan. Jag vill dock markera att vi förutsätter att det i så fall är en samverkan med självständiga tingsrätter och att det alltså inte är fråga om någon form av filialverksamhet. Det vore bra att få ett klarläggande på den punkten. Det är nämligen väldigt viktigt att domare och nämndemän har en lokal förankring som grund för respekt och tilltro till rättssystemet.

Beträffande inskrivningsverksamheten konstaterar jag att regeringen centraliserar denna till sju tingsrätter, om jag förstått saken rätt. Centerpartiet anser att inskrivningsverksamheten tills vidare borde ha funnits kvar vid alla tingsrätter. Vi avvisar i och för sig inte tanken på viss samordning, men vi skulle gärna vilja se hela förslaget till domstolsorganisation först.

När det gäller de ekonomiska ramarna för rättsväsendet säger justitieministern att regeringen avser att noga följa den ekonomiska utvecklingen vid domstolarna och att några generella sparbeting inte utfärdats. Det skulle således inte finnas anledning till oro. Jag vill då konstatera att Centerpartiets oro i frågan trots allt förefaller berättigad. Besparingarna tycks nämligen drabba olika tingsrätter väldigt olika. Vi har noterat att de små tingsrätterna drabbas i högre grad. Som exempel kan jag nämna att Helsingborg får 8 % besparing under en treårsperiod medan Klippan får 14 % besparing under samma tid.

Centerpartiet vill för övrigt avdela ytterligare 500 miljoner kronor till rättsväsendet just med tonvikt på domstolarna. Det vore intressant att få ett klarläggande beträffande den gemensamma domkretsorganisationen och hur man ser på tingsrätternas inbördes situation i det sammanhanget.

Anf. 10 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Genom att ha större domkretsar men ha möjlighet att bedriva den dömande verksamheten på flera ställen åstadkommer man det fördelaktiga att man har möjlighet att skapa förutsättningar för specialisering i den typen av mål där kompetensen i den dömande verksamheten behöver utvecklas hela tiden. Det betyder att vissa typer av mål kan styras till en viss tingsrätt inom domkretsen, medan man i andra mål, som inte kräver den särskilda specialiseringen utan är mer av allmänt slag, kan utgå från den tingsrätt som ligger närmast.

På det sättet åstadkommer vi en möjlighet för domstolarna att utveckla sin verksamhet så att de uppfyller de krav som medborgarna ställer. Samtidigt värnar vi om närheten i de fall där inte specialiseringen kräver en annan ordning.

Jag tycker att det här är ett sätt att hantera den uppgift och det ansvar vi har för att säkerställa att den dömande verksamheten kan bibehållas på den mycket höga nivå som vi är vana att ha i vårt land.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 11 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c):

Fru talman! Som jag sade i mitt tidigare anförande är vi inte från Centerpartiets sida negativa till gemensamma domkretsar och försök med en sådan organisation. Det jag frågade var hur man ser på de inbördes tingsrätterna i en sådan gemensam domkrets. Vår farhåga är att de kommer att förvandlas till någon form av filialverksamhet till en tingsrätt som är huvudtingsrätt, om jag uttrycker mig så. Just den funderingen berörde inte justitieministern.

Jag har en fråga till som jag vill ställa till justitieministern. Den fanns i och för sig också i min interpellation. Hur ser man på möjligheterna att låta riksdagen besluta om domstolsväsendets organisation? Centerpartiet anser att detta är ytterst viktigt och att det också i högsta grad är en demokratifråga. Dessutom är det helt avgörande för tilltron till rättsväsendet. Justitieministern har inte berört detta i sitt svar, varför?

Anf. 12 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! I mitt svar redogjorde jag, som jag har gjort tidigare, för att regeringen avser att under våren presentera en handlingsplan för utveckling av domstolsväsendet. Genom det ges riksdagen möjligheter att ha synpunkter och ge vägledning till regeringen i det fortsatta arbetet. I övrigt följer vi de lagar och förordningar som finns på området.

Anf. 13 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c):

Fru talman! Tack, det låter i och för sig bra att få denna handlingsplan, men justitieministern inskränker riksdagens agerande till att ge synpunkter. Min fråga var huruvida man var beredd att låta riksdagen besluta när det gäller domstolsorganisationen.

Jag noterar att justitieministern fortfarande inte kommenterar min fundering kring huruvida tingsrätterna i en gemensam domkrets kommer att bli filialer till en huvudtingsrätt.

Anf. 14 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag vill erinra Erik Arthur Egervärn att det är riksdagen som har beslutat i vilken ordning beslut ska fattas om domstolsorganisationen.

Frågan om filialer förstår jag ärligt talat inte riktigt. Jag har försökt ge en beskrivning av vad det innebär att ha en vidare domkrets med flera tingsställen, nämligen att man fördelar ärendena efter vad man anser vara möjligt när det gäller behovet av specialisering och i andra fall av närhet.

Jag tycker inte att man över huvud taget behöver ta upp frågan om huruvida någonting är filial eller inte, utan arbetsfördelningen ska utgå från ett säkerställande av att den dömande verksamheten uppfyller de höga krav man ställer. Det kräver olika lösningar och olika fördelning av ärendena.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 15 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Gun Hellsvik har frågat mig vad jag planerar att göra för förändring av permissionsreglerna.

Jag vill först betona att permissionsinstitutet fyller en viktig funktion för att förbereda den intagne för tillvaron utanför anstalten och förhindra att han eller hon återfaller i brottslighet efter frigivningen. Det är en viktig aspekt även från brottsoffersynpunkt. Permissioner motverkar också skadliga verkningar av anstaltstiden. Genom permissioner kan den intagne behålla kontakten med anhöriga och andra personer i hans eller hennes närhet. Möjligheten till permissioner har vidare positiva effekter för anstaltsklimatet.

Permissionsbestämmelserna har nyligen varit föremål för översyn. Jag anser att de regler som finns på området ger uttryck för en lämplig avvägning mellan olika intressen, där såväl samhällsskyddsfaktorer som den intagnes behov beaktas. Jag tänker inte i det här sammanhanget gå närmare in på reglerna utan endast erinra om att lagstiftningens utgångspunkt är att permissioner inte ska beviljas om det finns en påtaglig risk för fortsatt brottslig verksamhet eller annat missbruk.

Det är av stor vikt att gällande permissionsbestämmelser tillämpas på ett likartat och förutsebart sätt. Inom kriminalvården pågår ett löpande arbete med att ta fram instrument för att följa upp och kvalitetssäkra verksamheten inom kriminalvården. Som ett led i det arbetet har Kriminalvårdsstyrelsen sett över långtidsdömdas utvistelser. Resultatet av översynen presenterades förra veckan. Av rapporten framgår att det inte är regelverket det är fel på utan tillämpningen. Utredningen konstaterar att långtidsdömda som befinner sig på anstalt av lägre säkerhetsgrad i vissa fall medgetts utvistelser i stor omfattning och att det funnits allvarliga brister när det gäller tillsynen och kontrollen på alla nivåer inom kriminalvårdsverket. I rapporten föreslås bl.a. en bättre kontroll, planering och uppföljning av permissionerna. Det föreslås vidare att delegations- och beslutsordningen ska ses över och att tillsynen ska förstärkas.

Gun Hellsvik undrar hur jag ska agera för att kriminalvården i större utsträckning ska använda sig av farlighetsbedömningar inför permissioner.

Ett arbete med att utveckla möjligheterna att göra säkrare risk- och farlighetsbedömningar pågår inom kriminalvården. Ett exempel är riksmottagningen vid Kumla. Alla långtidsdömda män utreds där och en individuell riskprofil tas fram. Den används som en del i bedömningen av vilka särskilda villkor som ska gälla för långtidsdömda, bl.a. vid permissioner.

För att förhindra permissionsmissbruk är den riskbedömning som inledningsvis görs av långtidsdömda inte tillräcklig. Kriminalvården måste hitta bättre metoder och arbetssätt för att göra risk- och farlighetsbedömningar som kan användas som underlag även för andra beslut under verkställighetstiden, t.ex. permissioner. Regeringen har därför gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som genomförts i det syftet.

Gun Hellsvik frågar vidare hur jag ska agera för att beslut om permission ska kunna fattas på fullständig information om den dömdes eventuella misskötsamhet.

Det är självklart viktigt att kriminalvården har ett fullgott beslutsunderlag innan permission beviljas. Kriminalvårdsstyrelsens utredning visar att beslutsunderlaget många gånger varit bristfälligt och att någon närmare kontroll av tidigare brottslighet, skötsamheten under tidigare permissioner etc. inte gjorts. En viktig uppgift för styrelsen blir nu att se till att rutinerna förbättras och få till stånd en fungerande tillsynsverksamhet som ser till att bestämmelser och rutiner följs. Ett syfte med den omorganisation som regeringen nyligen gett klartecken till är just att effektivisera tillsynsverksamheten. Jag vill också nämna att det inom Justitiedepartementet pågår ett arbete med att reglera kriminalvårdens möjligheter att registrera uppgifter. Min förhoppning är att det arbetet ska leda till att kriminalvården på ett enklare sätt får tillgång till de uppgifter den behöver och att det ska leda till bättre beslutsunderlag.

Gun Hellsviks tredje fråga gäller hur jag ska agera för att en fullgod kontroll av de dömda ska kunna genomföras under permission.

Kriminalvårdsstyrelsens utredning föreslår i sin rapport att varje permission ska planeras, kontrolleras och följas upp. Att så sker är för mig en självklarhet och en förutsättning för att gällande permissionsbestämmelser ska kunna tillämpas på avsett sätt. Jag utgår från att Kriminalvårdsstyrelsen omedelbart kommer att vidta åtgärder för att förbättra kontrollinsatserna. Utredningens förslag att utnyttja den frivårdspersonal som arbetar med intensivövervakning för detta ändamål förefaller vara ett steg i rätt riktning.

Gun Hellsvik frågar slutligen hur jag ämnar agera för att skydda allmänheten mot farliga brottslingar och om människor trots allt drabbas, som anhöriga i fallet Malexander, kompensera dem för åsamkat lidande.

Som jag redan tidigare varit inne på är lagstiftningens utgångspunkt att permission inte ska beviljas om det finns en påtaglig risk för brott. Med de förbättringar i tillämpning och tillsyn som föreslås i Kriminalvårdsstyrelsens rapport utgår jag från att risken för permissionsmissbruk minimeras. När det gäller att förutsäga mänskligt beteende kan man dock tyvärr aldrig helt utesluta att felbedömningar görs i enskilda fall. Om en intagen begår brott under en permission betalas ersättning ut enligt brottsskadelagen. Reglerna är utformade så att rätten till ersättning är extra omfattande om den som begått brottet var intagen i kriminalvårdsanstalt. Jag är givetvis medveten om att pengar inte kan kompensera inträffade tragedier, såsom den i Malexander.

Anf. 16 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Justitieministern sade inledningsvis att permissioner ”fyller en viktig funktion för att förbereda den intagne för tillvaron utanför anstalten – –”. Det finns emellertid skäl, precis som framgår av Kriminalvårdsstyrelsens utredning om permissioner för långtidsdömda, att fundera över grunden och förutsättningarna för dagens regelsystem.

1974 års kriminalvårdsreform, som fortfarande utgör basen, tillkom i ett läge då merparten av de intagna var socialt utslagna personer med alkoholmissbruk. Den ökade möjligheten till utevistelser som kriminal-

vårdsreformen innebar syftade till att stödja rehabilitering och frigivningsförberedelser för personer som länge levt utanför samhället och med sviktande eller helt brutna sociala relationer.

I dag finner vi emellertid på många anstalter i stället ett starkt tryck från resursstarka intagna att utnyttja varje tillfälle att komma ut. Anser inte justitieministern att denna utveckling borde vara skäl nog för en översyn för att skapa regler anpassade även för de resursstarka? Kriminalvården hävdar att de resursstarka sätter personalen under starkt tryck. Det är då skrämmande att notera att 700 vårdare på våra fängelser saknar grundutbildning. Pengar för att ge de anställda nödvändig grundutbildning, och förhoppningsvis även återkommande utbildning, finns inte. Vad tänker justitieministern göra åt detta?

Som framgår av min interpellation är jag av uppfattningen att kriminalvården i större utsträckning bör använda sig av farlighetsbedömningar inför permissioner. I kriminalvårdens utredning framkommer att behov av en ökning av s.k. kvalificerade riskbedömningar föreligger. Jag uppfattar att justitieministern delar denna uppfattning då hon säger att den riskbedömning som görs i samband med intagning av långtidsdömda inte är tillräcklig och att kriminalvården måste hitta bättre metoder för bedömningar som kan användas som underlag för beslut om t.ex. permissioner. Det kan noteras att kriminalvårdens utredning visar att ett skäl till att nya bedömningar ytterst sällan görs är att de är mycket kostsamma.

Slutligen vill jag kommentera justitieministerns svar på min fråga om hur en fullgod kontroll av de dömda ska kunna genomföras under permission. Justitieministern ser positivt på förslaget att frivårdspersonal som arbetar med intensivövervakning ska utnyttjas. Det är lätt att tycka så om man bortser från hur denna personal med dagens budget har det. Enligt uppgift från Kriminalvårdsstyrelsen innebär årets budget att man redan tvingats minska kontrollen av dem som står under elektronisk bevakning. Om nu samma personal ska få ytterligare uppgifter kommer allt att bli halvdant och alla blir förlorare.

Fru talman! I kriminalvårdens utredning sägs att dagens problem med för allmänheten oacceptabel hantering av permissionsinstitutet delvis är ett utslag av en – detta är Kriminalvårdsstyrelsens ord – allmän hygglighet och tro på det goda hos människan. Det låter bra, men jag uppfattar detta som självkritik från kriminalvårdens sida. Det är, fru talman, dags att inse att dagens kriminalvårdspolitik präglas av naivitet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1999/2000:138 om ungdomsrån

Anf. 17 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Gunnel Wallin har frågat vad jag avser göra för att komma till rätta med den enligt henne alltmer utbredda brottslighet som begås av unga gärningsmän och vilka åtgärder jag avser vidta för att förbättra skyddet för vittnen.

Inledningsvis vill jag konstatera att det råder delade meningar bland forskare om ungas brottslighet ökar. Men jag håller med Gunnel Wallin om att det är mycket oroande både att ungdomar utsätts för rån och att

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

ungdomar begår rån. Vi är också överens om vikten av snabba åtgärder när ungdomar begår brott och om att detta är en viktig uppgift för rättsväsendet.

Reglerna om ungdomsmål ändrades 1995 för att åstadkomma en snabbare handläggning när personer under 18 år misstänks för brott. Det beslutades också att målen ska handläggas av personer med särskild lämplighet för uppgiften. Genom ändringar som trädde i kraft den 1 januari 1999 har påföljdssystemet för de unga lagöverträdarna förbättrats. Bl.a. har påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten stramats upp och blivit tydligare, och en ny frihetsberövande påföljd, sluten ungdomsvård, infördes.

Men jag vill vidga perspektivet och påstå att det bör vara en prioriterad uppgift för hela samhället att se till att våra barn och ungdomar inte blir utsatta för brott och inte heller lockas att begå brott. Insatser från familjen, skolan, övriga lokalsamhället och socialtjänsten är nog så viktiga liksom att ungdomar själva ges möjlighet till ett aktivt deltagande. De lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande som nu växer fram runtom i landet är en bra samlingsplats för att samordna de åtgärder som kan vidtas i lokalsamhället. Detta arbete stöds, på regeringens uppdrag, aktivt av Brottsförebyggande rådet, BRÅ.

Jag kan försäkra Gunnel Wallin att ungdomsrån är något som redan uppmärksammas och som tas på stort allvar inom rättsväsendet. På flera nivåer pågår arbete för att på olika sätt minska antalet ungdomsrån och för att ge stöd till ungdomar som utsatts för brott. Jag tänker bara nämna några exempel.

Polismyndigheter på olika håll i landet har börjat utarbeta strategier för att bekämpa ungdomsrånen, genom t.ex. aktivt informationsutbyte och samordnade insatser. Man har också i flera fall lyckats utreda serier av rån mot ungdomar. En ökad polisövervakning bidrar till att flera brott kan klaras upp och har säkerligen också en förebyggande effekt när det väl står klart att risken att bli upptäckt är stor.

När det gäller stödet till brottsoffer och vittnen vill jag nämna att förslagen i Brottsofferutredningens betänkande för närvarande bereds inom Regeringskansliet. En proposition ska lämnas till riksdagen under året. Brottsofferutredningen har föreslagit att domstolarnas lokaler bör utformas så att vittnen och målsägande inte behöver konfronteras med den tilltalade, att det bör finnas personal som kan ge målsägande och vittnen ett bättre bemötande i domstolslokalerna samt att den ideellt anordnade vittnesstödsverksamheten uppmuntras på olika sätt. Självfallet vägs också barnperspektivet i barnkonventionens mening in i de förslag regeringen avser att lämna i den kommande propositionen.

Att personer som blivit utsatta för brott eller medverkar till att brott utreds och klaras upp inte ska behöva känna rädsla för repressalier eller hot från misstänkta är av största vikt i en rättsstat. Regeringen gav därför i november förra året Rikspolisstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med flera andra myndigheter inom rättsväsendet, utarbeta ett förslag till ett nationellt handlingsprogram för skydd av vittnen, målsägande och andra bevispersoner. Syftet är att på bästa sätt samordna de insatser som behövs för att skydda brottsoffer och vittnen. I uppdraget ingår också att föreslå dels förbättringar av de metoder som nu används, dels nya meto-

der för att öka tryggheten för dessa personer. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november i år.

Men det är också viktigt att unga får information om möjligheterna till stöd och skydd. Jag vet att polisen arbetar för att förbättra informationen till brottsoffer. Åtgärder inom andra områden spelar, som jag redan tidigare sagt, en mycket stor roll, och skolan kan vara en lämplig arena för att nå många ungdomar. Även sådant arbete pågår i landet för att ge ungdomar som utsatts för brott ett starkt stöd från klasskamrater och vuxna så att de anmäler brotten och klarar den påfrestning utredning och rättegång innebär.

Stockholms stödcentrum för unga brottsoffer, som drivs i samverkan mellan socialtjänsten och polismyndigheten, har också beviljats stöd ur Brottsofferfonden. Denna innovativa verksamhet ger inte bara stöd till unga offer som anmält brott utan driver också ett utåtriktat arbete och bygger nu upp ett nätverk av stödpersoner, som rekryteras från Stockholms universitets juristlinje.

Det är viktigt att vi skaffar oss mer kunskap som underlag för vidare överväganden av vilka ytterligare åtgärder som kan vara lämpliga att vidta. Vid BRÅ läggs för närvarande sista handen vid en rapport om ungdomsrån. I rapporten belyser BRÅ ungdomsrånens utveckling och omfattning, deras karaktär och kontext liksom rånarnas och de rånades bakgrund. Andra frågor som tas upp är orsaken till att många ungdomsrån inte anmäls och vilka skadeverkningar rånen medför.

Rättsväsendet har således redan uppmärksammat problemet att ungdomar rånas av andra ungdomar och vidtagit en rad åtgärder. Men självklart får vi inte slå oss till ro med detta. Jag kommer att noga följa rättsväsendets arbete med dessa frågor.

Anf. 18 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för det uttömmande svaret. Jag delar justitieministerns syn på att det är allas vårt ansvar, hela samhällets uppgift, att se till att våra barn varken blir brottsoffer eller gärningsmän.

Det stämmer att flera serier av ungdomsrån har klarats upp på den senaste tiden – nu är det ett tag sedan jag väckte interpellationen – och jag kan se att det beror på att polisen och rättsväsendets andra aktörer har prioriterat den typen av brottslighet. Det är jättebra.

Det samarbete som justitieministern tar upp mellan det brottsförebyggande centrum som finns inom socialtjänstförvaltningen i Stockholms stad och citypolisens ungdomsrotel har sitt upphov i det senaste årets markanta ökning av ungdomsrån. Men det är inte bara i Stockholm, utan det förekommer på alltfler ställen i vårt land. Just detta samarbete är en vällovlig gärning.

Att juriststudenter engagerar sig i det här samarbetsprojektet är bra för framtiden, och det är lärande – man kan göra två saker på samma gång. Brottsofferstödjarna kan vittna om hur de unga brottsoffren rånas och sedan skräms till tystnad av gärningsmännen.

I det senaste numret av Juseks tidning berättar brottsofferstödjarna om hur en 13-åring som skulle gå på bio tillsammans med sina kompisar plötsligt blev rånad av tre 18-åriga invandrarkillar. 13-åringen fick en kniv mot sin hals, och brottsofferstödjarna berättar om vilken allvarlig

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

kränkning det var och hur djupt traumatisk den upplevelsen var för pojken.

I anslutning till artikeln finns några citat, bl.a. det här: "Om det lönar sig att hota brottsoffer och vittnen förlorar rättsväsendet sitt syfte." Det är viktigt att ha det med sig i det fortsatta arbetet. Det står på ett annat ställe: "Hela rättssystemet är inriktat på gärningsmannen. Offret får oftast inget höra förrän ett brev dimper ner med kallelse till rättegång och hot om böter ifall man inte infinner sig." Vi har haft den diskussionen tidigare, och vi ser här att man har kommit en bit på väg.

Det som jag också vill lyfta upp är att problemen med ungdomsvåld på grund av de allvarliga konsekvenserna för de enskilt drabbade och för samhället på sikt förtjänar att uppmärksammas.

När det gäller brottsofferstöderna påtalar de just risken för att de unga brottsoffren, som kommer från goda uppväxtmiljöer och ofta rånas av invandragång, själva blir rasister eller nazister. Den rädsla och den kränkning som de blir utsatta för föder ett väldigt hat. Därför är det en viktig uppgift för brottsofferstöderna att få offren att inte känna aggression mot alla invandrare. Där har de en viktig uppgift att fylla.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1999/2000:159 om kriminalvården

Anf. 19 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Gunnel Wallin (c) har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder för att förbättra olika förhållanden inom kriminalvården.

Gunnel Wallins första fråga gäller vilka åtgärder jag avser att vidta för att förkorta väntetiderna på häktena i avvaktan på anstaltsplacering.

Målsättningen är att ingen fängelsedömd ska förvaras i häkte längre än sju dagar efter det att en dom blivit verkställbar. Denna målsättning har av olika orsaker inte alltid kunnat uppnås. Delvis beror det på att beläggningssituationen vid anstalterna periodvis varit ansträngd. Beläggningssituationen är dock inte hela förklaringen. Av olika skäl förekommer det också att dömda vill sitta kvar i häktet så länge som möjligt.

Kriminalvårdsstyrelsen är medveten om problemet och har därför sett över sina placeringsrutiner. Vidare har ett antal stängda platser öppnats. De vidtagna åtgärderna har tyvärr ännu inte lett till att problemet försvunnit. Kriminalvårdsstyrelsen har bl.a. av den anledningen inlett ett arbete med att se över indelningen i säkerhetsklasser och differentieringen av de intagna. Jag utgår från att dessa åtgärder kommer att leda till förbättringar men kommer givetvis noga att följa Kriminalvårdsstyrelsens arbete.

Gunnel Wallin undrar vidare vad jag avser att göra för att tillgodose tillgången till kvalificerad behandlingspersonal inom kriminalvården.

En kompetent och engagerad personal är en förutsättning för att kriminalvården ska kunna uppfylla de ökade krav statsmakterna under senare år ställt på kriminalvården. Kriminalvården har också satsat stora resurser på att höja kompetensen på sin personal. Kontaktmannaskapet har införts i syfte att tillvarata och utveckla varje anställds kompetens på ett för verksamheten effektivt sätt vad gäller säkerhet, omvårdnad och

påverkan. Vårdarrollens nya innehåll har inneburit att fler personer med högskoleutbildning anställs inom kriminalvården. Självklart räcker det dock inte med att höja kompetensen hos de nyanställda. Även de redan anställda måste få utveckla sin kompetens. Omorganisationen genomfördes bl.a. i syfte att det skulle bli lättare att använda utbildade frivårdare som handledare för vårdarna på anstalterna. Jag kommer noga att följa kriminalvårdens arbete med kompetensutveckling. I regleringsbrevet för innevarande år har Kriminalvårdsstyrelsen därför fått i uppdrag att redovisa vilka insatser för kompetensutveckling som genomförts.

Gunnel Wallin konstaterar vidare att andelen narkomaner inom kriminalvården ökar och att kontrollåtgärdernas omfattning i anstalter och häkten har minskat. Hon undrar vad jag avser att göra för att intensifiera kriminalvårdens drogbekämpande arbete.

Att andelen narkomaner i våra fängelser har ökat kan åtminstone delvis förklaras med att vi under senare år fått en rad alternativa påföljder. Det medför att fängelseklientelet proportionellt sett blivit allt hårdare belastat avseende missbruk. Att bekämpa narkotikan är en av kriminalvårdens viktigaste uppgifter. Det sker genom att differentiera de intagna, tillhandahålla missbruksrelaterade program, genomföra kontroller, dvs. urinprovstagningar och visitationer, samt driva särskilda projekt. Under det senaste året har dock insatserna mot narkotikan minskat något. Kriminalvården har förklarat de minskade insatserna med den omorganisation som genomförts under förra året. En omorganisation är en process som innebär omställningar och kan medföra en viss effektivitetsförlust i ett kortsiktigt perspektiv. Jag utgår därför från att insatsminskningarna endast är tillfälliga. Regeringen har i årets regleringsbrev krävt att kriminalvården ökar sina insatser för att bekämpa narkotikamissbruket. Målet är att anstalter och häkten ska hållas fria från narkotika.

Gunnel Wallins sista fråga gäller frigivningsförberedelser och vilka åtgärder jag avser att vidta för att underlätta samarbetet mellan kriminalvården och andra myndigheter som spelar en viktig roll i utslussningssituationen.

Precis som Gunnel Wallin säger är kommunernas minskade insatser för att bekosta vård och behandling av den som varit föremål för kriminalvård ett stort problem. Att de intagnas förhållande vid frigivningen förbättras är helt nödvändigt om det brottsförebyggande arbetet ska lyckas. De senaste åren har såväl Brottsförebyggande rådet som Kriminalvårdsstyrelsen presenterat undersökningar som visat vilken svår situation den intagne ofta ställs inför vid frigivningen. En viktig uppgift för kriminalvården är att se till att de intagnas förhållanden vid frigivningen är sådana att de har rimliga förutsättningar att klara sig utan att begå nya brott. Jag är medveten om att detta arbete inte är lätt, särskilt som intresset för kriminalvårdens klienter inte alltid är så stort hos andra myndigheter. Den nya lokala organisationen har bidragit till att det finns bättre förutsättningar för ett fungerande samarbete mellan anstalt och frivård inför frigivningen. Det räcker dock inte, och jag håller med Gunnel Wallin om att samarbetet med andra myndigheter måste utvecklas. Det är också en av uppgifterna som regeringen utpekat som prioriterad i regleringsbrevet för kriminalvården.

Ett bra samarbete mellan olika myndigheter förutsätter att var och en av dem är klar över sitt ansvarsområde och de skyldigheter det innebär.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Inom regeringen överväger vi för närvarande hur man på bästa sätt kan tydliggöra ansvarsfördelningen mellan kriminalvården och andra myndigheter. Som ett led i det arbetet har regeringen gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att redovisa hur kriminalvården arbetar med planeringen av frigivningen och ge exempel på hur en strukturerad utslussning ur anstalt skulle kunna utformas för olika kategorier intagna. Ambitionen måste, åtminstone på sikt, vara att alla intagna ska ha en ordnad situation vid frigivningen. Jag är i det sammanhanget övertygad om att det nätverk mellan myndigheter och organisationer som bedrivs i många kommuner, t.ex. genom brottsförebyggande råd, kommer att kunna utgöra ett viktigt forum för samarbetet inför frigivningen.

Anf. 20 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

I Centerns budgetalternativ har vi avsatt närmare en halv miljard mer än regeringen till rättsväsendet. En stor del av detta, 185 miljoner, har vi avsatt just till kriminalvården. Denna medvetna satsning på kriminalvården har vi gjort eftersom vi sett och förstått att kriminalvården är i stort behov av ytterligare resurser. Det har varit tuffa besparingsår med åtstramningar, omorganisationer och personalnedskärningar.

För att kvalitetssäkra det framgångsrika arbete som gjorts och kunna vidareutveckla mycket av verksamheten krävs ett resurstillskott. För att just ta vara på det goda, att åklagarna och poliserna nu är på väg att effektivisera sitt arbete, måste man naturligtvis också hänga med i andra änden, på kriminalvårdssidan.

Det enskilt viktigaste målet för kriminalvården och samhället i stort är att förhindra återfall i brott. Med tanke på att över hälften av dem som har dömts till fängelse tidigare har suttit inne minst en gång anser jag att det är en nyckelfråga att bryta rundgången inom kriminalvården.

Klimatet på anstalterna har hårdnat betydligt. Vi fick i går höra Seko presentera en enkätundersökning som visar att hälften av vårdarna säger sig ha blivit utsatta för hot eller våld de senaste åren. Tre av fyra anser samtidigt att kontrollen av fångarna blivit sämre.

En del av det tuffa klimatet kan förklaras av att rasistiska, nazistiska och brottsliga organisationer fått fäste på anstalterna. Därför är det angeläget att ge kriminalvården möjligheter att registrera, kartlägga och därmed förhindra bildandet av sådana nätverk.

Justitieministern sade att anstalter har lagts ned och att beläggningsgraden ökat. På många håll är beläggningen faktiskt över hundra procent, vilket är mycket bekymmersamt. Man måste också blanda de olika klasserna därför att det inte finns tillräckligt med platser. Möjligheten att omplacera farliga intagna är ganska små, och jag kan förstå att de, som justitieministern säger, hellre vill vara kvar i häktet.

Vi välkomnar att Riksåklagaren nu beslutat sig för att nolltolerans ska råda för alla brott med rasistiska motiv och att alla sådana brott ska prioriteras av både polis och åklagare. En sådan nolltolerans har vi i höstas efterlyst i denna kammare, eftersom vi är övertygade om att dessa högerextrema grupper måste bekämpas med alla samhällets till buds stående medel.

När det gäller narkotikasituationen säger justitieministern att insatserna minskat under det senaste året. Man kunde också läsa i medierna om incidenten på Norrtäljefängelset, där en narkotikaliga sprängdes.

Här finns mycket att göra. Kommer man inte åt just den delen, att få ned missbruket på anstalterna, blir det svårt att lyckas även med utslussningen. Allt detta hänger samman – både utslussningen och situationen på anstalterna – med svängdörrsmentaliteten, och det gäller att komma ifrån den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

8 § Svar på interpellation 1999/2000:152 om förstärkning av polisen

Anf. 21 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Agne Hansson har frågat om jag avser att ta initiativ för att klargöra att polisverksamheten måste ha operativ polisiär närvaro i varje kommun i landet 24 timmar om dygnet, och vad jag avser att vidta för åtgärder för att förstärka polisens resurser för att uppfylla den målsättningen. Agne Hansson har också frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att renodla polisens arbetsuppgifter. Vidare har Agne Hansson frågat om jag är beredd att införa en s.k. glesbygdsfaktor för att möta glesbygdens specifika förutsättningar vid fördelning av polisresurser över landet.

Varje län utgör ett polisdistrikt och i varje polisdistrikt finns det en polismyndighet som ansvarar för polisverksamheten där. Det är varje myndighet som efter sina förutsättningar bedömer hur polisresurserna ska disponeras. Det ankommer sedan på Rikspolisstyrelsen att inom ramen för sitt tillsynsansvar särskilt beakta att polisarbetet bedrivs i överensstämmelse med de prioriteringar och riktlinjer som riksdagen och regeringen har lagt fast för polisverksamheten.

Alla beslut av polisoperativ karaktär måste fattas lokalt inom polisväsendet. Det vore därför fel av mig att slå fast vilken polisiär närvaro som vid varje tillfälle ska finnas i varje kommun. Medborgarperspektivet innebär emellertid att polisen självklart måste vara lyhörd för omvärldens krav på verksamheten.

Det är Rikspolisstyrelsen som fördelar polisväsendets resurser. Styrelsen har en budgetdialog varje år med ledningen för varje polismyndighet om medelsramarna för de tre kommande åren och en resultatdialog om verksamheten under föregående år. Dialogerna har blivit ett viktigt instrument, bl.a. just när det gäller att fördela resurserna på ett sätt som säkerställer en rationell polisverksamhet i hela landet. Enligt min mening finns det därför inget behov av någon särskild faktor som mera formellt beaktar glesbygden vid resursfördelningen.

Ansvarsfördelningen mellan polisen och andra myndigheter kan göras tydligare. I framtiden bör t.ex. kommunerna ta ett större ansvar för en del av de servicefunktioner som polisen i dag tar på sig för att ingen annan gör det. Arbetet med att renodla polisrollen pågår fortlöpande. Så har t.ex. Polismyndigheten i Stockholms län i den s.k. ROPA-rapporten undersökt om ansvaret för vissa uppgifter kan omfördelas, så att polisen inte längre behöver utföra dem. ROPA-rapporten har utvärderats av

Rikspolisstyrelsen och är där föremål för vidare överväganden. Styrelsen har för avsikt att under året inkomma till regeringen med förslag till författningsändringar som syftar till en renodling av polisrollen. Regeringen kommer därefter att ta ställning till vilka ändringar som behöver göras för att uppnå det syftet.

Inom Justitiedepartementet övervägs också om en särskild utredning bör tillsättas med uppgift att bl.a. behandla frågor om vissa av de uppgifter som i dag utförs av poliser i stället kan utföras av andra. Ett sådant uppdrag skulle också omfatta hur behovet av polisresurser i glest befolkade områden ska kunna tillgodoses.

Det behövs fler poliser i Sverige. Jag har tidigare sagt att regeringen i vårpropositionen kommer att ange vilka ytterligare resursförstärkningar som behövs för att statsmakernas intentioner i fråga om utvecklingen av rättsväsendet ska kunna fullföljas.

Jag har inhämtat att flera polismyndigheter uppfattar svårigheten att rekrytera poliser som det största problemet och inte bristen på ekonomiska resurser. Det är därför nödvändigt att Polishögskolan utnyttjar sin utbildningskapacitet maximalt. Den nya polisutbildningen i Umeå kan också bidra till att undanröja de rekryteringssvårigheter som finns i glesbygdslänen. Enligt min mening kan det på sikt vara önskvärt att förlägga polisutbildning till ännu en eller ett par orter.

Anf. 22 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Det behövs fler poliser i Sverige. Tack för det beskedet, justitieministern. Det är ett besked som Centerpartiet har krävt och som vi har väntat på länge. Vi har krävt resurser i budgetbehandlingen och samverkat för att göra statsfinanserna starka, och nu är det dags att satsa på att få en bra och säker rättstrygghet i det här landet. Det är bra.

I övrigt är svaret svävande. Det är viktigt med resurser, men det är också viktigt hur resurserna används. Jag får inte något svar på min fråga om hur den polisiära närvaron i landet ska vara och om vilka åtgärder som där vidtas. Det är viktigt att få besked också på dessa punkter.

Det finns anledning att säga att de poliser som finns i dag gör ett bra jobb. Men tryggheten för människorna skapas inte enbart genom fler poliser på gatorna. Den ska naturligtvis skapas också genom att hela samhället engageras, genom att våra barn och unga får goda uppväxtförhållanden, blir sedda, hörda och bekräftade och genom att föräldrarna ges tillräckligt med stöd och vägledning för att klara sitt ansvar osv.

Men det finns en rad punkter i dag som gör att rättstryggheten inte fungerar. Det handlar om organisation. Det handlar om viljeyttring och målsättning. Det handlar inte minst också om resurser.

Vi kan ta Norrbottens polisområde som exempel. Övertorneå, Pajala, Haparanda, Överkalix och Kalix utgör tillsammans en geografisk yta nästan lika stor som Skåne och Halland tillsammans. Mellan 24.00 och 07.00 har detta område *en* gemensam polispatrull att tillgå. Med de avstånd som finns i Norrbotten innebär det att polisen måste köra 24 mil enkel resa för att avväja akuta hot mot personer eller egendom.

Det är ett exempel i Norrbotten. Det finns också exempel från mitt eget län, Kalmar län, där avstånden är nästa lika stora mellan polispatruller när de jobbar på länsytan. Det säger sig självt att människorna känner

sig otrygga och inte ens bryr sig om att anmäla brott till polisen när de vet att den är så långt borta. Det kan ta timmar innan man kommer fram.

Därför är det oerhört viktigt när man har sagt A att man också säger B. Från Centerpartiet menar vi att vi måste ha målsättningen att ha en polisiär närvaro i varje kommun dygnet runt. Delar justitieministern min och Centerpartiets uppfattning att man bör ha den målsättningen? Vilka åtgärder är i så fall justitieministern beredd att vidta? När vi nu är överens om, och det är jag glad för, att vi behöver mer resurser till polisen, då tycker jag också att vi ska fördela dem så effektivt som möjligt över landet.

Anf. 23 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! I det svar som justitieministern har givit i dag finns det ljusningar. Man får ta fram de slitna orden "bättre sent än aldrig". Jag tycker att man ska säga att ett bra svar *är* bra. Precis som Agne Hansson har regeringen nu insett hur situationen är för polisväsendet. Jag har ju stått tidigare i den här stolen och interPELLERAT till justitieministern i denna fråga. Då fick vi inga besked om fler poliser eller ökade anslag. Då var det nej. Det behövdes inte mer.

Därför är det bra, jag säger det än en gång, att regeringen nu insett att vi har kommit snett med det svenska polisväsendet. Vi vet också att Rikspolisstyrelsen i slutet av denna månad ska komma in med sitt budgetäskande till regeringen. Redan nu kan man läsa i tidningen Svensk Polis, som kom ut i förrgår, vad man förväntar sig av regeringen: Vi kommer att begära en betydligt ökning av vårt anslag och vi kommer att argumentera kraftfullt för det med hänvisning till de krav som statsmakterna ställer på oss. Orden kommer från Sten Heckscher. Han är ju känd här i kammaren och i regeringen.

Det behövs fler poliser. Det behövs fler poliser ute på gator och torg. Det kanske vi är eniga om, och det är ett jättebra besked. Den utveckling som har skett är oroande. Vi måste få ett tryggare samhälle. Jag vet att bl.a. min partikollega Gun Hellsvik stod här i talarstolen under den allmänpolitiska debatten och efterlyste en dialog med regeringen om ungdomskriminaliteten. Vi har också hört diskussionen om ungdomsbrottsligheten här för några minuter sedan.

Det är ju så att i en rättsstat förutsätts det att utförda brott utreds och lagförs. För att nå ett gott resultat måste det finnas tillräckligt med poliser, och det gör det inte i dag.

Om vi ska prata om ytor och avstånd så har ju jag som boende i Dalarnas län tagit upp problemen hemma. Men jag vet att det här är problem som inte bara har funnits där utan i hela landet. I länsstidningarna runt om i landet har man ju kunnat läsa om tillkomsten av nya s.k. medborgargården. Jag har för övrigt ett sådant i den by där jag bor utanför Falun. Där har vi en sådan här nattpatrull. Det är en olycklig utveckling när man känner att man saknar poliser och i stället har medborgargården. Vi kommer närmare och närmare en situation där de här patrullerna möter det grova våldet på ett otäckt sätt.

Jag hörde också att Polisstyrelsen i Skåne skickade ett brev till statsrådet. Det tog mig tre påstötningar till Justitiedepartementet innan den skrivelsen kom hit till mig i Riksdagshuset. Jag funderade på vad det var för fel eftersom jag inte kunde få denna skrivelse.

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

Där heter det: De resursbegränsningar som nu sker innebär att polismyndigheten inte kommer att kunna behålla den tidigare beslutade nivån på närpolisverksamheten trots att denna är prioriterad. Det är hårda ord och allvarsord. I Stockholm hörs liknande tongångar. Vi kunde i tisdagens tidningar här i Stockholm läsa ett hot att lägga ned närpolisverksamheten i huvudstaden.

I Polistidningen som kom i veckan heter det att poliserna i några av Stockholms mest brottsbelastade områden känner sig närmast apatiska inför polisbrist och pengabrist. Närpolisen var en god tanke, men den kom vid fel tillfälle. Även det kan man läsa om i tidningen. En länspolisismästare, i det här fallet i Östergötland, pratar om de fel som gjordes vid införandet av närpolisreformen och om den uppgivenhet som finns även där. Han säger att folk har givit upp. Det är precis som Agne Hansson sade; det finns inga poliser att skicka och därför anmäls inte brotten.

Vi moderater hade 156 miljoner kronor ytterligare till polisväsendet i vår budget. Det yrkandet tyckte Socialdemokraterna tydligen var onödigt, men det var det alltså inte. Vi har ju resultatet i facit i dag.

Än en gång: Det är som sagt bra att Socialdemokraterna har tänkt om. Om jag förstår rätt, statsrådet, kan jag åka hem till mitt län och säga att nu har jag haft en debatt med justitieministern och hon lovar att det kommer ökade anslag i vårpropositionen. Det är väl så man ska tolka detta att det behövs fler poliser i Sverige?

Anf. 24 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att uttrycka en viss förvåning över att beskedet att vi behöver fler poliser är en nyhet. Det måste vara förfärligt länge sedan Agne Hansson, Rolf Gunnarsson och jag hade en debatt om det här. Det är nog ett besked som jag har givit under ganska lång tid, men det är skönt att det äntligen har nått fram till riksdagen. Vilka slutsatser man kan dra av det här när det gäller den kommande budgetpropositionen tror jag att vi ska vänta med tills vi har denna proposition.

Jag tycker att det är ett angeläget ämne som både Agne Hansson och Rolf Gunnarsson tar upp, nämligen hur vi ska klara polisinärvaron på glesbygden. Det är inget nytt problem, och det är definitivt inget problem som är något resultat av åtstramningar. Det är ett problem som vi har haft i vårt land i alla tider och aldrig egentligen lyckats hitta riktigt bra lösningar på.

Det förs en diskussion om hur vi ska kunna säkerställa en polisiär närvaro också i de mest glesbefolkade delarna av vårt land. Vi ska inte då ha som utgångspunkt vilka kommuner vi har. Utgångspunkten ska vara problembilden. Allt polisarbete, all resursfördelning och all utveckling av arbetsmetoder ska utgå från att man har ett problemorienterat synsätt. Det är problem som ska lösas. Det är inte administrativa eller geografiska utgångspunkter som ska styra polisverksamheten.

Det finns naturligtvis på kort sikt vissa åtgärder som är möjliga att vidta för att förbättra polisens närvaro i glesbygd. Det handlar om att anpassa arbetstider efter hur situationen och behoven är just *där*. Det handlar just om att arbeta problemorienterat för att på det viset säkerställa att man använder resurserna på ett sådant sätt att det tillmötesgår de behov som finns.

Man måste också naturligtvis vidareutveckla de komplement till poliser som det finns möjlighet att ha i glesbygd. Det handlar även där om att renodla polisens verksamhet så att den ägnar sig åt just det som poliser ska ägna sig åt och att andra tar hand om andra frågor.

Det handlar kanske om att våga tänka i nya banor när det gäller samarbete. Det handlar om att utveckla samarbetet med räddningstjänsten och om att utveckla den organisation som vi redan har när det gäller beredskapspoliser. Vi kanske också ska våga tänka i sådana banor som att utveckla möjligheten att ha flera yrken, att man ska kunna ha polisyrket vid sidan av ett annat yrke om det inte är möjligt att i en viss avskild del av landet ha underlag för heltidsanställda poliser.

Jag tror att vi måste vara kreativa och öppna och inse att glesbygdens problem ser annorlunda ut än tätorternas. Här pågår ett arbete. Det finns ett stort engagemang på många håll.

Låt mig avslutningsvis protestera mot en sak. Nattpatrullerande, engagerade medborgare i form av föräldrar eller grannar är icke några medborgargarden. Det är ett naturligt sätt reagera och vara med och ta ansvar för det egna lokalsamhället, att ta ansvar för sina egna ungdomar och att ta ansvar för tryggheten i det egna samhället. Det är ett medvetet arbete som ingår i den brottsförebyggande strategin i vårt land. Det är ett medvetet arbete som bl.a. de lokala brottsförebyggande råden bedriver. Kalla inte det för medborgargarden, för det ger en negativ stämpel som de här engagerade medborgarna inte förtjänar.

Anf. 25 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Jag tycker att mycket av det som justitieministern här säger om att pröva nya vägar är lovande. Vi har anvisat en rad förslag till sådana åtgärder i den motion som vi har väckt när det gäller rättstryggheten, och jag utgår från att den läses när vi nu ska gå vidare. Jag välkomnar också justitieministerns besked om att överväga att tillsätta en utredning för att titta på polisens uppgifter. Det är riktigt att poliser ska vara poliser – administrera kan andra göra. Det är bra.

Det besked som vi fick i dag hörde jag första gången när statsministern intervjuades inför julhelgen. Han hade uppenbarligen läst min interpellation och vår motion. Det är bra. Det är också bra att justitieministern har gjort det. Det var därför som jag hälsade detta besked med tillfredsställelse.

Jag kan emellertid inte förstå att justitieministern vill göra denna kringgående rörelse för att just ha en målsättning att ge ett besked att människorna ska ha tillgång till polisiära resurser i sin närhet under dygnets alla timmar. Är det inte ett problem, justitieministern, att människor kan få vänta i timmar på att polisen ska komma, att människor ger upp tanken på att polisen ska komma och i stället tillgriper andra åtgärder eller att de resignerar? Är detta att skapa trygghet för människorna i deras närmiljö? Vilka åtgärder är ministern beredd att pröva? Är hon beredd att också pröva nya vägar för att se till att vi får en trygghet över hela landet? Detta gäller inte bara glesbygden. Det gäller också många små orter och även stora städer. Ta mitt exempel. Om polisen finns i mellersta delen av Kalmar län och om det händer någonting i Vimmerby, så är det tio mil dit. Och under vissa av dygnets timmar finns det bara en

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

polispatrull som opererar på denna yta. Detta kan inte vara en rimlig trygghet.

Om vi nu är överens om att öka resurserna skulle det vara ett utomordentligt bra besked till alla i detta land för att lugna dem och för att ge dem ökad trygghet i deras närmiljö att vi också är överens om att de ytterligare resurser som vi nu är beredda att satsa ska innebära att målet på sikt ska vara att polisen ska vara nära alla i varje kommun under dygnets alla 24 timmar.

Anf. 26 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag tycker att vi är inne på en riktig linje när vi talar om att det ska bli fler poliser.

Jag kan lova justitieministern att de medborgargården, eller patruller, som jag tog upp och som finns i min hemby och i grannsocknen Rättvik inte är ute och tittar på att ungdomarna sköter sig. Det handlar i stället om egenföretagare som har tröttnat på den brottslighet som finns i Rättvik nattetid. 20–30 arga företagare kommer hit till riksdagshuset på onsdag för att just diskutera avsaknaden av polis nattetid i t.ex. Rättvik. Jag skulle då kunna tävla med Agne Hansson som talade om att polisen var 10 mil bort. I mitt län kan polisen vara 20 mil bort. Men den diskussionen kan man föra i varje län. Men jag kan alltså lova att dessa patruller inte är ute på nätterna för att se efter ungdomar.

Jag vet ganska väl hur det känns med avsaknad av polis. Vi halvfjyrtiden en natt vaknade min hustru som påstod att någon höll på att slå in ytterdörren. När jag kommit till sans såg jag att det mycket riktigt var det. Det var någon som gjorde ett inbrottsförsök. Och jag lovar justitieministern att jag kände mig ganska ensam när jag i denna situation ringde till polisen men man inte hade någon att skicka – jag bor visserligen två och en halv mil från polisstationen – eftersom den enda patrullen befinner sig vid en brand på en soptipp. Jag lovar att jag kände mig oerhört liten trots mina 98 kilo.

Statsrådet skriver att det behövs fler poliser i Sverige. Och med den sundhet som statsrådet har och med den inriktning på arbetet som hon har måste jag ändå tolka detta som att man i vårpropositionen kommer att föreslå mer resurser till polisen.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1999/2000:149 om barns talerätt i vårdnadsärenden m.m.

Anf. 27 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Lena Ek har ställt tre frågor som främst rör barns talerätt i vårdnadsärenden och närståendes rätt att överklaga ett vårdnadsbeslut.

Bakgrunden till frågorna torde vara ett par fall som har uppmärksamats i medierna. I fallen har barnets far, trots att han varit frihetsberövad med anledning av grova våldsbrott riktade mot barnets mor, i egenskap av vårdnadshavare kunnat råda över vilket familjehem barnet ska placeras i.

De frågor som väcks i anledning av fallen gäller barnets skydd såväl enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) som enligt reglerna i föräldrabalken.

Om en förälder vid utövandet av vårdnaden om sitt barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, ska rätten besluta om ändring i vårdnaden, dvs. ta ifrån föräldern vårdnaden och flytta över den till någon annan.

Som Lena Ek påpekar prövas en fråga om överflyttning av vårdnaden på talan av socialnämnden. Socialnämnden kan alltså, om förutsättningarna i lagen är uppfyllda, få till stånd en överflyttning av vårdnaden från en förälder till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. I de fall som tagits upp i medierna har frågan om en vårdnadsöverflyttning inte kommit under domstolens prövning, i vart fall inte ännu.

I egenskap av vårdnadshavare har föräldern rätt att bestämma i frågor som gäller barnets personliga angelägenheter. Det innebär bl.a. att en familjehemsplacering med stöd av socialtjänstlagen inte kan ske om vårdnadshavaren motsätter sig det. Vid ett omhändertagande av barnet med stöd av LVU är situationen emellertid en annan. Då kan vårdnadshavaren inte utöva sin bestämmanderätt.

Jag kan givetvis inte kommentera de enskilda fallen. Hur socialnämnder och domstolar ska agera måste prövas i varje enskilt fall. Barnets bästa ska alltid vara ledstjärnan. Men vad som är bäst för ett barn i ett enskilt fall är svårt att veta utan ingående kännedom om fallet. Situationen är sällan så enkel som den beskrivs i medierna.

Jag är inte säker på att en talerätt för barn skulle lösa de problem som kan finnas. Är barnet litet – i de fall som uppmärksammats i medierna har barnen varit två respektive tre år gamla – kan man fråga sig om en talerätt för barnet verkligen är meningsfull. Små barn måste, om de har talerätt, ha en vuxen som ställföreträdare i processen. En ställföreträdare för ett litet barn kan inte få några uppgifter eller endast begränsade uppgifter direkt från barnet. Ställföreträdaren skulle i stället vara hänvisad till information från andra, närmast den kvarvarande föräldern, anhöriga och andra närstående samt socialnämnden.

En talerätt för små barn skulle alltså sällan innebära mer än att ytterligare en vuxen kommer in i bilden. Det är svårt att se att detta skulle innebära någon egentlig förbättring för barnet.

När det gäller större barn är situationen en annan. Men också här är jag tveksam till om en talerätt för barnet verkligen skulle vara önskvärd utifrån barnets synpunkt. Att ett barn efter ett våldsbrott skulle kunna inleda en rättegång mot den ena föräldern skulle innebära ytterligare en påfrestning för ett barn som redan befinner sig i en mycket utsatt situation.

Jag menar att man inte får stirra sig blind på en viss form eller en viss modell. Det viktigaste är att situationen löses på bästa möjliga sätt, att barnet får komma till tals och att barnets vilja verkligen blir beaktad.

Det är också viktigt att de skyddsregler vi har verkligen används i de fall de är till för. Socialnämnderna spelar här en mycket viktig roll. Socialnämnden har ansvar för att bedöma om talan ska väckas eller inte. Nämnden har också ett ansvar för att den utredning som görs utgår från barnets bästa. I nämndens utredning måste barnet givetvis ges en central

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

plats och få möjlighet att komma till tals (9 § socialtjänstlagen). Det är barnet som är huvudpersonen. Släktingar och andra personer som står barnet nära och som kan bidra till nämndens utredning och ställningstagande måste uppmärksammas. Deras kunskaper och engagemang måste tas till vara.

Det har i olika sammanhang kommit fram att socialnämnderna ganska sällan väcker talan om överflyttning av vårdnaden. Detta kan ha olika orsaker. En orsak kan vara bristande kunskaper hos socialnämnderna om hur ärendena ska bedömas och hanteras. Frågan om en vårdnadsöverflyttning på grund av omsorgsbrist kommer ju, dessbättre, upp ganska sällan. Rutiner för handläggningen av ärendena hinner inte sätta sig.

Sannolikt finns det behov av råd och stöd för socialtjänstens personal och beslutsfattare i dessa frågor. Det gäller både handläggningen av ärendena och bedömningen av i vilka situationer vårdnadsöverflyttning är en lämplig åtgärd.

Socialstyrelsen och Svenska Kommunförbundet planerar att genomföra utbildning om vårdnad, boende och umgänge under våren. Utbildningen kommer att rikta sig till socialsekreterare. Jag har blivit upplyst om att frågan om vårdnadsöverflyttningar kommer att tas upp där.

Frågan kommer också att uppmärksammas i den handbok om vårdnad som håller på att utarbetas inom Socialstyrelsen.

Ändå vill jag inte helt avvisa tanken på en talerätt för barn. Det kan finnas anledning för regeringen att återkomma till den frågan i samband med utvärderingen av 1996 års reform om barns rätt att komma till tals. Direktiven till en sådan utredning kan komma att beslutas under nästa år.

Lena Ek tar även upp frågan om talerätt eller klagorätt för andra berörda.

Att låta även andra än socialnämnden väcka talan i domstol om överflyttning av vårdnaden skulle kunna ha positiva effekter och utgöra ett värdefullt bidrag till strävandena att stärka barnets rätt. Men frågan är inte helt okomplicerad. När en tvist hamnar i domstol blir förhållandet mellan dem som agerar lätt mer konfliktfyllt än vad det annars skulle vara. Det kan också diskuteras om det är lämpligt att ge var och en som anser sig stå barnet nära en möjlighet att inleda en domstolsprocess.

Jag anser dock att det finns anledning att se över reglerna och överväga om en talerätt för närstående bör införas. Det kan vara lämpligt att ta upp även den frågan vid utvärderingen av 1996 års reform om barns rätt att komma till tals.

Lena Ek frågar slutligen vad jag avser att vidta för åtgärder för att bestämelsen om släktingplaceringar i socialtjänstlagen ska fullföljas. Den frågan ska egentligen ställas till socialministern, varför jag kommer att besvara den mycket kortfattat.

Den 1 januari 1998 kompletterades socialtjänstlagen med en bestämmelse (22 §) om att det vid placering av barn i första hand *bör* övervägas om barnet kan placeras hos någon anhörig eller annan närstående.

Den 1 juli 1999 ändrades bestämmelsen så att det nu i första hand inte bör utan *ska* övervägas om barnet kan placeras hos en släkting eller en annan närstående.

Anf. 28 LENA EK (c):

Fru talman och fru minister! Jag skulle vilja tacka för svaret, som jag tycker andas en konstruktiv och ansvarsfull ton. Något annat hade jag i och för sig inte väntat mig; det ska jag ärligt säga. Jag har ändå några saker som jag i det här sammanhanget vill poängtera.

Det är klart att mina frågetecken hänför sig till en del aktuella fall. De ska inte diskuteras här i kammaren, men vissa principiella funderingar kan man få ha kring om det ändå inte på sina håll finns luckor i lagen just när det gäller det problemområde som rör vårdnaden av barn i sammanhang där det varit grovt våld inom familjen, och så grovt att en förälder är dömd för dråp eller mord på den andra föräldern.

För det första skulle jag vilja fråga justitieministern om det inte, när det gäller föräldrabalkens regler om att vårdnad kan flyttas över om en vårdnadshavare betar sig på ett sådant sätt att det medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, är så att man bör diskutera vårdnadsöverflyttning med automatik när en förälder döms för ett så grovt brott. Jag anser att det medför en bestående fara för barnets utveckling, och därmed bör vårdnaden då i varje fall övervägas.

För det andra gäller det talerätten för barnet. Jag har nog en annan åsikt där. Jag anser att talerätt för små barn i sådana här fall är av värde. Till skillnad från ministern anser jag att det är mycket värdefullt att det finns en oberoende vuxen som för barnets talan. Det kan handla om att belysa alla aspekter, att begära in annan bevisning eller att se till att få *second opinion*, en andra åsikt, efter utredningar som genomförts i ärendet.

Jag för min del tycker att det är viktigt att vi utreder frågan om barns talerätt, särskilt under sådana här mycket tragiska omständigheter. Den här diskussionen har funnits i 20 år. Jag kommer ihåg att professor Ulla Jacobsson för säkert mer än 25 år sedan skrev en bok i processrätt om barns talerätt.

För det tredje vill jag ta upp frågan om talerätt, klagorätt, för berörda. I ett fall där den ena föräldern avlidit är det vårdnadshavaren och socialnämnden som har talerätt. Jag anser att i åtminstone vissa speciella fall bör även den avlidnes släktingar ha talerätt, dvs. möjlighet att föra upp en socialnämnds beslut i det här fallet eller aktualisera en överflyttning av vårdnaden. Jag anser att det är för barnets bästa att barnets båda släkter har den möjligheten.

Ofta hör man att det inte skulle vara bra därför att det skapar en konfliktfylld situation. Men hur konfliktfylld blir inte situationen om det bara är den ena sidans släkting eller närstående som får yttra sig eller som har talerätt?

En annan instans som också borde ha talerätt är tillsynsmyndigheten. Om länsstyrelsen i ett enskilt ärende kommer fram till att det enskilda ärendet missköts och riktar grov kritik mot socialnämnden har länsstyrelsen ändå inte möjlighet att få det enskilda ärendet överprövat. Det tycker jag verkligen är ett hål i lagstiftningen. Är det så att en övervakande instans har riktat grov kritik mot handläggningen av ett ärende bör man ha rätt att se till att det blir överprövat.

Slutligen vill jag säga att jag delar ministerns åsikt om att man bör undersöka handläggningen av enskilda ärenden i socialnämnden. Jag vill med bestämdhet hävda att familjen är ett socialt nätverk som i det här

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

sammanhanget är viktigt, ja, av avgörande betydelse för att ett barn inte ska fastna i ett trauma efter en så tragisk händelse.

Anf. 29 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! När man diskuterar frågan om det borde vara så att vårdnaden mer eller mindre med automatik överflyttades till någon utomstående när en förälder har förgått sig grovt mot den andra föräldern anser jag att man ska tänka sig för lite grann, för de här situationerna ser faktiskt väldigt olika ut. Det är inte helt ovanliga situationer att kvinnor som under lång tid, åravis, blivit misshandlade av sina män har tagit livet av dessa män. Jag överväger *inte* att vidta åtgärder för att säkerställa att vårdnaden frånges dessa kvinnor. Det kan finnas anledning i enskilda situationer att göra det men långt ifrån alltid – alltså ingen automatik. Här måste man utgå från varje enskilt fall.

När det gäller systemet att tillvarata barnets bästa och att myndigheter fattar beslut som innebär att man ser just till barnets bästa får man också vara försiktig med i vilken utsträckning man släpper in de vuxna. Det är inte alla vuxna som alltid utgår från barnets bästa. Det finns konfliktsituationer där det finns så mycket annat som driver många vuxna.

När man talar om att någon oberoende ska få föra barnets talan – Lena Ek talar om barnets talerätt men samtidigt om någon oberoende som borde få framföra sin uppfattning – är det inte barnets talerätt det handlar om utan någon annans, någon annan vuxens, intresse och talerätt.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi när vi talar om barnets talerätt verkligen utgår från att det är *barnet* som vi vill ge en möjlighet att agera, inte någon annan vuxen som oberoende vill föra sin talan. Den diskussionen kan vi däremot föra när vi diskuterar närståendes möjligheter att föra talan och det intresse de kan ha av att tillvarata sitt intresse för barnet och deras uppfattning om vad som är bäst för barnet. Men det är fel att, som Lena Ek sade, säga att vi skulle ha en situation där den ena sidans närstående skulle ha möjlighet att föra talan men inte den andra. Den situationen kan aldrig uppstå.

Det finns alltså, tycker jag också, ett behov av att överväga i vilken utsträckning man borde ge närstående möjlighet att ha talerätt. Jag hänvisar där till mitt svar på interpellationen.

När det slutligen gäller länsstyrelsernas möjligheter att begära överprövning av beslut vill jag erinra om att länsstyrelsen är tillsynsmyndighet. Vi brukar försöka undvika att samma myndighet som har tillsynsansvar också har rätt att begära att ett ärende överprövas. Vi har faktiskt en framställan från länsstyrelser just i denna fråga. Jag tror att det är en lämplig fråga att omhändertas i den utvärdering som Socialstyrelsen och länsstyrelserna har i uppdrag att göra när det gäller den lagstiftning vi i dag har. Vi kommer således säkert att få anledning att återkomma till den frågan.

Anf. 30 LENA EK (c):

Fru talman! Det som justitieministern tar upp, att det finns så många olika individuella omständigheter i sådana här fall, är jag fullt medveten om. Jag har jobbat mycket hårt med frågan om misshandlade kvinnors situation sedan jag kom in i riksdagen för ett och ett halvt år sedan.

Men det som jag sade var att man med automatik borde överväga en överflyttning av vårdnaden. Vid en rundringning till olika socialnämnder kan vi se att i väldigt många fall funderar inte sociala myndigheter över vårdnadsfrågan, trots att grova våldsbrott har begåtts som måste påverka barnet och dess situation.

Det som jag är ute efter är att man ska ha skyldighet att fundera över frågan: Är det lämpligt att den personen har vårdnaden kvar eller är det inte lämpligt? Det kan mycket väl vara lämpligt att en person får ha vårdnaden kvar. Men i dagens läge följs inte den regel som nu ska utvärderas om att närståendes möjligheter ska övervägas. När tillsynsmyndigheter riktar grov kritik mot socialnämnder sker ingen rättelse, och den situationen är ju inte acceptabel. Därför tycker jag att det här behöver skärpas upp.

När det gäller barns talerätt är det självklart – och det vet alla jurister – att barn själva inte kan föra sin egen talan, utan de har ett ombud precis som i alla andra situationer. Det är bra från barnets synpunkt att ha egen talerätt och därmed rätt till ett eget ombud just i fall av den här typen.

När det gäller närståendes möjligheter att delta i diskussionen hoppas jag att utvärderingen kommer till stånd mycket snart. Om det finns ett generellt sätt att hantera lagstiftningen på som innebär att lagstiftarens intentioner inte följs måste det även där ske en skärpning. Därför hoppas jag att utvärderingen kommer till stånd mycket snabbt. Min bestämda uppfattning är att den behövs.

Däremot önskar jag att frågan om tillsynsmyndighetens möjligheter att ingripa och inte bara påtala kritik skärps och att dessa förändringar får en annan tidsplanering.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1999/2000:196 om rättstrygghet

Anf. 31 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Lena Ek har inledningsvis frågat vad jag avser att göra för att kompensera Östergötlands polisdistrikt för kostnaderna för den extraordinära polisinsatsen i Malexander. Lena Ek har även frågat vad jag avser att vidta för åtgärder för att inte rättstryggheten ska äventyras genom att polisstyrelser kan komma att diskutera utgiftstak för enskilda polisinsatser för att inte långsiktigt gröpa ur distriktets budget.

Jag har nyligen svarat på en fråga från Ragnwi Marcelind om Nationella insatsstyrkan där jag redogör för budgetarbetet inom polisväsendet och möjligheterna för Rikspolisstyrelsen att kompensera polismyndigheterna för den här typen av kostnader. I direkt anslutning till en händelse har styrelsen mycket begränsade möjligheter att kompensera en myndighet, eftersom man inom polisväsendet kommit överens om att inte avsätta några medel för det ändamålet på central nivå. Däremot kan en myndighet ta upp kostnaden med Rikspolisstyrelsen i den kommande budgetdialogen.

Det finns således ett system inom polisväsendet som tar om hand frågan. Hur systemet kan vidareutvecklas diskuteras fortlöpande inom polisväsendet, och det är där frågan ska hanteras. För mig är det självklart

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

att det inom polisväsendet säkerställs att polisoperativa överväganden är avgörande när omfattningen och inriktningen av en polisinsats bestäms.

Det är regeringen som utser ledamöterna i polisstyrelsen. Bland dem utser regeringen också en ordförande och en vice ordförande. Det ankommer på ordföranden att se till att styrelsen ägnar sig åt de uppgifter som beskrivs i polisförordningen (1998:1558). Enligt förordningen får styrelsen inte avgöra frågor som avser polisledning i särskilda fall. Om det mot förmodan ändå skulle uppstå en diskussion som kan innefatta eller resultera i ett avgörande om utgiftstak i ett särskilt fall är det således ordförandens skyldighet att stävja en sådan.

Anf. 32 LENA EK (c):

Fru talman! Jag ska be att få tacka för svaret.

Den polisinsats som gjordes i Östergötland efter de tragiska händelserna i Malexander involverade totalt 900 poliser. Det är den största insats av det slaget som har gjorts i Sverige, enligt uppgift från polismyndigheten. Utöver de ordinarie budgetmedlen för Östergötland och omgivande polisdistrikt kostade det 15 miljoner. Det är ungefär det samma som 45 polisårstjänster.

Alla polisdistrikt har en väldigt tuff ekonomi. Antalet poliser i Östergötland har dragits ned med en sjundedel och antalet civilanställda har dragits ned med en tredjedel för att man ska klara de budgetåtaganden som har fastställts här i kammaren.

När den här händelsen inträffade, som är av mycket extraordinärt slag, uttalade landets statsminister att alla offentliga resurser nu skulle sättas in för att hjälpa polismyndigheten i Östergötland att finna de gärningsmän som var skyldiga till dessa dåd. Jag noterar också att justitieministern i gårdagens Dagens Nyheter refererade till den här händelsen och kostnaden för den.

Jag tycker inte att det är skäligt att kostnaderna för extraordinära händelser stannar hos ett enskilt polisdistrikt. Nu är Östergötland det fjärde största polisdistriktet bugetmässigt i landet. Men tänk om det hade varit något av de minsta polisdistrikten! Vad hade effekten blivit då?

I svaret diskuteras avvägningen mellan polisstyrelsernas ansvar och polisens ansvar. Men jag tycker att man sätter dessa olika människor i en mycket besvärlig situation. Polisstyrelsen har ansvar för att budgeten hålls och att den inte överskrids. Alla styrelser förutsätter händelser som man tar ansvar för i budgeten genom att se till att det finns extra resurser redo. Men det finns sådant som går utöver denna gräns.

Man får inte lägga sig i de polisinsatser som görs, eftersom det är de professionellas ansvar. Men någon måste ju ta ansvar i extraordinära fall. Var hamnar det ansvaret någonstans? Inte ens en fristående polischef får dra i gång insatser som går långt utöver de budgetramar som är fastställda. Det drabbar ju då all annan verksamhet. På det viset finns det en konfliktsituation inbyggd mellan de professionella och de politiskt valda i polisstyrelsen som inte är hållbar.

För min del anser jag att det bör finnas antingen en möjlighet för Rikspolisstyrelsen eller en annan möjlighet att fatta enskilda beslut i tilläggsbudget om att kompensera för extraordinära händelser för att samtliga inom polisen ska kunna fokusera på uppgiften att hitta sådana extremt farliga gärningsmän som det var fråga om i det här fallet.

Anf. 33 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Min partikollega Ragnwi Marcelind har – precis som justitieministern sade – agerat i frågan om de extraordinära insatserna i Malexander och de grova brott som begicks där.

Ragnwi Marcelind ställde en fråga om ekonomiska förutsättningar för extraordinära insatser. Justitieministern svarade då här i riksdagen den 21 oktober 1999: I de fall där det finns skäl att förändra fördelningen till följd av extraordinära situationer kan detta lösas exempelvis i budgetdialogen mellan Rikspolisstyrelsen och myndigheterna. Det är också denna anda som finns i detta svar.

Jag tycker att det här är ett märkligt svar. För oss i Östergötland, och inte minst för poliskåren där, är händelsen i sig inte i första hand en fråga av organisatorisk, strukturell eller ekonomisk betydelse. Här handlar det om känslor, om tillit till sin yrkesroll och till professionen i stort samt om förtroende för arbetsgivaren.

Inte nog med den långsiktiga yrkesproblematiken, utan nu lägger ministern ytterligare sten på bördan av ekonomisk natur.

Den ekonomiska strategin är egentligen helt horribel. Den skulle innebära att om vi har något ställe eller en region i landet där det begås många brott och där många förbrytare finns skulle det i förlängningen kunna innebära att vi inte skulle kunna ha någon polis kvar. Är det så man har tänkt sig det hela?

Jag tror inte att den modellen är särskilt lyckosam. Anledningen är helt enkelt att det inte är polisen som själv bestämmer vilken arbetsbörda den ska ha. Det är sällan jag har hört att polisen provocerar till brottslighet. Det gör den inte alls, och därför kan den heller aldrig ha kravet vid ett stort brottmål, med så mycket resurser som krävs, att det ska hanteras inom ramen för dess egen budget.

Jag menar att polismyndigheten i dag i Östergötland är så bantad att rättssäkerheten kan sättas i fara om inte regering och riksdag hanterar dessa situationer på ett bättre sätt. Alla partier i Östergötlands polisstyrelse är överens om att regeringen måste skjuta till mer medel. Detta är naturligtvis det vi efterfrågar.

Man kan ifrågasätta organiseringen. Jag är helt övertygad om att den nationella insatsstyrkan måste ligga under Rikspolisstyrelsen för att man ska kunna organisera det på ett bra sätt. Trots detta är ändå fallet i Östergötland ytterst ett exempel på en situation som visar på en hantering som är omöjlig i längden.

Vad kan poliserna i Östergötland känna efter detta? Jo, att varken deras känslor eller ekonomi har beaktats efter det som har hänt. Jag skulle vilja höra lite grann med justitieministern: Hur sätter man samman de villkor som finns för polisen, när man ser på både ekonomin och polisernas upplevelse av sin profession?

Anf. 34 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag blir faktiskt lite konfunderad över den här diskussionen. Det kan väl ändå inte vara så att Lena Ek och Yvonne Andersson inte är medvetna om att polisverksamheten innehåller väldigt mycket av oförutsedda händelser. Det brinner plötsligt i Göteborg, det bestäms plötsligt att en världskonferens ska äga rum i Stockholm, två poliser skjuts i Malexander och det begås en rad rån i mindre orter i vårt land.

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

Hela polisverksamheten arbetar under de oförutsebara förutsättningarna. Det har naturligtvis tvingat polismyndigheterna att lägga upp ett budgetarbete och ett sätt att fördela resurser som utgår just från denna oförutsebara verklighet. Det finns vissa faktorer som är mätbara och som är något så när återkommande, men annat är det inte. Hela systemet byggs upp utifrån att man inte kan förutse detta.

Det finns därför system för att i efterhand kunna kompensera för förhållanden som man inte har känt till. Det finns möjligheter att utnyttja krediter, att skjuta på kostnaderna till året därpå för att kunna återkomma i den budgetdialog som enskilda myndigheter för med Rikspolisstyrelsen. I sin tur har Rikspolisstyrelsen möjlighet att återkomma till regeringen och säkerställa att man kan göra justeringar i tilläggsbudget eller omhänderta det i de kommande budgetarna.

Vi har ett system för detta. Man kan diskutera det systemet. Om polismyndigheterna tillsammans anser att de borde förbättra det existerande systemet bör de naturligtvis också göra det. Men kom inte och begär att regeringen skulle tillskjuta extra medel till en polismyndighet. Vad då regeringen? Glöm inte att det är riksdagen som fattar beslut om polisens myndigheter och gör det i en viss form. Det finns ingen form utanför den.

Anf. 35 LENA EK (c):

Fru talman! Till skillnad från min meddebattör tycker jag nog att Rikspolisstyrelsens ekonomistyrningsprinciper är ganska vettiga för de allra flesta fall. Men det finns alltid undantag. Justitieministern nämner två.

Det första är Malexander, en extraordinär händelse med en absolut extraordinär insats som jag inte tycker att det är skäligt att östgötarna och poliserna i Östergötland ska spara ihop till. Det andra är världskonferensen i Stockholm. Den var mycket viktig och gav ett väldigt bra resultat, som jag i sig stöder av allt mitt hjärta. Men polismyndigheten i Stockholm har problem när dess resurser töms på det här viset genom att regeringen beslutade konferenser som inte tidigare var budgeterade. Det kan man i och för sig sätta frågetecken för.

När det nu snart kommer en tilläggsbudget – det är bara några månader dit – tycker jag att dessa frågor bör lösas i det sammanhanget. Även krediter ska betalas, och även lån ska betalas. Där man kan dra in hos polismyndigheterna handlar det om personal. Drar man in personal i det här fallet finns det ingen synlig och närvarande polis i varje kommun och i varje stadsdel. Det behövs för att människor ska känna sig trygga.

I dessa delar av Östergötland och norra Småland är det särskilt tydligt, vilket debatterades i den förra interpellationsdebatten. Det var också delvis därför som de områdena blev utvalda av just dessa gärningsmän. Det är en debatt som vi får ta i budgetsammanhang. För extraordinära händelser utöver vad man kan förvänta sig av variationer i verksamheten, för sådana finns, ska det finnas ett system för att ta hand om kostnaderna. Det är min absoluta åsikt.

(forts. 13 §)

Kammaren beslutade kl. 13.56 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

11 § Frågestund*Frågestund*

Anf. 36 TALMANNEN:

Nu följer riksdagens frågestund. Vid dagens frågestund deltar följande statsråd: statsrådet Ingela Thalén, kulturminister Marita Ulvskog, statsrådet Leif Pagrotsky, miljöminister Kjell Larsson och finansminister Bosse Ringholm.

Statsrådet Ingela Thalén besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde. Frågorna till övriga statsråd förutsätts beröra deras respektive områden.

Sjukfrånvaron

Anf. 37 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Ingela Thalén. Riksförsäkringsverket har i sina beräkningar för det preliminära utfallet för år 2000 visat på mycket kraftiga överskridanden av anslagen när det gäller sjukpenningen. Vi vet ju också att sjukskrivningarna har ökat, och antalet sjukdagar har ökat från december 1998 till december 1999 med 24 %. Det finns säkert flera orsaker till detta.

Socialutskottet gjorde tidigare i veckan ett besök nere i Göteborg och studerade SOCSAM-försöket där nere. Det kan ge goda resultat för att minska sjukskrivningstiderna. Jag vill fråga statsrådet: Skulle man i det här läget åtminstone inte kunna tänka sig att utöka försöksverksamheten inom SOCSAM?

Anf. 38 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Vi har sju olika pågående försök. De har lite olika inriktningar när det gäller samarbetet. Vi har dessutom förlängt verksamhetstiden för att man ska kunna få ett bra jämförande underlag.

Jag har inte funderat över om det finns anledning att starta ytterligare några försök. Om man däremot kommer in med funderingar på att förlänga de försök som pågår kan det naturligtvis diskuteras. Risken med en förlängning är att man kanske förlorar utvärderingsfasen och inte kommer fram till något slutresultat. Syftet med dessa är ju också att ge en återredovisning för att resultaten ska kunna spridas i reguljär verksamhet.

Anf. 39 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag är medveten om att man kanske behöver utvärdera resultaten. Nu finns ju också försöksverksamheten FINSAM som delvis är utvärderad, men man får ju inte göra mycket åt den heller förrän utvärderingen av SOCSAM är klar. Jag tycker att det är lite bekymmersamt att det är många människor som får vänta, inte minst på rehabilitering. Det medför att vi får dessa väldigt långa sjukskrivningstider. Vi vet ju att man spar lidande för den enskilde och att man kan göra samhällsekonomiska besparingar med de här samverkansformerna. De som har medverkat i bl.a. FINSAM-projektet vill faktiskt inget hellre än att fortsätta. Det ville man också i Göteborg. Man sade redan nu att denna samverkan var så viktig att man ville fortsätta med den.

Anf. 40 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Erfarenheterna från Göteborg visar att försöksverksamheten med SOCSAM-samarbetet var betydligt mer framgångsrik än försöksverksamheten med FINSAM. Men den diskussionen behöver vi inte ta nu.

Däremot är det så att FINSAM har ersatts med ett mer generellt arbete med samverkansformer landet över där var och en av aktörerna bidrar med sina egna resurser. Jag ska också påminna om att i nästa vecka eller veckan därpå kommer rehabiliteringsutredaren med sin första delrapport.

Vi kan självfallet inte enbart vänta på försöksverksamheterna, utan någonting måste göras ganska snabbt när det gäller signalsystemen. Jag kommer att träffa företrädare för arbetsmarknaden för att diskutera just sjukfrånvaron från arbetsplatserna.

Arena Norden

Anf. 41 JAN ERIK ÅGREN (kd):

Fru talman! I går sammanträdde Nordiska rådets svenska delegation. Tyvärr var vår nordiska samarbetsminister Leif Pagrotsky förhindrad att närvara. Jag skulle därför vilja ta tillfället i akt och fråga honom om Arena Norden och det nordiska informationsfönster som ska öppnas i Stockholm. Det är alltså verksamheter som har ansvar för informationen om nordiska förhållanden. Enligt beslut och löften i riksdagen ska Arena Nordens verksamhet säkras till dess att det nordiska informationsfönstret öppnas.

Enligt uppgift tar Nordiska samarbetskommittén ställning till ett nordiskt fönster i Oslo vid sammanträdet nästa vecka medan det svenska fönstret behandlas först i mars. Min fråga är: Hur är finansieringen av Arena Norden ordnad tills detta nordiska informationsfönster kan öppnas? När är pengarna från Nordiska ministerrådet disponibla för detta?

Anf. 42 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Det är rätt att vi har diskuterat den här frågan många gånger här på frågestunden. Jag har också haft den uppe i diskussioner med den svenska delegationen till Nordiska rådet.

Vi har länge verkat för att vi ska få ett permanent och stabilt finansierat gemensamt nordiskt informationsfönster i Stockholm. Det är viktigt att Sveriges folk och Sveriges skattebetalare, som är huvudfinansiärer av det nordiska samarbetet, på plats här i Sverige får en bild av vad det nordiska samarbetet går ut på. Detta skulle på ett bra sätt kunna avlösa och växla upp den verksamhet som Föreningen Norden har bedrivit i form av Arena Norden.

Nu står detta på tröskeln till ett genomförande. Det är en stor framgång för Sverige. Vi räknar med att Arena Norden och Föreningen Norden kommer att ha en mycket viktig roll i denna nya verksamhet. Men exakt vid vilka tidpunkter olika utbetalningar kommer att ske och vilka beslut som kommer att fattas vid vilka sammanträden är jag inte förberedd på att redogöra för här. Jag skulle vilja rekommendera att man ställer en skriftlig fråga till mig. Då kan jag reda ut detta i detalj. Ni får ha överseende med att jag inte kan detta utantill.

Anf. 43 JAN ERIK ÅGREN (kd):

Fru talman! Tack för svaret. Vi är överens om att det är en viktig fråga, att det behövs en permanent lösning och att det ska finansieras samnordiskt. Men problemet är ju att det inte är löst ännu trots att det har varit känt länge att fr.o.m. i år skulle detta vara ordnat. Nu hänger finansieringen i luften tills det här fönstret kan öppnas. Enligt vad vi har sagt här tidigare, både i debatter tillsammans och även i andra sammanhang, skulle frågan lösas. Jag undrar när Föreningen Norden, som ansvarar för Arena Nordens verksamhet, får besked om att pengar finns tills fönstret kan öppnas.

Anf. 44 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Det är fel att vi har lovat finansiering till Arena Norden. Verkligheten är i själva verket att Arena Norden startades utan att invänta någon åsikt från regeringen om detta var bra eller dåligt och om detta vara någonting som kunde påräkna finansiering eller ej. Den startades, och efter att den hade startats kom begäran till regeringen om att finansiera det som redan fanns.

Vi har jobbat hårt på att säkra Arena Nordens fortbestånd så länge som möjligt, och helst ända till dess att det nya gemensamma nordiska fönstret öppnar i Stockholm. Vi har vid flera olika tillfällen ökat anslagen och betalat ut mer och mer pengar. Vi har lagt in nya verksamheter, t.ex. servicetelefonen, för att skapa ekonomiska förutsättningar att driva verksamheten. Något löfte om att det för evigt ska lösas har vi inte gett, men det är den ambitionen vi har jobbat efter.

Pensionerna

Anf. 45 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag har en fråga till finansminister Bosse Ringholm. Jag tror att finansministern, hans departement och alla ledamöter här i riksdagen de senaste veckorna har uppvaktats om pensionerna. Statsministern stod ju här i kammaren för två veckor sedan i partiledardebatten och sade: ”Ja, vi har kunnat förbättra pensionerna.”

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Frågestund

Detta sades samtidigt som årtusendets första pensionsaviser damp ned hos pensionärerna. Hur såg denna förbättring ut? Det finns många exempel. Finansministern har säkert sett dem också. Jag har två här. Lennart fick minus 52 kr. Filip, 81 år, fick minus 54 kr osv.

Min fråga till finansministern, som mera är en bön om ett råd, lyder: Vad ska vi säga till de pensionärer som ringer upp eller skriver och som säger att den höjda pensionen ju blev minus?

Jag tror att finansministern med sitt kunnande kanske har ett bra svar att hjälpa oss vanliga ledamöter med.

Anf. 46 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag är tacksam för denna fråga, som kan hjälpa till att reda ut ett antal krångligheter.

För det första har pensionerna inte försämrats från årsskiftet. De är lika goda nu som tidigare.

För det andra finns det ett antal kommuner, inte särskilt många, som har höjt kommunalskatten vid årsskiftet. Det kan ha påverkat pensionerna.

Vidare är det så att all preliminärskatt tas ut i 50- eller 100-kronorsintervaller. Det gör att man kan hamna "fel" och få ett större skatteuttag någon månad. Men det jämnas ut när året är slut. Man får alltså inte något högre skatteuttag som helhet.

Jag tror att de här förklaringarna är viktiga för den enskilde att känna till, och därför är jag tacksam för frågan.

Till sist vill jag gärna säga att jag delar uppfattningen att när vi får ett utrymme i budgeten för år 2001 är det naturligtvis de sämst ställda pensionärerna som vi i första hand ska ha i åtanke.

Anf. 47 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Det har inte skett någon försämring, säger finansministern. Jag vet inte om jag är på samma ekonomiska nivå som han är. Men när jag ska förklara för Lennart att han fick minus 52 kr och för Filip att han fick minus 54 kr så nog ser jag att det är en försämring. Jag är inte professor i ekonomi, men nog är det en försämring när man i sitt lönekuvert, om jag uttrycker mig så, får ett minus.

Det här har naturligtvis också att göra med att vi ser den statliga biten, medan man exempelvis hemma i Dalarna, där Socialdemokraterna och Vänsterpartiet styr, har höjt skatten med 50 öre. Det slår också mot barnfamiljer och andra. När det gäller barnbidraget skulle man kunna ha samma följdfråga.

Nog är det svårt att förklara när man får minus att det inte är en försämring.

Anf. 48 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag hoppas att Rolf Gunnarsson lyssnar ordentligt. Jag sade att det inte har skett någon försämring av pensionen. Om pensionären har fått en lägre inkomst kan det bero på att han bor i en kommun som har höjt kommunalskatten. Det tror jag inte att man behöver vara ekonom för att kunna upplysa om. Det finns ett antal sådana kommuner, inte särskilt många, där det har skett en skatteförändring. Det är viktigt.

Jag har också sett de där exemplen. Människor skriver brev till mig om samma sak. Därför är det viktigt att klara ut att om man får preliminärskatteuttag som är större än det som varit tidigare kan det bero på att man hamnat i en sådan här 50- eller 100-kronorssektor. Men i sin helhet jämnas det ut under året. Man har inte fått ett större skatteuttag när det gäller den statliga skatten. Den är densamma som tidigare för pensionärerna.

Det är bra om vi kan hjälpas åt att upplysa om vad som gäller på området. Staten har inte försämrat några pensioner, men i enstaka kommuner har det skett kommunalskatteshöjningar.

Skatteöverläggningar

Anf. 49 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det var på hösten 1998 som regeringen bjöd in till skattesamtal. Man sade sig ha ambitionen att det skulle vara en bred uppgörelse med alla partier och ett brett skattepaket. Vi har bejakat det i Centerpartiet och ställt upp på det synsättet. Vi har hela tiden hävdat i samtalen att det måste vara tempo, att det måste vara ett konkret innehåll, att det måste gå framåt.

Nu skriver vi år 2000 och man kan väl försiktigt säga, fru talman, att tempot varit uruselt och att substansen inte har funnits.

Nu är min fråga till finansministern om han de närmaste dagarna kommer att kalla in till de här överläggningarna och om han har klart ett underlag för bl.a. energiskattediskussionen, vilket behövs om det ska finnas några förutsättningar för att föra de här samtalen vidare.

Anf. 50 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Svaret till Lennart Daléus är: Ja, jag kommer att kalla in till nya överläggningar mellan riksdagens partier om skatterna. Avsikten med de överläggningarna är ju att ha ett reellt underlag, ett reellt förslag, när det gäller exempelvis energibeskattningen. Det har tagit lite tid att ta fram ett sådant underlag. Därför har jag bedömt det som bäst att vänta med att kalla till skatteöverläggningar tills det finns ett underlag i stället för att kalla in till överläggningar för en mer allmän diskussion utan att man kan komma fram till ett reellt ställningstagande.

När skatteöverläggningarna påbörjades hösten 1998 pågick det under ett halvt års tid fram till senvåren 1999 en allmän diskussion om skattefrågor. Därefter har vi diskuterat konkreta områden. Sedan beslutade riksdagen i höstas om sänkt inkomstskatt och sänkta företagsskatter. Därför koncentrerar vi oss nu på att diskutera skatter på energi och tjänster.

Anf. 51 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Finansministern illustrerar ju problemet. Det tar tid och vi måste ha ett underlag innan vi kan komma vidare konkret. Det är sant. Men samtalen började 1998.

Sedan finns det en faktor till, fru talman, som är lite besvärande. Det är att regeringen med Vänsterpartiet och Miljöpartiet har valt en hantering av inkomstskatten som bl.a. innebär att inte hela pensionärskollekti-

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Frågestund

vet får del av en inkomstskattesänkning. Man har förstört en del av den spelplan som skattesamtalen skulle kunna komma att rymma.

Jag tycker att det är ett svagt besked från finansministern att det kommer en inbjudan, bara man har ett material. Jag vill se en starkare ambition från regeringen i den här frågan för att över huvud taget komma framåt. Annars är det ju, fru talman, rätt meningslöst att komma till kafferep som inte leder framåt med den angivna ambitionen.

Anf. 52 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Lennart Daléus har frågat om jag avser att kalla in till nya skatteöverläggningar. Mitt svar är ja. Han har frågat om jag avser att ha ett reellt underlag för en sådan diskussion och en eventuell överenskommelse. Jag har svarat ja på det också. Det är både starka och skarpa besked.

Eftersom vi har haft sådana diskussioner om energibeskattningen tidigare utgår jag från att vi kan föra en konstruktiv diskussion. I grunden finns exempelvis ett betänkande från den s.k. skatteväxlingskommittén sedan ett par år tillbaka där partierna i långa stycken var överens om grundprinciperna. Det finns också en pågående diskussion i ett antal andra statliga utredningar som berör det här området.

Jag är därför förhoppningsfull om att det ska finnas ett intresse från alla parter att diskutera just kring energibeskattningen. Då tycker jag att man ska kalla till överläggningar först i ett läge där det finns ett reellt underlag. Det tror jag att Lennart Daléus och jag är överens om.

Villkoren för konstnärerna

Anf. 53 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till kulturminister Marita Ulvskog.

I en debattartikel i gårdagens Dagens Nyheter uttrycker ordföranden för Konstnärernas riksorganisation oro över villkoren för konstnärerna. Han pekar bl.a. på en enkätundersökning som visar att konstinstitutioner, museer och konsthallar har en budget som nästan är utan medel för konstnärernas medverkan.

Moderna museet spenderar t.ex. över 99 % av sin budget på ledning, administration och lokalhyra, och endast 0,27 % används som ersättning till de utställande konstnärer som museet anlitat.

Då vill jag fråga kulturministern: Avser ministern att se över de statliga institutionernas policy för ersättning till konstnärer? Eller har ministern några andra förslag till åtgärder för att underlätta möjligheterna för konstnärer att leva på sitt skapande?

Anf. 54 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Vi kom rätt nyligen med en proposition som gällde konstnärernas villkor, som också riksdagen ställde sig bakom. Grundtanken i de många inslag som rymdes inom denna proposition och detta riksdagsbeslut handlar just om att konstnärerna i större utsträckning än i dag ska kunna leva på sitt arbete. Det handlar om upphovsrättsliga ersättningar, om ersättningar för utfört arbete och om olika typer av in-

komstgarantier. Det handlar om offentliga beställningar och om att stimulera efterfrågan på konstnärers verk.

Det är en mängd insatser vi gjort. Men självfallet återstår mycket att göra. När det gäller de enskilda kulturinstitutionerna har ju myndighetscheferna där ett mycket vitt eget handlingsutrymme. Jag är övertygad om att de arbetar med de här frågorna. Men vi kommer också att på olika sätt se över detta från departementets sida.

Anf. 55 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Det är ju bra, för jag utgår från att kulturministern har en del att säga till om även när det gäller de statliga kulturinstitutionerna.

En annan del är ju att ganska många är inskrivna i kulturarbetsförmedlingarna. Det kan ju faktiskt få negativa konsekvenser för konstnärerna då en fungerande arbetsmarknad rycks bort. Det blir den konstnär som står i tur för en åtgärd som prioriteras, inte den som kanske skulle utföra åtgärden bäst.

Mikael Richter påpekar i sin artikel att om inte det här ändras är den stora förloraren i längden kulturlivet i stort.

Jag vill också ställa följdfrågan om ministern delar min och Folkpartiets uppfattning att det är angeläget att kulturarbetsförmedlingens verksamhet minskar och att de medel som frigörs i stället styrs över från arbetsmarknadspolitiska åtgärder till den kulturella verksamheten.

Anf. 56 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag är tacksam över att Folkpartiet har anslutit sig till regeringens och Socialdemokraternas ståndpunkt att man ska föra över medel från arbetsmarknadspolitiken till kulturpolitiken. Det ingick också i den konstnärspolitiska propositionen.

Det handlar t.ex. om att skapa en tredje anställningsform för kulturverksamma. Det handlar om att använda centrubildningarna för att kunna stimulera efterfrågan på konstnärliga verk och konstnärligt arbete och se till att det blir utfört, detta i kombination med en avgränsning inom kulturarbetsförmedlingen som innebär att det är de professionella utövarna som får den mesta servicen.

Mycket återstår att göra när det gäller konstnärernas villkor. Det pågår ett intensivt arbete. Det initierades när vi kom tillbaka till makten efter 1994 års val. Tack.

Avfallsskatten

Anf. 57 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till miljöminister Kjell Larsson om avfallsskatten. Hur avser ministern att följa upp konsekvenserna av den nya avfallsskatten?

Som exempel på oönskade konsekvenser kan jag nämna följande: I min hemkommun måste man ha sophämtning minst en gång per månad. Människorna förutsätts kompostera och sortera alla sina sopor. Samma människor drabbas nu av en höjd avgift på 500 kr per år med kommunal hänvisning till den nya lagen.

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Frågestund

En pensionär ville beställa en sopcontainer för att rensa bort skräp. Den hade blivit 800 kr dyrare med hänvisning till den nya avfallsskatten.

Den soptipp som min hemkommun använder är kretsloppsanpassad med deponigas till fjärrvärme och lakvatten till energiskog. Ändå ska avgiften höjas. Det drabbar ingen annan än hushållen, dvs. de som sorterar soporna.

Är detta rättvist? Hur ska ministern följa upp den nya lagen?

Anf. 58 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag kan tyvärr inte kommentera en avgift i en enskild kommun.

Låt mig säga att vår ambition är att minska sophanteringen. Vi är på god väg att lyckas med att göra detta och i stället satsa på återanvändning och återvinning. Det innebär naturligtvis att samhällets kostnader för sophantering totalt sett kommer att minska samtidigt som vi kan återföra en hel del av det som tidigare har varit sopor i kretsloppet, vilket ju är både ekonomiskt och miljömässigt väldigt positivt.

När det gäller frågan om hur jag ska följa upp en ny lagstiftning vill jag säga att vi kommer att hålla noggrann koll på vad som händer framöver och på vilken typ av negativa konsekvenser som eventuellt kan uppstå. Det gör vi naturligtvis i alla de fall där vi inför en ny lagstiftning. Så kommer självfallet att ske här också.

Anf. 59 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Jag får tacka ministern för svaret.

Jag håller naturligtvis med om att man måste minska sopberget. Men man måste också ge incitament till människor för att de ska hålla på med sopsortering och återvinning och för att detta ska öka.

Det håller då inte att man först får höra av en nationalekonom att sopsortering inte lönar sig och sedan får ökade kostnader för att man anstränger sig och sorterar sitt avfall. Jag tror tyvärr inte att det är bara i min hemkommun det händer att man får höjda avgifter. Det tas ut lite överallt, kan vi läsa i medierna, och man hänvisar till den nya lagen.

Jag hoppas att ministern tar de här signalerna på högsta allvar.

Anf. 60 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det är möjligt att jag efter den här diskussionen ska ta initiativ till något slags översyn av hur kommunerna tar ut avgifter på sopor så att de inte blir orimliga. Jag kan inte utesluta att de är det i vissa kommuner.

Johnny Gylling hänvisade till en nationalekonomisk bedömning. Det måste vara Marian Radetskis bedömning, som kom för någon månad sedan. Problemet med den är att han t.ex. räknar med all tid som han antar att konsumenterna använder för sopsortering och lägger en ganska rejäl timpenning på den tiden. Om man räknar på det sättet – vilket jag menar inte är riktigt – kan man komma fram till i stort sett vilka kostnader som helst.

Däremot håller jag med om att det finns inslag i det återvinningssystem vi har i dag – jag tänker då framför allt på förpackningsinsamlingen – som innebär att vi inte har tillräckligt starka incitament vare sig för att systemet ska anpassas till konsumenternas behov eller för att det ska leda

till en anpassning av industrin till mer återvinningsvänliga förpackningar. Det är i alla fall min bedömning nu.

Det problemet har jag haft ögonen på en längre tid. Jag håller på och skriver på direktiv för en utvärdering av hela systemet. Det ska också kunna leda fram till förslag till förändringar av det system vi har i dag.

Utöver de problem vi har talat om nu finns det, som alla känner till, ytterligare problem med det återvinningssystem vi har.

Efter fem sex år tror jag att det nu är dags för en rejäl översyn av hur det fungerar och hur det kan göras bättre.

Vapenhandeln

Anf. 61 AGNETA BRENDT (s):

Fru talman! Jag har en fråga till handelsministern angående korruptionen inom vapenhandeln.

I och med skandalen i Tyskland med det kristdemokratiska partiet CDU har det uppenbarats att man inte ger mutor bara till dem som ska köpa vapen utan även till dem som ska fatta besluten om att man ska få köpa och sälja vapen.

Min fråga till ministern blir då: Har ministern stött på det här fenomenet, och har ministern i så fall vidtagit några åtgärder för att komma till rätta med detta?

Anf. 62 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Det har varit en ganska sensationell utveckling på det här området de senaste åren. Förr var man medveten om att det förekom att rika säljande storföretag från rika länder gärna mutade köpare i u-länder för att de skulle köpa just deras grejer. Men på senare tid har det mesta av det som avslöjats handlat om mutor i de rika länderna inte minst i Europa såsom Belgien, Frankrike och Tyskland.

Man har t.ex. betalat generösa summor för att få olika typer av tjänster utförda för att få exporttillstånd.

Jag kan lugna alla kammarens ledamöter med att något företag som försökt sig på den metoden för att få tillstånd att exportera från Sverige har jag inte sett röken av. Jag hoppas slippa det.

De åtgärder som har vidtagits internationellt för att begränsa detta har kanske inte varit riktade åt det här hållet.

Vi kommer nu att ha ett stort uppslaget och mycket viktigt seminarium tillsammans med Transparency International om mutor i internationell vapenhandel. Vi hade inte trott att konferensen skulle handla om just sådana här frågor. Den kommer att äga rum nu på fredag och lördag. Jag räknar med att det som har hänt i Tyskland kommer att helt förändra fokus för konferensen så att den kommer att handla om just dessa frågor i stället för som det ursprungligen var tänkt, nämligen om problem i u-länderna.

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Frågestund

Anf. 63 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Jag har med intresse lyssnat på finansministerns svar till Lennart Daléus att det nu ska bli nya skattesamtal. Det är ju mycket positivt.

De samtalen är ju långtifrån utan problem. Det är inte lätt att å ena sidan ha ett samarbete om budgetens utgiftssida med Vänstern och Miljöpartiet och å andra sidan ha ett annat samarbete om budgetens intäktsida – skatterna – med alla partier i riksdagen.

Jag kan förstå att finansministern lägger pannan i djupa veck.

Hur ser finansministern på möjligheterna till långsiktiga uppgörelser om det som nu står i fokus, nämligen energipolitiken och beskattningen av hushållstjänster, när finansministern samtidigt har en energiöverenskommelse med stödpartierna och Vänsterpartiet? Ska den hållas eller vill finansministern ha in oss andra också i den? Hur ska den gamla energiöverenskommelsen kunna fungera i det sammanhanget?

Slutligen, fru talman: Ser finansministern inte heller problem med att statsministern efter den s.k. försoningslunchen i Sagerska palatset nu också har startat egna skattesamtal med Vänstern och Miljöpartiet?

Anf. 64 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! I motsats till Mats Odell ser jag fler möjligheter än problem. Mats Odell såg i varje mening som han yttrade problem.

Vi har från regeringens sida med Miljöpartiet och Vänsterpartiet ett samarbete om hela budgeten. Som bekant gick den budgetproposition som presenterades i höstas och som behandlades här i kammaren igenom ograverad, som ett uttryck för ett gott samarbete mellan våra tre partier.

Parallellt med detta för vi samtal med alla partier om skattefrågor. Jag är förhoppningsfull om att både Mats Odells parti och andra partier vill delta i de diskussionerna om exempelvis energibeskattningen. Om vi alla är konstruktiva och – som jag sade som svar på en tidigare fråga – intresserade av att arbeta på grundval av exempelvis det material som Skatteväxlingskommittén tog fram för något år sedan, tror jag att det bör finnas möjlighet att få till stånd ett bra samtal om den framtida energibeskattningen.

Det förs naturligtvis hela tiden en diskussion mellan regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet inför kommande vårpropositioner och budgetpropositioner, men jag tror att det går att hantera det här i ett sammanhang.

Anf. 65 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Det var en lätt överdrift att säga att det förs samtal med alla partier. Det har inte hänt någonting på sex månader. Men nu ska vi tala om energibeskattningen och enligt finansministerns löfte också om beskattningen av hushållstjänster.

Ursprungligen, fru talman, var Erik Åsbrinks vision en översyn av hela skatteproblematiken, att mera anpassa svensk beskattning till globaliseringens problem och utmaningar för att få stopp på att företag med kunskap och kapital flyr Sverige. Har den ambitionen helt avsmnat,

eller kan vi så småningom förvänta oss en kallelse från finansministern också om detta?

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Frågestund

Anf. 66 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Från början fördes ju skattesamtalen över hela skattefältet. Det resulterade inte i en överenskommelse mellan alla sju riksdagspartier. I stället föreslog regeringen i höstas med stöd av Vänsterpartiet och Miljöpartiet skattesänkningar för alla inkomsttagare via kompensationen för egenavgifterna. Det gällde skattesänkningar om 10 miljarder kronor, som trädde i kraft den 1 januari. Därtill kom skattesänkningar för företag om flera miljarder kronor, som också trädde i kraft vid årsskiftet.

Efter de besluten här i kammaren i höstas fanns det ingen anledning att på nytt starta en diskussion på de områdena. Vi kom därför fram till att vi nu skulle koncentrera våra krafter på energibeskattnings och tjänstebeskattnings, och det är det som vi nu i första hand kommer att gå vidare med.

Anf. 67 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Låt mig ta tag i det positiva i finansministerns svar och fråga: När kommer nästa steg i de skattesänkningar vars första steg trädde i kraft vid årsskiftet?

Anf. 68 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det var delvis en ny fråga, som inte rörde den ursprungliga om skattesamtalen. Jag vill gärna upplysa om att regeringen har varit mycket tydlig på den punkten och sagt att vi gärna vill fortsätta att sänka skatten på inkomster på det sätt som vi inledde i höstas och fortsätta den förändring av företagsbeskattningen som vi då också inledde.

Vi vill dock vara väldigt tydliga på så vis att vi inte lovar ut någon bestämd tidpunkt och något bestämt belopp. Den avstämningen görs varje höst i september månad i samband med budgetpropositionen, då vi ser vilket realekonomiskt utrymme som finns för fortsatta skattesänkningar.

Vi har en tydlig ambition, och vi ska återkomma till en bedömning av de förutsättningar som finns. Går det bra för svensk ekonomi – och det gör det för närvarande – bör det finnas goda sådana förutsättningar också för framtiden.

Dokumentation om Förintelsen

Anf. 69 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Min fråga riktar sig till kulturministern. På resan upp till riksdagen den här veckan hörde jag på nyheterna att det på Lunds universitet finns insamlade intervjuer med de människor som kom från koncentrationslägren. Intervjuerna finns i ett arkiv men har tydligen inte bearbetats, bl.a. på grund av medelsbrist. Det finns runtom i vårt land också fortfarande personer med egna erfarenheter av världskrigets fasor.

Under konferensen om Förintelsen underströks vikten av dokumentering. Jag tror att ögonvittnesskildringar av människor som själva har varit

med är väldigt effektiva i kampen mot nazism och rasism som ett komplement till rena fakta.

Jag undrar om kulturministern delar min uppfattning och är beredd att medverka till att vi på ett bättre sätt utnyttjar de möjligheter som vi har till dokumentation av krigets fasor.

Anf. 70 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det finns mängder av material i handskriftsarkivet i Lund och på många andra ställen, på forskningsinstitutioner, på universitet och på andra håll, inte minst också på museer. Detta är sådant som vi under lång tid har avsatt medel till och arbetat med. Det kommer fram nytt material, som översätts och tillgängliggörs. Det är en lång procedur, och vi kommer att fortsätta med samma inriktning.

Materialet från Ravensbrückintervjuerna finns med i den sedvanliga budgetberedning som pågår inom Regeringskansliet och som nu intensifieras under våren inför budgetpropositionen. Jag är inte i dag beredd att redovisa vad de pengarna kommer att användas till, men arkivmaterial och forskning kring detta ämne är en viktig del av vår verksamhet.

Anf. 71 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Det är bra att vi får fram mer material och att kulturministern är positiv till det. När materialet väl är framme gäller det också att få ut budskapet. Traditionellt säger vi då alltid att vi ska använda skolan, och det är bra, men finns det fler kanaler? Jag tror att det inom kulturministrarnas område finns flera möjligheter. Det finns väl utbyggda nätverk inom flera områden, både vad gäller ungdomar och vad gäller vuxna. Jag tänker t.ex. på länsteatrar, länsmusiken, Skådebanan och inte minst folkbildningsverksamheten. Jag menar att man genom att utnyttja dessa nätverk också bidrar till den nödvändiga utvecklingen av demokratin.

Anf. 72 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag delar helt frågeställarens synpunkter. Jag vill gärna tillägga att museerna sedan ett antal år tillbaka har ett mycket tydligt uppdrag, som upprepas i varje regleringsbrev till varje enskild institution, om att demokratiaspekterna på kulturarvet är så oerhört viktiga, eftersom det har tagits i de antidemokratiska krafternas tjänst.

Det här ser museerna som en oerhört viktig uppgift. De har fått särskilda medel för det, och många av museerna arbetar oerhört ambitiöst på detta område. Men det finns mycket mer kvar att göra. Dessutom har vi numera inom Kulturdepartementets domäner också Levande historia-kommittén, som har särskilda medel för att fortsätta att arbeta med detta.

EBRD

Anf. 73 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Min fråga riktar sig till finansministern och rör EBRD, den europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling.

Omvärlden har ett stort intresse av att den olycksdrabbade Tjernobyl-reaktorn slutgiltigt stängs, men presidenten i Ukraina har ställt som ulti-

matum att få stöd till att bygga två nya reaktorer i Ukraina, de s.k. K 2 och R 4.

Jag undrar vad som på sistone har hänt i den här frågan och hur finansministern har agerat.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Frågestund

Anf. 74 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det pågår en diskussion inom EBRD och dess styrelse i den här frågan. Den var uppe för information på finansministermötet i Bryssel strax före jul. Därefter har jag inte nåtts av någon ytterligare information. Jag vet att det pågår ett intensivt arbete inom EBRD:s styrelse för att hitta en lösning.

Anf. 75 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Det ukrainska folket delar inte presidentens förtjusning över att få de här kärnkraftverken byggda. Det finns många andra alternativ som är bra mycket bättre. Bl.a. finns det en väldigt stor potential för energieffektivisering, för vindkraft och för många andra energiformer.

Det är därför min förhoppning att finansministern inte stöder att västvärlden ska hjälpa till att finansiera två ytterligare reaktorer i Ukraina.

Anf. 76 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag ska ta med mig de synpunkter som Ingegerd Saarinen här framfört inför den fortsatta hanteringen i EBRD:s styrelse. Jag sitter inte själv i styrelsen, men jag har representanter i den.

Djurskyddet

Anf. 77 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Ingela Thalén med anledning av en ny EU-förordning som trädde i kraft vid nyår och som försämrar djurskyddet.

Veterinärer får inte längre använda lokalbedövning på djur som ska användas till livsmedel om jordbrukaren producerar ekologiska livsmedel. Det här, anser väldigt många, försämrar naturligtvis djurskyddet. Man ska ersätta den traditionella behandlingen med homeopatiska medel, och det omfattas inte veterinärerna av. Vi tycker naturligtvis att det inte får gå till så här.

Skälet till det här anges också vara att de läkemedel som används på djur som sedan ska användas som livsmedel ska testas och innehålla ett visst s.k. MR-värde, alltså ett gränsvärde som visar hur lång tid det tar för läkemedlet att gå ur kroppen så att det inte finns kvar i köttet.

Jag vill, med anledning av att jag har fått kraftiga reaktioner, ställa frågan: Hur tänker regeringen agera i den här frågan?

Anf. 78 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Visserligen ankommer det på mig att svara på den allmänpolitiska frågan, men jag måste nog erkänna att just i den här speciella frågan känner jag mig inte särskilt informerad. Jag skulle vilja uppmana Vivianne Gerdin att antingen ställa en enkel fråga till jordbruksmi-

nistern eller också interpellera, eller möjligen återkomma vid frågestunden i nästa vecka, då det finns möjlighet att förbereda lite bättre.

Anf. 79 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Jag har all respekt för att det här inte är statsrådet Thäléns område, men jag ville ändå väcka frågan och göra fler uppmärksamma på vad som sker. Jag återkommer med en fråga till jordbruksministern i stället.

Avgiften på Öresundsbron

Anf. 80 LEIF JAKOBSSON (s):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Pagrotsky som berör integrationsarbetet i Öresundsregionen.

Först vill jag säga att det är glädjande att Öresundsdelegationen har tillkommit för att samordna insatserna och integrationsarbetet, undanröja hinder och förbereda oss för det gemensamma arbete som vi ska kunna utträtta där nere.

Men det finns en fråga som är överskuggande, och det är den om broavgifterna. De är beslutade till en nivå som är alldeles för hög för att det ska kunna fungera för arbetspendling för vanliga människor med vanliga inkomster. Ett problem för oss som försöker agera är att det är svårt att klara ut vem som egentligen har ansvaret. Avgifterna är inte satta på marknadsmässiga grunder, utan man hänvisar till ett tillägg till en rege- ringsöverenskommelse 1991.

Nu har det framkommit i massmedier att Öresundsdelegationen vid sitt första möte tog upp den här frågan, och jag skulle vilja fråga statsrådet på vilket sätt man tänker agera.

Anf. 81 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Först och främst måste man slå fast att det avtal mellan Sverige och Danmark som reglerar de här frågorna är alldeles solklart på en punkt, nämligen att beslut om taxor och avgifter på bron ska fattas av brobolaget, och det ska göras enligt vissa riktlinjer som vi har avtalat med Danmark om. En sådan riktlinje är att en utgångspunkt ska vara kostnaden för att åka över mellan Helsingborg och Helsingør med färja. Detta är alltså en utgångspunkt, och det lämnar ett betydande manöverutrymme för att sätta priserna för överfart över den nya bron.

Konsortiet har inte utnyttjat denna frihet utan faktiskt lagt sig lite högre, om jag minns rätt, än vad färjeförbindelsen Helsingborg–Helsingør kostar. Jag tycker att det har blivit alldeles för högt, framför allt för dem som vill ta familjen med över och hälsa på bekanta, gå på en teaterföreställning eller dricka kaffe hos en släkting. Då kostar det 550 kr tur och retur. De resorna blir inte av vilket inte ger några inkomster för brobolaget, och detta alldeles i onödan. Jag hoppas att brobolaget kommer att ompröva det här så fort som möjligt.

Vi hade den här frågan uppe vid Öresundsdelegationens möte i går, och jag berättade om min avsikt att föreslå den danska regeringen att vi tillsammans beställer en analys från ett helt oberoende forskningsinstitut, en konsultbyrå eller något annat, av erfarenheterna från andra storstads-

regioner där man har den här typen av broar för att få ett bättre underlag för en allmän debatt om detta, så att brobolaget senare kan ompröva sina höga avgifter.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Anf. 82 LEIF JAKOBSSON (s):

Fru talman! Tack för svaret! Jag måste bara säga att den här kopplingen till prislistan för färjetrafiken mellan Helsingborg och Helsingør inte är speciellt ändamålsenlig. Det finns en väldig massa rabatterbjudanden, inte minst för lastbilstrafik men även för privatpersoner, vilket gör att det ju inte är prislistan som gäller i verkligheten. Det måste ju vara en absolut ambition att komma överens med den danska regeringen om att få en rimlig prisnivå. Jag hoppas att det ska ske så fort som möjligt.

Frågestund

Anf. 83 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Det här villkoret i avtalet tillkom på danskt initiativ, och det var ett viktigt krav från dansk sida som den dåvarande svenska regeringen gick med på.

Jag tror att tiden talar för att det här villkoret som danskarna ställde blir mindre och mindre viktigt. När tiden är mogen kanske danskarna är beredda att omförhandla den här delen av avtalet, och i så fall har jag svårt att tro att den version av den här svenska regeringen som sitter då – det kanske dröjer ett tag – skulle ha någonting emot att detta ändrades. Men i avvaktan på det tycker jag att det är viktigt att slå fast att brobolaget har stor frihet att tolka det här avtalet. Inte minst den rabattflora som råder för Helsingborg–Helsingør-förbindelsen gör att det finns utrymme för att sätta avgiften mycket lägre, inte minst vid lågtrafik, på nätter, på vintern och vid andra tillfällen, också för transporter och annat. Jag hoppas på en positiv utveckling och att de höga avgifter som sätts i början snart kommer att omprövas.

Stress

Anf. 84 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till Ingela Thalén, och den gäller de senaste årens larmrapporter om stress. Det är möjligt att det är statsråd från fler departement som känner att de vill svara på den här frågan.

Forskare i medicin har nu slagit fast att alltfler sjukdomar utvecklas negativt och kan orsakas av stress. Vi har också sett på den ökade sjukfrånvaron nu att stress är en orsak. För några tiotal år sedan var det ju belastningsskador i kroppen på grund av tungt och ensidigt arbete, och nu säger man att det är stressen. I mitt eget län, Kalmar län, har sjukskrivningarna ökat med 25 % det senaste året, och det är ju mycket. Samtidigt ser vi att samhället är mera benäget att tala om materiell välfärd än icke materiell välfärd. Produktivitet och effektivitet är honnörsord.

Min fråga när vi pratar om välfärd är om regeringen har funderat på, inför det nya decenniet, hur vi ska kunna komma till rätta med att stressen ökar, människor mår sämre och välfärden inte är så bra som den ser ut att vara ibland.

Anf. 85 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! På två minuter kan jag inte svara på frågan. Men vad jag kan säga är att den diskussion som rör stress kopplad till arbetslivet har uppmärksammats i olika sammanhang, t.ex. i den utredning som pågår nu som handlar om rehabilitering och vägar tillbaka till arbetslivet, men också av statsrådet Sahlin, som har lyft upp frågan om arbetslivets villkor kopplade till psykisk hälsa eller ohälsa.

Sedan ska man vara klar över att det finns både positiv och negativ stress. Den negativa stressen är oftast kopplad till att man inte har makt över sin egen tid. När det gäller arbetslivets villkor är det ingen tvekan om att det jag tidigare nämnde, samtal med arbetsmarknadens parter, är viktigt när det gäller utformandet av hur arbetslivets villkor ser ut. När det gäller privatlivet har det naturligtvis också att göra med vilket förhållande man har över sin tid tillsammans med t.ex. barn och familj.

Anf. 86 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag är naturligtvis tacksam att det görs saker för att undvika det här, men jag tror ändå att vi måste vara medvetna om att som människor har vi oerhört mycket mera behov än behovet av materiell välfärd. I välfärdsstatistik kopplas välfärden ofta ihop med antalet mobiltelefoner, datorer osv. medan de icke materiella värdena, som oftast är mycket viktigare, inte finns med ens som delar av faktauppgifterna.

Jag tror att man i samhället inför det nya millennium som har startat och med tanke på våra barn och familjer måste tala mer om avstressning och skapa mer tid med varandra. Vi måste också få utrymme för de icke materiella värdena. Funderar också regeringen i dessa banor?

Anf. 87 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Välfärd kan beskrivas på många olika sätt. Ett sätt är att se till livslängden hos människor. I Sverige ökar livslängden. Man kan också se till antalet barn som överlever sitt första dygn. Spädbarnsdödligheten i Sverige går ned. Man kan se till tandhälsa. Man kan se till ett allmänt välbefinnande.

Faktum är att det som Chatrine Pålsson tar upp, nämligen stressen som nu uttrycks också i ökad sjukfrånvaro, är ett varningstecken. För min del handlar det för närvarande – i det närmaste perspektivet – om att diskutera på vilket sätt arbetslivets villkor kan förbättras. Det är klart att regeringens senaste budgetar, som innebär att man för över resurser till kommuner och landsting för att öka kvaliteten på arbetsplatserna där, spelar en stor roll när det gäller att göra det möjligt att minska stressen åtminstone där.

Det är klart att arbetsmarknadens villkor över huvud taget behöver diskuteras. Det gäller just sjukfrånvaron och att man skapar bättre hälsa på arbetsplatsen. Det tror jag har en stor betydelse för det allmänna välbefinnandet.

Anf. 88 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Kjell Larsson. I morse, på text-TV, kunde man läsa att fastighetsägarna och byggarna kommit överens om att PCB ska bort i Sverige. Det ska var borta om senast två år. Det är bra därför att PCB innehåller ämnen som kan misstänkas ge både cancer och hormonrubbingar.

Det finns tyvärr i många hus, och det innebär att det blir dyrt. Först måste man göra en kemisk analys och se om det finns PCB i fogmassan. Sedan ska man åtgärda det om det finns PCB i en mängd som man inte vill ha. Det krävs byggställningar i bägge fallen.

Då är frågan vem som ska betala. För en tid sedan stod Lars-Erik Lövdén i kammaren och sade – han sade samma sak i medierna – att svenska bokostnader är unikt höga jämfört med övriga Europa. Ska detta betalas av fastighetsägaren kommer det garanterat att komma upp på hyreslappen.

Kan man räkna med att få någon form av statsbidrag till denna verksamhet?

Anf. 89 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Man ska nog inte räkna med att få något statsbidrag. Det finns inga pengar till denna åtgärd. Det betyder inte att det inte är viktigt. Det är naturligtvis oerhört viktigt att sanera alla de fastigheter som i dag har PCB inte minst i fogmassan. Det är ett grannlaga arbete. Det kommer att ställas stora krav på säkerhetsutrustning osv. vid detta arbete, för att man inte ska utsätta de byggnadsarbetare som ska göra jobbet för svåra problem.

På rak arm kan jag i dag inte ha någon överblick över hur dessa kostnader kommer att se ut när arbetet väl sätter i gång. Jag kan inte heller i dag säga att det blir något statligt stöd till denna insats. Vi har stöd för motsvarande insatser när det gäller t.ex. radonsanering, så det är i och för sig inte uteslutet, men det finns i dag ingen möjlighet att utlova något sådant stöd.

Anf. 90 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag kan bara säga att det framför allt i det s.k. miljonprogrammet finns många hus där man på goda grunder kan misstänka att det finns stora halter av PCB i fogmassan.

Detta är besvärligt. Om man inte får bidrag – det finns så många hus som är aktuella för sanering – kommer många hyror att höjas. Det blir lite besvärligt med tanke på att ett annat statsråd för en tid sedan sade att hyrorna i Sverige är alldeles för höga.

Jag hoppas att ni tar detta till omprövning, så att det kan utgå statsbidrag till denna typ av viktig verksamhet. Där delar jag Kjell Larssons uppfattning.

Anf. 91 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Låt mig gärna säga att det är en viktig uppgift att göra denna sanering. Vi får titta närmare på hur kostnaderna kommer att se ut.

Det är också så att många av fastigheterna i 70-talsbeståndet måste renoveras även bortsett från PCB-problemet.

Låt mig sedan ge en liten allmän kommentar. Man har på senare tid ifrågasatt det vi kallar för försiktighetsprincipen inom miljöpolitiken inte minst från Svenska Dagbladets ledarsida. Detta är väl ett alldeles utmärkt exempel. Vi laddade in mängder med PCB i fogmassor i bostäder för 30–40 år sedan. Det fanns inget vetenskapligt underlag för att säga nej, och alla trodde att det var helt okej. Nu efteråt ser vi att vi drar på oss stora kostnader, och under decennier har vi dessutom dragit på oss stora hälsorisker. Det tycker jag är det bästa exemplet som finns på att det är viktigt att använda försiktighetsprincipen inom miljöpolitiken och också på andra områden.

Public service

Anf. 92 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till kulturminister Ulvskog. Det gäller Sveriges Radios möjligheter att sända via Internet.

I dag finns det inte i radions uppdrag, men det finns frivilliga experiment runtom i landet. Jag tycker att det känns angeläget att man ska kunna komma ut på nätet. Det gör ju tidningar och andra kommersiella medier.

I England, t.ex., har man satsat statliga pengar på BBC:s verksamhet som kallas *News on line*. Man går ut med webbtjänster med ljud, bild och text. Det tycker jag skulle vara behjärtansvärt även i Sverige. Jag undrar om kulturministern är redo att jobba för det.

I samband med det uppstår också ett annat problem. Det är STIM-pengar. I dag får radion betala extra om den sänder musik via Internet. För mig går det inte ihop. Oavsett om jag lyssnar på musiken som radion sänder på webben eller på radion är det samma sändare.

Därför undrar jag om kulturministern är redo att göra ett tilläggsavtal där man kan tillåtas att komma ut på Internet och där man slipper att betala ytterligare till STIM.

Anf. 93 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Man kan lyssna till *public service*-radion på Internet i dag. Det är möjligt att bara genom att trycka på knappar välja vilket program man vill höra. Man kan gå ett antal dagar och veckor bakåt i tiden. Däremot är det inte försett med bild.

Det pågår med DAB-radion en mängd experiment och ett utvecklingsarbete. Jag hoppas att Sveriges Radio ska ha möjlighet att fortsätta att hålla sig med denna viktiga utvecklingsavdelning.

De upphovsrättsliga frågorna är en viktig del av konstnärspolitiken. Det är helt enkelt så att man inte kan få betalt bara en enda gång när man har skapat t.ex. ett musikaliskt verk. Det är STIM-pengarna – det tonsätarkollektiv som STIM faktiskt är – som utgör en så viktig del när det gäller att man ska kunna få inkomster från det man har gjort inte bara när man är alldeles som mest populär och intressant medialt utan också så länge verket fortsätter att spelas.

Jag tror att det är viktigt att finna en rimlig balans mellan de upphovsrättsliga ersättningarna och *public service* innehåll. Att se över det ingår

också i uppdraget som *public service*-utredaren Anders Ljunggren har inför den nya tillståndspan.oden.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Frågestund

Anf. 94 BIRGITTA SELLEN (c):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att *public service* ligger i tiden. Visst är det så att man kan lyssna på orden, men det kan man på grund av att vissa lokalradiostationer osv. är intresserade av att sända det. Det är på frivillighetens väg. Det finns alltså inte inskrivet i tillståndet.

Jag håller med om att STIM ska få pengar, men jag ser inte logiken. Radion sänder, och jag väljer att lyssna via Internet. Varför ska radion då betala mer än om jag lyssnar på samma program på radion? Därför hoppas jag att kulturministern är redo att titta över detta, så att vi ligger i tiden och inte halkar efter när tekniken utvecklas.

Anf. 95 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det är kolossalt viktigt att *public service* som *public service* alltid tidigare har gjort ligger i frontlinjen när det gäller den tekniska utvecklingen. Det är därför viktigt att Sveriges Radio har en möjlighet att ha en effektiv utvecklingsverksamhet och utvecklingsavdelning. Det kan handla om mycket mer än att man i dag kan höra på Ekosändningar, på samhällsprogram och liknande från en bra bit bakåt i tiden. Det kan utvecklas. DAB-radion är en del av denna utveckling.

När det gäller de upphovsrättsliga ersättningarna har vi nu en konvergens i fråga om distribution av radio, television och musik. Man kan lyssna på musik över nätet som man tidigare köpte på grammofonskivor. Om de upphovsrättsliga organisationerna inte ser till att försvara konstnärskollektivens intressen i de nya spridningsformerna kommer de att råka väldigt illa ut.

Jag vill inte ge mig in i just den här enskilda frågan. Den får utredaren belysa närmare, men det är en viktig framtidsfråga när det gäller konstnärernas villkor.

Radon

Anf. 96 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Jag har en fråga till miljöministern.

Varje år dör många i trafikolyckor. Det uppmärksammas väldigt mycket, och regeringen har en nollvision, vilket är bra. Något som uppmärksammas betydligt mindre är att ca 900 personer dör av en dålig inomhusmiljö på grund av den radioaktiva radongasen. Den finns i marken och i s.k. blå lättbetong. Ca 800 000 människor beräknas bo i hus med blå lättbetong. Och 20 000 lägenheter har en så hög radonhalt att de inte borde vara bebodda.

Nu har ministern satt till en utredning i den här frågan. Min fråga blir då följande: När kommer ministern att återkomma med förslag till förändringar för att komma till rätta med problemen, och får vi en nollvision också när det gäller radongasen?

Anf. 97 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Utredningen är nyss tillsatt. Och även om det, som Owe Hellberg säger, är dålig uppmärksamhet kring de här frågorna tror jag att jag med gott samvete kan säga att jag har uppmärksammat dem ganska ordentligt.

En utredning är alltså tillsatt. Den kommer att arbeta under ett år. Vi kommer naturligtvis att försöka lägga fram ett förslag så fort som möjligt efter det.

Det är alldeles riktigt som Owe Hellberg säger. Man räknar med att så många som 900 personer dör av lungcancer varje år till följd av radonstrålning. Det är alltså ett mycket stort antal människor. Det är självfallet oacceptabelt på lång sikt. Jag jobbar med det här så fort som det någonsin går. Vi kommer med förslag. För mig är det här en oerhört viktig fråga. Det är en koppling mellan miljö och hälsa.

Anf. 98 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Radonproblemen är nog redan väl kända. Men kommunerna måste väl skärpa sig när det gäller radonmätningar av de bostäder som ligger i riskzonen. Många gånger är det för dyrt. Det borde vara kostnadsfritt.

När det gäller statens bidragsanslag stoppades utbetalningarna 1999, eftersom anslagen var slut. De är lika stora för 2000, 2001 och 2002. Om man tittar på hur det ser ut ser man att det här räcker till 675 lägenheter per år. Det skulle alltså ta 30 år innan man hinner åtgärda de 20 000 lägenheter som det är störst problem med.

Min fråga blir då: Tänker ministern återkomma i vårbudgeten när det gäller radonanslaget?

Anf. 99 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det finns en orsak till att det har blivit en kö för dem som vill ha bidrag. När man har beslutat att ge bidrag och den som har fått bidraget inte har utnyttjat det har möjligheterna att ge bidrag till andra personer blockerats. Det lilla tekniska felet kommer vi att rätta till så fort som det någonsin är möjligt. Därför gör vi bedömningen att det förmodligen inte behövs mer pengar. Då kommer alla som vill och kan utnyttja bidraget också att kunna få bidrag till dess att vi har ett nytt system i kraft.

Låt mig också svara på Owe Hellbergs fråga i det förra inlägget om en nollvision. Vi arbetar med miljömål. Ett av miljömålen är att det ska vara en säker strålmiljö. Det handlar om en ytterligare minskning av gränsvärdena från 400 Bq till 200 Bq. Man kan säga att det innebär att vi har en nollvision i det arbetet. Då har vi pressat ned värdet till en nivå där den här typen av skador inte ska uppstå. Man kan säga att det i miljömålsarbetet som sådant ligger en nollvision.

Anf. 100 TALMANNEN:

Det här var det sista inlägget i den här frågestunden, som därmed är avslutad. Jag tackar regeringens och kammarans företrädare för deras bidrag.

Kammaren beslutade kl. 15.04 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna några minuter då miljöminister Kjell Larsson skulle lämna information från mötet i Montreal om avtal för internationell handel för genmodifierade organismer (GMO).

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.06.

12 § Information från regeringen från mötet i Montreal om avtal för internationell handel för genmodifierade organismer (GMO)

*Information från
regeringen*

Anf. 101 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! I lördags – den 29 januari, klockan 4.30 på morgonen – kunde världens länder gemensamt sluta upp bakom ett globalt avtal under konventionen om biologisk mångfald. Avtalet reglerar handeln med s.k. genetiskt modifierade organismer, GMO, bl.a. i livsmedel, i utsäde, i djurfoder och delvis i läkemedel. Detta kunde ske i och med att det s.k. Cartagena-protokollet om biosäkerhet antogs i Montreal.

Protokollet är ett betydelsefullt genombrott på många sätt. Politikerna har visat världen att det går att komma överens när det gäller kampen för miljön. Protokollet stärker det globala miljösamarbetet. Det understryker CBD:s, dvs. konventionen om biologisk mångfald, roll i det globala miljösamarbetet. Det visar att handels- och miljöavtal är förenliga med varandra och kan fungera ömsesidigt stödjande för en hållbar utveckling.

Låt mig först ge en kort bakgrund till Montrealförhandlingarna. I dag saknar ungefär 85 % av världens länder nationella regler för genetiskt modifierade organismer. De flesta av dessa länder är u-länder. Men inte heller EU eller de andra industriländer som redan har en mängd regler runt GMO har regler för gränsöverskridande transporter med GMO. Med andra ord saknas regler för den internationella handeln med GMO.

När länderna ratificerade konventionen om biologisk mångfald åtog länderna sig att upprätta nationella regler för användningen av GMO i respektive land. Vid det andra mötet mellan parterna i fråga om konventionen beslutades det också att ett globalt protokoll för reglering av gränsöverskridande transporter med GMO skulle upprättas – det gäller framför allt u-länderna. Det är det som kallas biosäkerhetsprotokollet. Ett av huvudsyftena med protokollet var att man skulle hjälpa länder utan egen GMO-lagstiftning. Förhandlingarna om protokollet startade i juli 1996.

Som många av er kanske kommer ihåg misslyckades antagandet av biosäkerhetsprotokollet i Cartagena i Colombia för knappt ett år sedan, i februari 1999. Sex av de större jordbruksexporterande länderna i världen, den s.k. Miami-gruppen, bestående av USA, Kanada, Australien, Argentina, Chile och Uruguay, blockerade då det kompromissförslag som EU lade fram i slutskedet och som stöddes av resten av världens länder. Sammanbrottet i Cartagena var naturligtvis ett stort misslyckande. Beslu-

tet om det tilltänkta Cartagena-protokollet om biosäkerhet sköts på framtiden.

Under det andra halvåret 1999 hölls två informella överläggningar mellan de förhandlande länderna. Man beslutade att återuppta förhandlingarna i Montreal i januari i år.

Inför dessa förhandlingar var uppfattningen att det var nu eller aldrig som ett protokoll skulle antas.

Twistefrågorna från Cartagena gällde

- om och hur GMO som importeras för att direkt användas som livsmedel, foder eller industriell processning, jordbruksbulkvaror, skulle regleras i avtalet,
- hur dessa GMO ska identifieras när de exporteras, dvs. om de ska märkas och i så fall hur,
- hur förhållandet mellan protokollet och andra internationella avtal, särskilt det internationella handelsregelverket inom WTO, skulle beskrivas i avtalet – i klartext om WTO skulle vara överordnat konventionen för biologisk mångfald eller tvärtom, samt
- om den s.k. försiktighetsprincipen skulle ligga till grund för beslut om import av GMO under protokollet.

Med tanke på hur intimt dessa frågor var sammankopplade med varandra kunde vi inte förrän i slutskedet av förhandlingarna finna en för alla acceptabel kompromiss.

Den fråga som var nära att stjälpa hela förhandlingen var frågan om identifieringen av jordbruksbulkvaror. Det var först tidigt på lördagsmorgonen den 29 januari, efter mer än ett dygns förhandlingar, som EU och de stora jordbruksexporterande länderna i världen kunde enas om en skrivning som också resten av världen kunde acceptera.

Låt mig så punkt för punkt gå igenom vad det framförhandlade protokollet innebär. Generellt kan man säga att antagandet av protokollet har mycket stor betydelse av flera skäl. Det måste ses som ett viktigt genombrott i det mycket infekterade förhållandet mellan det globala handelsregelverket WTO och det globala miljöarbetet.

För det första ger protokollet u-länderna en legal grund att själva avgöra om en GMO ska få föras in i landet eller inte, baserad på en vetenskaplig riskbedömning. Det ger u-länder som saknar nationell lagstiftning möjlighet att med stöd av protokollet fatta beslut om att tillåta eller vägra import. För övriga länder anger protokollet att nationell lagstiftning ska tillämpas. Om ett land inte fattar beslut om att tillåta import inom angiven tid är detta inte ett klartecken att exportera till landet i fråga. Det här är viktigt för u-länder som på grund av olika omständigheter inte har möjlighet att fatta beslut i tid. Protokollet stimulerar också till ett ökat samarbete mellan rika och fattiga länder när det gäller kapacitetsutbyggnad, tekniköverföring, utformning av ansöknings- och kontrollsystem samt kunskapsöverföring för att förbättra riskbedömningarna.

Sammanfattningsvis har EU varit starkt pådrivande i denna fråga, och EU:s förhandlingslinje har också varit mycket framgångsrik.

För det andra innebär protokollet att hanteringen av GMO på global nivå harmoniseras. Detta underlättar för såväl forskningen som industrin

att uppfylla krav som samhället ställer på dem när det gäller hanteringen av GMO.

För det tredje innebär protokollet att det globala miljösamarbetet stärks. Protokollet uttrycker klart och tydligt att internationella miljöavtal och det globala handelssystemet ska och kan samverka för att nå en hållbar utveckling. Protokollstexten påpekar att internationella avtal ska vara ömsesidigt stödjande, *mutually supportive*, och inte vara oförenliga med varandra. Skrivningarna säger även att protokollet inte ska underordnas andra internationella avtal men att det inte heller direkt ska påverka rättigheter och skyldigheter som finns i andra existerande avtal. Därmed har protokollet starka kopplingar till det internationella handelsregelverket. Det torde undanröja riskerna för att de initiativ som tagits inom Världshandelsorganisationen, WTO, ska leda till att miljöriskerna med den moderna biotekniken undervärderas. Detta har varit och är en mycket viktig fråga för Sverige, som nu manifesteras i ett globalt miljöavtal. Dessutom stärker protokollet konventionen om biologisk mångfald och dess roll som en av de mest tongivande globala miljökonventionerna.

För det fjärde har EU utan tvivel nått framgång i att få den s.k. försiktighetsprincipen återgiven både i protokollet och i den bilaga som anger riktlinjerna för riskvärdering. Försiktighetsprincipen innebär att ett land ska ha rätt att stoppa handel med GMO om dessa misstänks vara en fara för miljö och hälsa. Det är en viktig princip, som EU nu fått fullt gehör för. Protokollet är nu ett uttryck för försiktighetsprincipen och att dess beslutsregler ska styras av denna princip.

De direkta effekterna av protokollet på GMO-lagstiftningen i EU och i Sverige är ganska små. EU:s GMO-lagstiftning är väl utbyggd och går utöver vad som krävs i protokollet. Protokollet sätter en miniminivå för vad som krävs av länders nationella regler. Men protokollet kommer att förbättra EU:s möjligheter att upprätta ordentliga märknings- och informationssystem runt GMO och produkter som kommer från GMO. I och med att de stora producentländerna USA och Kanada nu har accepterat att man ska skilja på GMO och icke GMO, om än tre fyra år fram i tiden, kan interna informations- och märkningssystem lättare upprättas och efterlevas.

Protokollet innebär också att europeiska producenter och exportörer måste följa protokollets krav när de exporterar GMO till länder utan egna lagstiftningar på området. Det är ett krav som inte finns uttalat i dagens lagstiftning.

Låt mig säga att jag betraktar protokollet som ett genombrott på det internationella miljöområdet. Det är en stor framgång för EU och därmed också för den linje som den svenska regeringen drivit i förhandlingarna.

Protokollet om biosäkerhet reglerar miljöriskerna med användningen av genetiskt modifierade organismer. Det påverkar därmed den växande bioteknikindustrin och betydande ekonomiska sektorer som jordbruket och livsmedelsindustrin.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Information från
regeringen*

Jag vill sammanfatta protokollets styrka på följande sätt:

- Det ger länderna själva rätten att fatta beslut om GMO ska få importeras eller inte.
- Det ger länderna information när en GMO avses föras in i landet.
- Det ger producenterna en skyldighet att informera om livsmedlen innehåller genmodifierade ingredienser.
- Det innebär en fördel för konsumenterna, som får veta vad som finns i matvarorna.
- Det ger länderna rätt att genom försiktighetsprincipen vidta de åtgärder som de anser nödvändiga för att skydda miljön och hälsan.
- Det är ett protokoll som ger skydd åt miljön och hälsan samtidigt som det fungerar stödjande och i samstämmighet med våra åtaganden under frihandelsavtalen.

Avslutningsvis, fru talman, är avsikten att protokollet nu ska kunna undertecknas av medlemsländerna vid det femte partsmötet till konventionen om biologisk mångfald som hålls i slutet av maj i Nairobi. En mellanstatlig kommitté bildades i samband med Montrealbeslutet som ska förbereda protokollets tillämpning i avvaktan på att det träder i kraft. Dess första möte kommer att hållas i slutet av det här året, med EU:s ordförande Frankrike som värd. Tack, fru talman!

Anf. 102 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Jag delar miljöministerns syn på det här avtalet. Det förefaller vara ett bra avtal. Vi har nu kommit vidare i de här frågorna. Ett stort steg har faktiskt tagits. Dessutom har man här faktiskt enats kring försiktighetsprincipen; det är också ett stort steg. Det här visar också att EU kanske redan är en av världens bästa miljöorganisationer.

Naturligtvis lämnar ett sådant här avtal stora tolkningsmöjligheter. Vad händer om USA och EU blir osams? Jag skulle vilja fråga miljöministern lite mer kring de frågeställningarna. Hur ser förlikningsförfarandet ut i det här avtalet? Om en konflikt uppstår mellan EU och USA om hur man ska lösa tvister, hur ska det då lösas? Hur ska man övervaka att avtalet hålls?

Anf. 103 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag håller naturligtvis med Harald Nordlund i hans bedömning av det här protokollet.

När det gäller förlikningsförfarandet får man skilja på två saker. För det första handlar det om det fortsatta arbetet för att skapa tydliga och klara regler för framför allt märkningen. Protokollet innehåller ett beslut om att sådana regler ska tas fram, men de förhandlingarna kommer förstås också att kunna bli ganska tuffa och hårda. För det andra finns det ingen förlikningsmekanism under protokollet. Däremot fördes det fram från EU:s sida, vid slutet av förhandlingarna i Montreal, att man kanske skulle skapa en sådan förlikningsmekanism så att det blir alldeles klart att en tvist omkring protokollet skulle förhandlas inom ramen för protokollet i en egen förlikningsorganisation. Något sådant beslut finns dock inte i

det här protokollet. Däremot tror jag att det finns stora möjligheter att utveckla det i framtiden.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Information från
regeringen*

Anf. 104 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Miljöministern berörde märkningsfrågorna. Gör miljöministern bedömningen att det blir – jag ska inte säga lika lätt, för detta har säkert inte varit lätt även om man har kommit fram – möjligt att komma fram också i de frågorna och verkligen betona vikten av märkningen på det sätt som vi från svensk sida vid ett flertal tillfällen har gjort?

Anf. 105 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Enligt det här protokollet kommer det att bli en märkning som lever upp till vissa specificerade krav i protokollet. Däremot kommer det naturligtvis att bli en del resonemang omkring hur protokollet ska tolkas när man utformar de praktiska reglerna för märkningen.

Diskussionerna i Montreal var mycket tuffa. Jag tror att vi nu har specificerat tillräckligt mycket i protokollet för att de kommande diskussionerna om märkningen ska bli av mer teknisk natur.

Anf. 106 MICHAEL HAGBERG (s):

Fru talman! Det är mycket spännande och intressant information som vi har fått av miljöministern. Jag ser det som en stor framgång för konsumenterna, som kräver trygghet och säkra livsmedel för framtiden. Det är en seger för den biologiska mångfalden, men också en seger för miljöpolitiken.

Jag vet ju att både miljöministrar och jordbruksministrar i vårt land sedan vi kom med i EU har drivit märkningsfrågan hårt med tanke på konsumentintresset och den biologiska mångfaldens intresse.

Jag vet också att miljöministrar och jordbruksministrar i den diskussion vi hade när vi skulle göra dagordningar inför WTO-förhandlingarna i Seattle var väldigt tydliga om att det här var en av de frågor som vi drev hårt från Sveriges och EU:s sida.

Vilken är miljöministerns bedömning nu, när det gäller det fortsatta arbetet med dagordningen inför WTO-förhandlingarna? Det går ju trögt, vi fick inte till en fullständig dagordning på Seattlemötet. Det här är en av de knutar som fanns i Seattle. Det här protokollet måste innebära att dagordningen skrivs ut i lite snabbare takt, så att vi kan börja jobba med WTO-förhandlingarna och parallellt med det få fram miljöfrågorna och de konsumentintressen som vi gärna vill värna.

Anf. 107 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag upplever att det här protokollet kommer att vara positivt för möjligheterna att fortsätta ansvarsfulla diskussioner om nya WTO-regler. Alldeles klart är det på det sättet.

Det var särskilt glädjande att vi kunde komma till beslut om det här protokollet så kort tid efter sammanbrottet i Seattle, på ett område som har relation både till handelsfrågorna och till miljöfrågorna. En del av de frågor som var ifrågasatta av vissa länder i Seattle lyckades vi nu lösa på

ett sätt som är väldigt bra med utgångspunkt i vad EU har för politik både när det gäller miljöfrågor och handelsfrågor.

Förhoppningsvis har Montrealprotokollet satt en sten i rullning som kommer att positivt påverka även diskussionerna om framtidens internationella handelsregler inom WTO.

Anf. 108 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag skulle vilja fråga miljöministern hur man har tänkt sig att den inskrivna försiktighetsprincipen ska fungera. Särskilt tänker jag på de fattiga länderna och de som inte har någon lagreglering på det området alls.

Hur ska man försvara de fattiga människornas möjlighet att slippa få introduktion av de här produkterna? Hur ska man kunna märka dem? Problemet med märkningen har vi hört lite grann om. Men framför allt, hur ska försiktighetsprincipen kunna gälla generellt?

Trots allt är det så att är produkten skadlig för miljö och hälsa på det ena stället så är den det självklart också på det andra. Men hur ska detta fungera? I vissa länder kan man säga nej. Vi tar inte emot det här för vi har en reglering. Det är försiktighetsprincipen som gäller osv.

Kan miljöministern utveckla lite hur det ska gå till?

Anf. 109 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! En förutsättning för att försiktighetsprincipen ska kunna tillämpas är för det första att de länder man vill exportera den här typen av varor till får så pass detaljerad information att man kan göra en bra riskbedömning.

För det andra är det viktigt för mig att säga att försiktighetsprincipen naturligtvis ska tillämpas på en vetenskaplig grund. Man ska givetvis försöka få fram så mycket vetenskaplig information som möjligt om de här varorna innan man tillämpar försiktighetsprincipen. Det är det väldigt viktigt för mig att markera.

För det tredje finns inte de institutioner, den lagstiftning, de myndigheter i många av de här länderna som vi har här i Sverige och som vi har i Europa. Det är egentligen det som är orsaken till att vi har velat ha möjligheten för de här länderna att få reda på framtida leveranser i tid och få stöd för att kunna säga stopp med hjälp av en internationell lagstiftning.

Det som fattas nu är naturligtvis uppbyggnaden av kompetens i de här länderna, tillgången till relevant information och möjligheten att göra bra bedömningar av de tilltänkta importleveranserna. Det finns ganska tydliga skrivningar om det ansvar som vi alla nu tar på oss för att hjälpa de fattiga länderna att bygga upp den här typen av kompetens, bistå dem med teknisk assistans på olika sätt och hjälpa dem med en institutionsuppbyggnad av det slag som de måste ha tillgång till.

Anf. 110 PER LAGER (mp):

Fru talman! Det här är ju oerhört viktigt. Om vi i vår del av världen, säg Europa, gör en bedömning med anledning av miljö och hälsa som innebär att vi säger nej tack till import av GMO-produkter, hur ska då den fattiga världen kunna stå emot dem? Jag har en känsla av att sättet att marknadsföra sådana här produkter kommer att vara rätt kraftfullt. Mil-

jöministern säger att vi då får försöka bygga upp kunskap och sådant i dessa länder. Men hur ska vi kunna göra detta i takt med den utveckling och marknadsföring av export av GMO-produkter som sker i dag?

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Information från
regeringen*

Anf. 111 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Vi har tagit det första steget nu. Vi har skapat ett legalt instrument som ger länderna möjlighet att säga nej. Vi har tillförsäkrat dem rätten till information. Vi har utlovat hjälp för kompetensuppbyggnad i de här länderna.

Jag tycker att det är ett mycket stort första steg. Men det innebär inte att vi är framme vid något slutmål på något sätt. Inte heller kan vi garantera att alla länder kommer att bedöma det här på samma sätt. Det kommer att skilja sig åt.

Det är möjligt att en del länder kommer att vara svagare gentemot kraftfull internationell marknadsföring än andra länder. Men syftet har inte varit att hitta en global enhetlig bedömning. Det är nog ganska omöjligt. Syftet har varit att ge de här länderna möjligheter att ta ansvar för sin biologiska mångfald och sina invånares hälsa. Där tycker jag att det här protokollet har fört oss ett bra steg framåt.

Anf. 112 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Jag tycker också att det här protokollet ser ut att kunna vara lite av ett genombrott i de här mycket svåra internationella frågorna.

Samtidigt tycker jag att det råder en viss osäkerhet och oklarhet om vad som kommer att gälla för de i dag fastställda WTO-reglerna och för Montrealprotokollet och dess regelsystem. Jag skulle gärna vilja att miljöministern tydligare utvecklade om det är så att man inte får en process med WTO-reglerna.

Den andra delen är lite det som Per Lager redan har varit inne på, nämligen u-ländernas roll i sammanhanget. Väldigt många av de multinationella företagen kan man säga kontraktsodlar på u-ländernas mark. Vilken möjlighet har medborgarna i det landet att få reda på av det företag som eventuellt odlar där vad man använder för genetiskt modifierade produkter? Det är inte bara fråga om att vi konsumenter kan få besked om produkten när den är färdig och välja på hyllan, utan här är det också fråga om huruvida jag som medborgare i ett land verkligen kan få reda på vad det där företaget odlar. Har jag i så fall möjlighet att på något sätt säga nej till den odlingen? Det är där mycket av kärnan i problemet ligger.

Anf. 113 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag tror inte att jag kan säga att det här protokollet innehåller någon garanti för att alla medborgare i alla länder ska få reda på vad som odlas och vad som förs in i landet. Men det skapar möjligheter för länderna att informera sina medborgare både om vad som odlas och vad som importeras till landet.

De stora framstegen är att vi har skrivit in i inledningstexten till protokollet att handelsregler och internationella miljöavtal ska vara ömsesidigt stödjande. Det är en nyckelformulering. Det finns också en tydlig skrivning om att protokollet inte ska underordnas handelsreglerna. Det är två tydliga markeringar.

Vi från EU:s sida – och även jag från svensk sida – har velat gå längre i att skapa tydligare skrivningar i inledningstexten än vad vi lyckades åstadkomma. Det blir naturligtvis vårt fortsatta mål att försöka förtydliga protokollet och tillämpningen av protokollet i enlighet med den ambition jag har redovisat.

Anf. 114 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Vi vet redan att inte alla medborgare kan få reda på detta. Men finns det i protokollet rättigheter för länderna att få reda på, gentemot de sekretessregler som gäller för företagskyddet, vad som odlas? Om man har ett kontrakt på att odla en viss gröda, går det att garantera att det kan ges information från landets sida om det som odlas är genmanipulerat eller inte?

Anf. 115 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det finns sådana rättigheter inskrivna i protokollet – definitivt om det är genmanipulerat eller genmodifierat. Ett arbete kommer att starta som kommer att leda fram till att vi med stor säkerhet kan lägga fram detaljerade föreskrifter om hur informationen ska se ut.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § (forts. från 10 §) Svar på interpellation 1999/2000:196 om rätts-trygghet

Anf. 116 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! För att inte bli missförstådd vill jag påpeka att jag inte har tagit ställning till något ekonomiskt system. Jag tar ställning för att när extraordinära insatser krävs måste man kompensera dem från högre ort. Det gäller Stockholmspolisen likaväl som polisen i Östergötland. Justitieministern har ansvar för att polisresurserna är så slimmade och dåligt tilltagna att inget utrymme finns för extra insatser. Det förvånar mig och mitt parti att samtidigt som brotten ökar i omfattning drar man ned på resurserna till polisen. Det är kristdemokraterna emot. Därför krävs extra medel så snart extrainsatser vidtagits.

Medelåldern inom polisen är hög. Tror ministern att poliskåren kan förnyngas om uppdragsgivaren sviker i händelser som den vid Malexander? Låt inte ekonomin få vara den extra sten på bördan för den yrkeskår som alla anser behövs och som är grunden för ett tryggt samhälle.

Anf. 117 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Yvonne Andersson säger att hon inte tar ställning till något ekonomiskt system, men hon kräver att kompensation för särskilda händelser ska komma uppifrån. Då tar väl Yvonne Andersson ställning till ett ekonomiskt system? Vi har ett system för att hantera dessa situationer. Vad Yvonne Andersson menar med högre upp vet jag inte, men jag hoppas att hon syftar på Rikspolisstyrelsen. Om det är regeringen Yvonne Andersson syftar på undrar jag under vilken anslagspost i budget-

ten som riksdagen har beslutat att regeringen har makten att fatta den typen av beslut.

Riksdagen har icke beslutat om neddragningar av polisens resurser på senare år utan tvärtom har det varit höjningar.

Anf. 118 LENA EK (c):

Fru talman! Det som bekymrar mig, och som är anledningen till att jag har väckt interpellationen, är förstås de besparingar som under många års tid har genomförts i polisdistriktet i Östergötlands län. Det finns inte, fru talman, möjlighet att inom den årsbudget som är fastställd betala de 15 miljoner kronor extra i uppkomna kostnader som Malexanderinsatsen har kostat. Vi är väl alla överens om att det var rätt använda pengar? Det är alldeles självklart.

När Rikspolisstyrelsen har plockat fram 6 miljoner kronor återstår 9 miljoner kronor kvar. Detta är grovt räknat 27 stycken polisårstjänster i ett län där det redan är underbemannat, där det redan är fråga om långa sträckor, där det redan är mycket långa utryckningstider och där det redan finns grund för att gärningsmännen bestämmer sig för att det är enklast att slå till eftersom det inte finns några poliser i närheten.

Före pausen diskuterade vi att budgetarna inom polisdistrikten ska kunna hantera överraskningar. Men det finns också en gräns för extra medel – även inom normala ekonomistyrningssystem. Jag väddar därför till justitieministern att i den tilläggsbudget som läggs fram till våren skjuta till extra medel för de extraordinära insatser som har gjorts i Malexander och den stora konferensen i Stockholm.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1999/2000:187 om polisens roll i trafik-säkerhetsarbetet

Anf. 119 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Johnny Gylling har inledningsvis frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att öka polisens synliga närvaro i trafiken.

Regeringen styr myndigheterna genom att ställa upp mål för verksamheten och sedan följa upp verksamhetens resultat. Däremot ankommer det på myndigheterna att bestämma vilka metoder som ska användas för att målen ska nås och bäst resultat uppnås. I april 1999 presenterade Näringsdepartementet ett program för ökad trafiksäkerhet. I programmet uttalade regeringen att den förutsätter att Vägverket och Rikspolisstyrelsen noga analyserar resultaten hittills av trafikövervakningen och med den utgångspunkten verkar för att nå trafiksäkerhetsmålen.

Regeringen har i budgetpropositionen för i år redovisat en resultatbedömning av polisens trafikövervakning. I regleringsbrevet för nuvarande år har sedan regeringen med den bedömningen som utgångspunkt uppställt mål för polisens trafikövervakning. Enligt målet ska polisen medverka till att uppnå de nationella trafiksäkerhetsmålen om färre skadade och dödade i trafiken samt utarbeta en nationell strategi för trafikövervakningen.

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

Det ankommer således inte på mig som justitieminister att uttala mig om på vilket sätt polisen ska bedriva trafikövervakning.

Johnny Gylling har för det andra frågat vad regeringen har åstadkommit i fråga om en översyn av påföljdssystemet för åkare som bryter mot lagen och hur långt regeringens arbete med vägtrafikinspektionen fortskridit.

Jag har nyligen svarat på en interpellation av Alf Eriksson om böter till utländska förare där jag inriktade mig på de straffrättsliga aspekterna och det arbete som pågår för att förbättra möjligheterna att verkställa straff för fordonsförare som inte har sitt hemvist i Sverige. För närvarande bereds frågan om en sammanhållande handlingsplan för det fortsatta arbetet med transport- och näringspolitiska frågor. Jag vet också att man inom Näringsdepartementet överväger att tillsätta en utredare för att utreda de straffrättsliga påföljderna för vissa trafikbrott.

I december förra året överlämnade Trafikansvarsutredningen (N 1999:08) en lägesrapport till Näringsdepartementet med de slutsatser och överväganden som utredningen då kunde göra. Där framgår att en vägtrafikinspektion bör inrättas med samhällets uppdrag att se till att skyddet för liv och hälsa till följd av trafikolyckor upprätthålls och att förbättringar av systemet görs åtminstone i den takt riksdagen beslutat om. Utredningen ska i sin helhet redovisas senast den 1 maj i år. Först därefter kommer regeringen att ta ställning i frågan.

Slutligen har Johnny Gylling frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att se till att bilinspektörernas arbete med förar- och fordonskontroller kan fortgå i dagens omfattning.

Jag har inhämtat att det för närvarande pågår överläggningar mellan Rikspolisstyrelsen och Vägverket om en ramöverenskommelse för trafikövervakningen för i år. Jag vill inte föregripa de redan pågående överläggningarna. Det är givetvis min förhoppning att kontrollerna ska bedrivas i tillräcklig omfattning. Jag vet att Rikspolisstyrelsen uppfattar bilinspektörernas arbete som ett värdefullt komplement till polisens trafikövervakningsarbete.

Anf. 120 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Polisen har en viktig roll för att vi ska få en säkrare trafik. Jag tycker att det är angeläget att få höra regeringens syn på detta, och jag vill tacka justitieministern för svaren jag har fått. Dock är jag besviken över att ministern inte anser sig kunna debattera trafikövervakningen. Alla som färdas på vägarna har synpunkter på polisens arbete, och vi som riksdagsledamöter får ofta ta del av människors erfarenheter i det avseendet.

För min del anser jag att polisens närvaro i trafiken fyller en mycket viktig funktion. Ju mer polisen syns, desto lugnare flyter trafiken – det tror jag att de flesta håller med om. Många människor ger uttryck för besvikelse över trafikkameror och dolda poliser, och man talar ofta om ett ”storebrorssamhälle” i detta sammanhang.

Därför har jag frågat ministern om regeringen delar uppfattningen att en ökad polisnärvaro gör bäst nytta i trafiken. I så fall borde ju konsekvensen bli att man inte får dra ned på dessa resurser. Det man debatterar ute i samhället borde vi också kunna debattera här i riksdagen utan att ministern ska riskera att anklagas för ministerstyre. Min fråga kvarstår

därför: Anser ministern att en synlig polis gör bäst nytta i trafiken jämfört med den dolda övervakningen?

När det gäller påföljdssystemet för åkare som bryter mot lagen är jag också besviken på att inte mer har hänt. Riksdagen har ju två gånger uttalat att regeringen borde göra något för att se till att samma regler ska gälla i Sverige som i många andra europeiska länder, dvs. att polisen kan kvarhålla fordonet tills böterna är betalda. Detta skulle innebära att oseriösa åkare från andra länder skärpte sig bättre på de svenska vägarna, och det skulle gynna konkurrensläget för de svenska åkarna. Jag menar inte att alla utländska åkare är oseriösa, men det finns sådana, och de vet att det svenska rättssystemet inte har någon makt att driva in utfärdade böter. Det skapar nonchalans, och det är inte acceptabelt. Det duger inte att regeringen överväger att tillsätta en utredare nästan två år efter att ett enligt trafikutskott begärt krafttag på området. Har verkligen inget mera hänt med riksdagens tillkännagivande?

Den vägtrafikinspektion som just nu utreds är ett svar på riksdagens beslut förra våren. Här har regeringen handlat betydligt snabbare, och jag är glad att inspektionen verkar byggas upp på ett bra sätt. Det jag frågade om här var i vilken mån det tagits hänsyn till polisens roll i utredningen. Det är olyckligt om man inte tar till vara polisens erfarenhet av olycksutredningar när man nu ska bygga upp en helt ny inspektion från grunden. Jag får hoppas att man gör det under den tid som återstår innan slutrapporten ska lämnas in.

Slutligen har jag blivit mycket förbryllad över att Vägverket har begärt hos regeringen att få halvera antalet bilinspektörer hos polisen. Här har ministern hänvisat till att det pågår överläggningar mellan Rikspolisstyrelsen och Vägverket om trafikövervakningen år 2000. Men jag tycker inte att man kan låta sig nöja därmed. Det är enligt min mening en fråga för regeringen att tala om ifall det är acceptabelt eller inte. Här kan man inte sväva på målet.

Man uppskattar att 8 000 människor kör rattfulla varje dag i Sverige. De dödar omkring 100 personer varje år och skadar ca 2 500 människor. Vi kristdemokrater har lagt fram en rapport om trafiksäkerheten nyligen där vi föreslår olika åtgärder för att komma till rätta med rattonykterheten. Trafiken måste vara en ”vit zon”, och polisens kontroller spela en viktig roll. För att vara trogen mot nollvisionen måste det finnas kontroller ute längs vägarna.

Jag undrar: Hur kan regeringen bara titta på när Vägverket halverar antalet bilinspektörer? De är personer med speciell kompetens.

Jag vädjar till ministern att inte låta denna fråga hamna mellan stolar på Näringsdepartementet, Justitiedepartementet, Rikspolisstyrelsen och Vägverket, utan slå vakt om denna funktion så att vi kan fortsätta att arbeta för nollvisionen.

Anf. 121 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! I budgetpropositionen för i år bedömde regeringen att polisens trafikövervakning har blivit mer effektiv. Under förra året ökade antalet rapporterade trafikbrott och alkoholutandningsprov rejält i jämförelse med året innan. Antalet trafikolyckor har visserligen minskat något, men antalet dödade och skadade har varit oförändrat de tre senaste åren. Den utvecklingen är inte tillräcklig för att man ska nå de långsiktiga

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

trafiksäkerhetsmålen för år 2000 om att sänka dödstaten till högst 400 och antalet svårt skadade till högst 3 700.

Det här är bakgrunden till att Rikspolisstyrelsen analyserar denna utveckling tillsammans med Vägverket för att överväga vilka förändringar man behöver göra i inriktningen av sitt arbete och metoderna.

Om polisen får ett halverat anslag från Vägverket för att bedriva övervakningsverksamheten påverkar det självfallet polisens möjligheter att utföra arbetet. Här måste naturligtvis polisen göra sina egna prioriteringar och bedömningar.

Det har skett en förändring i hur polisen organiserar och utför de olika uppdrag som den har. Här har t.ex. utbyggnaden av närpolisverksamheten betydelse.

Regeringen beslutade i regleringsbrevet för år 2000 att polisen bör utarbeta en nationell strategi för trafikövervakningen och alltså överväga i vilka former man bör utveckla sin roll i trafiksäkerhetsarbetet. Det kommer givetvis polisen att göra.

När det gäller frågan om utländska förare hade jag ett utförligt svar och en debatt om det nyligen med anledning av en interpellation som Alf Eriksson hade ställt. Jag vill verkligen påpeka att när det gäller frågan om att driva in böter – det handlar om böter i detta sammanhang – från utländska medborgare är det naturligtvis en fråga som vi inte kan klara av att reglera i Sverige, eftersom det handlar om att kunna samarbeta med andra länder och deras myndigheter för att kunna verkställa beslut fattade i Sverige. Här pågår ett intensivt EU-arbete. Jag hänvisar till den tidigare debatten i riksdagen om hur långt det har kommit.

Anf. 122 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Jag beklagar om jag har missat den senaste interpellationsdebatten i ärendet. Jag brukar annars försöka följa detta noga.

Jag vill ändå fortsätta diskussionen om bilinspektörerna, med särskild betoning på de alkoholprov som görs. I Motorföraren nr 1 i år, som är MHF:s tidning, finns en intervju med Lennart Bernhardsson, som är huvudansvarig för rattfyllerifrågor på Rikspolisstyrelsen. Han säger att man nu verkligen vill satsa på att leva upp till målet om 1,8 miljoner utandningsprov. Men i Stockholms län utfördes förra året, enligt denna tidning, bara en fjärdedel av det uppsatta målet om 440 000 utandningsprov. Det är alltså stor skillnad på hur de här kontrollerna sköts runtom i landet.

När det gäller bilinspektörerna är det en särskild verksamhet hos polisen som Vägverket betalar för. Jag har själv besökt dem och sett hur de jobbar. Jag tycker att de gör väldigt stor nytta. De upptäcker de farliga fordonen. De kan upptäcka de onyktra förarna. De kan även hitta de miljökatastrofer till bilar som dyker upp här och där på vägarna.

Det är alltså viktigt att den speciella kompetens som dessa människor har får vara kvar inom polisen. Det är här jag tycker att regeringen borde ge en signal till Vägverket att man inte får halvera den verksamheten.

Jag tolkar i alla fall justitieministerns svar på den punkten så att hon delar synen att denna verksamhet är viktig för polisen och för trafiksäkerheten. Jag hoppas därmed att de ska få behålla sina resurser.

Anf. 123 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Lennart Kollmats har frågat mig om jag avser att ta något initiativ för att öka länsrätternas och tingsrätternas kunskaper om barnets bästa. Han har också frågat om jag avser att medverka till att barn får juridiskt bistånd när frågor som rör dem kommer upp i rättsinstanserna.

Lennart Kollmats har vidare frågat socialministern om han avser att ta några initiativ för att stärka barnens situation vid domstolsförhandlingar. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara även på den interpellationen.

Utgångspunkten vid bedömningen av frågor om adoption är barnets bästa. Det gäller både för domstolar och för socialnämnder. Det gäller vid prövningen av om ett medgivande ska lämnas att ta emot ett barn för adoption, och det gäller vid prövningen av själva adoptionen.

Frågan om ifall medgivande att ta emot ett barn ska lämnas måste avgöras i varje enskilt fall. Det måste ske utifrån en bedömning av de individuella förhållandena. Det ligger i sakens natur att socialnämnder och domstolar ibland kommer till olika resultat vid sin prövning, utan att man för den skull kan säga att något av avgörandena är felaktigt.

Socialnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Överprövningen är allsidig. Den innefattar inte bara laglighets- utan också lämplighetsbedömningar och skälighetsbedömningar. Domstolen har principiellt sett samma befogenheter som socialnämnden.

Lennart Kollmats hänvisar till en undersökning gjord av Barnombudsmannen, BO, som har undersökt hur fem tingsrätter under år 1998 har dömt i umgängesfall som rört barn upp till tre år. BO skriver i sin rapport att domstolarna har bristande kunskaper om barns behov och utveckling. Enligt BO har enskilda barns behov i många fall fått stå tillbaka för en överenskommelse mellan föräldrarna om umgänget.

Mål om vårdnad och umgänge är indispositiva. Det innebär att domstolen har en skyldighet att se till att frågorna blir tillbörligt utredda och att domstolen i varje enskilt fall ska göra en prövning av vad som är bäst för barnet. Domstolen måste ha tillgång till ett fullgott beslutsunderlag och till den särskilda sakkunskap som kan behövas i familjemål. Innan målet avgörs ska socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar. Behövs det ytterligare utredning kan domstolen låta göra en sådan utredning.

Är föräldrarna ense om hur en vårdnads- eller umgängesfråga ska lösas, beslutar domstolen som regel i enlighet med deras överenskommelse. Den naturliga utgångspunkten är ju att föräldrarna vill sitt barns bästa och att de också som regel vet vad som är bäst för barnet. Oftast är det bättre för barnet om föräldrarna själva kan komma fram till en lösning än om frågan måste avgöras av domstol.

Men jag är medveten om att föräldrarna ibland kanske inte väljer den lösning som skulle ha varit bäst för deras barn. Det kan ha flera orsaker men beror nog ofta på okunskap om barnets behov eller på obetänksamhet. Det är därför viktigt att föräldrar informeras och får det stöd de behöver för att kunna sätta barnets intressen i centrum. Socialsekreterare – men även advokater och domare – har en viktig uppgift när det gäller att

få föräldrar att se till barnets behov, och det är viktigt att de har den kunskap och erfarenhet som behövs.

Regeringen har gett BO i uppdrag att utarbeta och genomföra fortbildningsprogram om FN:s barnkonvention för bl.a. statligt anställda vilkas arbete har konsekvenser för barn och ungdomar. Även domare omfattas av uppdraget.

Domstolsväsendet har också sedan en tid tillbaka egna utbildningsinsatser på området. Redan före barnkonventionen informerade Domstolsverket årligen om hur arbetet med denna fortlöpte. Numera är information om innehållet i konventionen en viktig del i de seminarier om exempelvis vårdnads mål som fortlöpande hålls av Domstolsverket.

Regeringen följer alltid noga hur regler som nära berör barn tillämpas, och regeringen överväger fortlöpande om ytterligare åtgärder behövs vidtas för att barnets rätt och barnets bästa ska tillgodoses.

Inom rättsväsendet har flera åtgärder vidtagits för att stärka barnets ställning.

Uttryckliga bestämmelser om barnets rätt att komma till tals i mål om vårdnad och umgänge och i adoptionsärenden infördes den 1 januari 1996. Genom 1998 års vårdnadsreform har strävandena att stärka barnets ställning gått vidare.

Sedan den 1 juni 1998 finns en bestämmelse om barnets rätt att komma till tals även i socialtjänstlagen.

Den 1 januari i år trädde en ny lag i kraft om särskild företrädare för barn. Syftet med lagen är att stärka möjligheterna att ta till vara barnets rätt när en vårdnadshavare eller någon som vårdnadshavaren står i ett nära förhållande till misstänks för brott mot barnet. Lagen innebär att en särskild företrädare under vissa förutsättningar ska förordnas för barnet. Utifrån vad som är bäst för barnet ska den särskilda företrädaren ta till vara barnets rätt under förundersökningen och i rättegången.

Den pågående LVU-utredningen har i uppdrag att stärka barnperspektivet och barnets rättigheter i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Utredningen ska också analysera hur vårdnadshavarens rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets person förhåller sig till bestämmelserna om barnets rätt att komma till tals.

När det gäller frågan om juridiskt bistånd åt barn vill jag även påminna om att det inom Europarådet har utarbetats en konvention om barns rättigheter. Konventionen är avsedd att vara ett komplement till FN:s barnkonvention och stärka barnets ställning i familjerättsprocesser.

Sverige har undertecknat konventionen men ännu inte ratificerat den. Inom Justitiedepartementet övervägs för närvarande vad som bör göras för att Sverige ska kunna ratificera konventionen. Frågan om att ge barn rätt till juridiskt biträde i familjemål kommer att uppmärksammas i det arbetet.

Anf. 124 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Tack så mycket för svaret.

Som synes av interpellationen hade jag tänkt att få diskutera frågorna också med socialministern, men ärendefördelningen tycks vara sådan att vi kan klara av dem i ett sammanhang.

Frågorna kring barn och barnens rätt har en stark aktualitet. Det kunde vi se av debatten i går här i kammaren, tidigare i dag i interpellationsdebatt och av debattartiklar i tidningarna, senast i DN i dag.

Vi har ju en ungdomsminister i regeringen, och jag funderar ibland på om det kanske vore idé att också utse någon till barnminister.

Det är på många områden som barnens rätt måste stärkas. Det handlar ofta om attityder och kunskaper här som på så många andra områden. Parentetiskt kan jag nämna att vi i dag i kulturutskottet haft diskussioner med Våldsskildringsrådet bl.a. om hur barn påverkas av alla olika former av våld som de kommer i kontakt med via TV, video och datorer.

Men tillbaka till huvudämnet för interpellationerna. Det är väldigt viktigt att lyssna på dem som har kunskaper om barnens situation. I det ideala samhället är det givetvis familjen och föräldrarna som fattar besluten, och det är vi uppenbart helt eniga om. Men vi vet ju att det inträffar händelser som gör att samhället på ett eller annat sätt träder in. I den situationen måste alla parter ha sina företrädare, och det är där en del av min fråga och kritik kommer in.

I en vårdnadstvist har vardera föräldern sitt juridiska ombud, medan barnen inte har det. I bästa fall finns den socialsekreterare som gjort utredningen på plats för att företräda barnet, men socialsekreterarens uppgift blir oftast att svara på frågor från rätten, inte att ur barnets synpunkt lägga fram vad som är bäst för barnet. Det är en kärnpunkt i sammanhanget.

Socialsekreterare besitter ju en kunskap om barnens situation. Men det behövs också en juridisk kompetens på barnets sida, så att barnet blir lika tydligt i sammanhanget som föräldrarna, annars blir det vad man kan kalla en sned maktfördelning. Det var alltså ur denna sociala aspekt som jag interPELLERADE socialministern.

Den andra delen är frågan om vilken kunskap och utbildning i FN:s barnkonvention som nämndledamöterna har. Det uppstår ju ofta tvist och diskussion om föräldrarnas rätt, inte om barnens rätt. Rätten tar ställning för eller emot en förälder eller, i adoptionsmål, eventuellt blivande förälder eller föräldrar.

I länsrätterna är majoriteten av ledamöterna män och deras medelålder 58 år. I tingsrätterna är medelåldern 56 år. Det är inget fel på 40-talister, hoppas jag, men det är oftast ganska länge sedan som de hade ansvar för barn. Tiderna har dessutom förändrats mycket på 20–30 år. Barnens omvärld är ju i dag en helt annan än vad den var t.ex. 1970.

Min fråga är alltså åter om justitieministern tänker ta några initiativ till att förstärka utbildningsinsatserna. Det som justitieministern tar upp i sitt svar gäller de statligt anställda, dvs. bl.a. domare. Men vet ministern hur det ser ut när det gäller ledamöterna i tings- och länsrätter? Eller ska man som ett alternativ fundera på särskilda familjedomstolar?

Folkpartiet är ingen vän av specialdomstolar, men det kanske ändå finns något område där det skulle vara det bästa för inblandade parter.

Justitieministern hänvisar till lagändringar den 1 januari 1996 och den 2 juni 1998. Det intressanta är då om man har följt upp hur bestämmelserna om barnens rätt att komma till tals fungerar.

Jag ser också fram emot resultatet av arbetet med ratificeringen av Europarådets konvention om barns rättigheter och hoppas att regeringen kommer fram till ett klokt resultat sett ur barnperspektivet.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 125 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Som framgår av mitt svar på interpellationen, och som också bekräftas av det som Lennart Kollmats säger, pågår det en rad olika arbeten med att se över barns ställning i samband med rättsliga prövningar av olika slag. Det är viktiga frågor, och det är inte en gång för alla givet vilka resultat man kommer fram till.

Jag reagerar dock lite grann när Lennart Kollmats uttrycker barnets förhållande till föräldrarna som om de vore i ett slags motsatsförhållande. Jag tror att man ska ha som utgångspunkt att inte se det som tre stridande parter i t.ex. en vårdnadstvist, utan här måste vi nog ändå utgå från att de vuxna, inte minst föräldrarna, har en egen ambition att se till barnets bästa.

Men det viktiga är att just de som har ett uppdrag från samhället, det må vara som socialsekreterare eller som domare i domstol, har en tillräcklig kompetens för att säkerställa att barnets bästa ändå är det som avgör vilket beslut som i slutändan ska fattas.

Jag tror knappast att de utbildningsinsatser som hittills har vidtagits, och som i och för sig utvecklas, är tillräckliga för att säkerställa den kompetens som jag tror är önskvärd i alla lägen. Jag utgår från att det finns många bland dem som arbetar med de här frågorna både inom socialtjänsten och inom rättsväsendet som har en mycket hög kompetens, som har en lång erfarenhet och som har haft ett stort intresse av att själva bygga på sin kompetens. Jag vet att det är på det viset.

En aspekt som jag gärna vill passa på att peka på i den här diskussionen är att det arbete som vi bedriver för att modernisera domstolsväsendet utgår från tankegången att vi måste säkerställa att det i våra domstolar alltid finns en tillräcklig kompetens för de mycket varierande mål och ärenden som domstolarna tar ställning till.

Vi ställer ju krav, t.ex. härifrån riksdagen, på att de som tjänstgör, ledamöter och domare i rättsväsendet, har specialkompetens på varje specifikt ämnesområde. Det är inte möjligt utan att man skapar de organisatoriska och resursmässiga förutsättningarna för det. Jag har ofta anledning att påpeka detta när man debatterar domstolarna. Då känns det också angeläget att peka på domstolsreformen när vi debatterar barns rätt och möjligheten att säkerställa det här.

Jag är övertygad om att det kan behövas mer av utbildningsinsatser. Men då måste vi också ha skapat förutsättningar för dem som arbetar i rättssystemet att ta del av dessa. Det måste finnas tid för det. Man måste ha möjlighet att frigöra sig från sitt ordinarie arbete och delta i sådan utbildning. Därför hänger de här frågorna så starkt ihop.

Anf. 126 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Jag hoppas inte att det uppfattades som att det var tre stridande parter. Men det är väldigt viktigt att barnet blir tydligt i sammanhanget, för ibland händer ju att de två stridande parterna strider om barnet. Det var lite det som Barnombudsmannen tog upp i sin rapport som kom alldeles nyligen, jag tror att det var samma dag som jag framställde interpellationen. Jag hann få med det. Här är det ju problem även i situationer där föräldrarna blir överens. Man tar inte tillräcklig hänsyn till barnet. Och det stadfästes ju sedan i nästan hundra procent av fallen av rätten. Det var t.o.m. något fall där en pappa under en sommar hade um-

gängesrätt flera veckor till ett ammande barn. Det blir otvivelaktigt något bekymmersamt att lösa den problematiken.

I det läget anser jag inte att man har sett till barnets bästa. Nu finns det naturligtvis alltid undantag och misstag, men det är skönt att vi är eniga om att det behövs mycket utbildningsinsatser om vi inte ska behöva komma till en situation med speciella familjedomstolar.

Än en gång vill jag tacka för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

16 § Svar på interpellation 1999/2000:188 om psykiskt långtidssjukas situation

Anf. 127 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Gunnel Wallin har ställt frågor till socialminister Lars Engqvist om möjligheterna för psykiskt funktionshindrade att få tillgång till arbetslivsinriktad rehabilitering. Arbetsfördelningen inom regeringen är sådan att det är jag som ska besvara frågorna. Inledningsvis vill jag påpeka ett missförstånd. För år 1998 tilldelades kassorna 609 miljoner kronor i särskilda medel för köp av arbetslivsinriktade rehabiliteringstjänster, arbetstekniska hjälpmedel, läkarutlåtanden och läkarundersökningar, särskilt bidrag, resor tur och retur till arbetet samt olika former av samverkan – och förbrukade ca 520 miljoner kronor. För år 1999 tilldelades försäkringskassorna 665 miljoner kronor i särskilda medel, och enligt uppgift från Riksförsäkringsverket är samtliga medel förbrukade.

Även jag har läst Riksförsäkringsverkets redovisning av uppdraget från regeringen att se över försäkringskassornas arbete med psykiskt funktionshindrade. Resultatet av utvärderingen är inte tillfredsställande. T.ex. framgår att:

- det saknas ett heltäckande rehabiliteringsutbud,
- det är svårt att ordna arbetsträningsplatser samt att
- gränsdragningen i ansvarsfördelningen mellan framför allt försäkringskassan och arbetsmarknadsmyndigheten orsakar problem.

I rapporten föreslår Riksförsäkringsverket att den pågående utredningen om den arbetslivsinriktade rehabiliteringen uppmärksammar problemen och vissa förslag till åtgärder – bl.a. att förlänga tidsgränsen på ett år i den arbetslivsinriktade rehabiliteringen och att införa arbetsplatser som är anpassade för psykiskt funktionshindrade.

Regeringen beslutade därför den 27 januari i år att formellt lämna över Riksförsäkringsverkets redovisning till rehabiliteringsutredningen, som enligt direktiven till utredningen har i uppdrag att se över den arbetslivsinriktade rehabiliteringen för samtliga som är i behov av den – även psykiskt funktionshindrade.

Grundläggande för att psykiskt funktionshindrade ska kunna rehabiliteras till en meningsfull sysselsättning är också en väl fungerande psykiatri. Även här finns det brister. Därför har regeringen beslutat att ta fram och presentera en nationell handlingsplan för sjukvården under år 2000.

Planen ska bl.a. innehålla mål och riktlinjer för vården fram till år 2010 och kommer att innebära en omfattande satsning på primärvården, äldre-vården och psykiatri. Under åren 2001–2004 avser regeringen att satsa 9 miljarder kronor på utveckling av sjukvården inom ramen för den nationella handlingsplanen.

Vidare har regeringen i december 1999 beslutat att ge Handikappombudsmannen 3,8 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden. Pengarna ska gå till den sista etappen av en kampanj som drivs av Handikappombudsmannen tillsammans med Riksförbundet för Social och Mental hälsa och Intresseförbundet för Schizofreni. Syftet med kampanjen är att medverka till en allmän attitydförändring till människor med psykiska funktionshinder.

Slutligen vill jag påpeka att det med anledning av den s.k. samverkanspropositionen (prop. 1996/97:63) pågår en mängd olika samverkansprojekt runtom i landet mellan olika aktörer på rehabiliteringsområdet. Många av dessa projekt riktar sig till grupper som riskerar att hamna utanför i samhället – som t.ex. psykiskt funktionshindrade. Regeringen har inga synpunkter på vilket sätt man samverkar utan formerna för samarbetet ska växa fram naturligt i den lokala miljön. Det viktiga är att man samverkar där det behövs. Lagstiftningen ställer endast kravet att var och en av de samarbetsaktörer som deltar kring individen bidrar med sin del av det finansiella ansvaret.

Det finns med andra ord inget som hindrar att man inrättar s.k. Fontänhus i de kommuner, små som stora, där behovet finns. Men varje aktör får finansiera sin del av ansvaret.

Anf. 128 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag vill för det första tacka statsrådet Thalén för svaret. När det gäller de psykiskt långtidssjukas situation är det särskilt viktigt att vi politiker kan följa upp det här. Vi måste se till att de får den hjälp som behövs. Den här gruppen är ju inte den mest högljudda. Dessa människor har svårt att göra sig hörda.

Riksförsäkringsverket konstaterade att personer med funktionshinder får arbetsrehabilitering i lägre grad än övriga handikappade. Där har vi det här med att man inte uppfyller kraven på arbetslinjen hos AMI. Statsrådet lyfter fram att tidsperspektivet skulle förlängas, men tid är ändå otroligt viktigt inom detta område. Det är viktigt att ta det i en lugn takt.

Riksförsäkringsverkets utredning omfattar också bara personer med sjukbidrag, och många inom denna grupp, psykiskt funktionshindrade, har ju faktiskt pension. Då är de inte föremål för de här insatserna.

Men jag har sett ett otal exempel på att denna grupp kan bli och blir helt frisk med rätt stöd och uppmuntran om det får ta sin lilla tid.

Vi fattade beslut här i riksdagen i slutet av förra året om att pensionerna skulle provas med jämna mellanrum, och det är ju ett steg i rätt riktning.

Men när det gäller de pengar som fanns är det inte mycket av dessa medel som gick till just denna grupp, och det är det som jag är kritisk mot. Och det är klart att man kan titta på summan i dess helhet, men om man går in och tittar på enskilda kassor finns det ju pengar som är återbetalda, och man har inte kunnat använda dem.

Det finns ingen myndighet som har det totala ansvaret för att hjälpa människor med psykiska funktionshinder tillbaka till samhället och till arbete. Det är det som oroar mig, och det är det som jag vill ha rätsida på för att man ska kunna hjälpa människor tillbaka till samhället och till arbete med de medel som vi har.

Beträffande denna samverkan behövs det faktiskt förarbetsrehabilitering. Och det ligger inte inom någons ansvarsområde. Här skvalpar denna stora grupp runt mellan psykiatrins, kommunens, försäkringskassans och AMS ansvarsområden.

Bl.a. Peter Brusén kallar detta i Psykiatriutredningen för psykiatireformens Svarte Petter-spel, och det kan jag verkligen instämma i. Det är ingens ansvar, och alltså betalar ingen. Och då spelar det ju ingen roll hur mycket man samverkar, eftersom ingen har rätt att betala för något som ligger utanför deras ansvarsområden.

Samverkanspropositionen som statsrådet hänvisade till är inte tillämplig för att finansiera just Fontänhus och inte heller de andra alternativ som finns. Och om denna grupp ska få hjälp måste staten tillförsäkra de verksamheter som arbetar med denna förrehabilitering pengar. Detta kan alltså inte byggas genom samverkan mellan institutioner som inte har ansvar för detsamma, utan det måste vara stöd till de verksamheter som har just detta specifika kunnande och denna erfarenhet.

Anf. 129 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag tror att vi är helt överens om utgångspunkterna, bl.a. när det gäller situationen för människor som hamnar i kläm. Och jag delar oron i Riksförsäkringsverkets analys, och jag tror att man har träffat väldigt rätt i sin beskrivning, vilket också är bakgrunden till att den också har överlämnats i sin helhet till Rehabiliteringsutredningen för att den genom sitt ansvar ska ta hand om detta och komma med konkreta förslag.

Under tiden måste man också göra någonting. Min erfarenhet, som är hyggligt konkret när det gäller *Fountain House*-verksamheten, visar att det samarbete som man har haft åtminstone i de fall som jag har följt har varit väldigt gott genom Landstingets insatser men också genom frivilligorganisationerna och genom de resurser som man har fått via specialdestinerade övergångsbidrag som har funnits.

Beträffande de som har förtidspension är riksdagens beslut om vilande förtidspension ett alldeles utmärkt exempel på att man med hjälp av t.ex. aktiviteter kan pröva och ge god tid. Jag hoppas, och det tror jag att också Gunnel Wallin gör, att man verkligen utnyttjar denna möjlighet att försöka föra människor tillbaka.

När det gäller rätten till rehabilitering för personer som inte har sjukbidrag finns det ett ansvar t.ex. hos kommunerna för de människor som får annat ekonomiskt stöd, t.ex. socialbidrag. De har rätt till rehabilitering, men de har också rätt till stöd från kommunen.

Jag är alltså övertygad om att när man pekar på möjligheterna, t.ex. samarbetet som man har med RSMH eller med *Fountain House*-verksamheten, och visar de goda exempel som finns har man också några konkreta nycklar och möjligheter att peka på och vidarebefordra som goda exempel till andra områden, för de finns, inte minst här i Stockholm och i Göteborg, och också det som Gunnel Wallin pekar på i sin interpellation.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Svar på
interpellationer

Anf. 130 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Visst är det kommunernas ansvar, men jag har ju under den tid som psykiadeln har verkat sett att det är denna grupp av människor som trillar mellan stolarna. Kunnandet när det gäller psykiatri är väldigt dåligt inom kommunerna. Statsrådet nämnde ju bristen inom psykiatri i dess helhet. Och det påverkar också denna situation.

Fountain House och liknande enheter har ju kunnat verka på grund av det statliga stöd som har funnits under den gångna tiden, men nu upphör det. Då tycker jag att det är synd om man ska kasta bort en så fin verksamhet och om inte den kan passa in i det mönster som finns mellan myndigheter. Det tycker jag är viktigt att ta upp.

När det gäller den nationella handlingsplanen är det försvarsuppgörelsen som har gjort det möjligt att föra över dessa 8 miljarder till vård och omsorg 2002–2004, och detta har Centerpartiet medverkat till. Den överenskommelsen inrymmer också mångfald och tillgänglighet. Jag tycker att psykiatri, mångfald och tillgänglighet stämmer väl in på just detta område.

Vi kan se på vårt grannland Finland som också har haft bekymmer på detta område. Där har man tagit ett samlat ansvar för stödet till psykiskt funktionshindrade. Efter inventering har man där funnit t.ex. *Fountain House*-modellen med dess kvalitetssäkring, som jag tycker är en mycket viktig verksamhet, och använt sig av denna. Målet är att man ska ha en sådan verksamhet i varje sjukvårdsområde. Det tycker jag talar för detta, även om jag inte ser detta som allena saliggörande. Men jag tycker att det är en mycket viktig del som det gäller att ta vara på.

Sedan finns det andra exempel som Gunnareds gård i Göteborg och Rosagården i Sala. Men det allra viktigaste för mig är att man får en verksamhet med kvalitet, som har tiden och som skapar trygghet för just denna grupp människor, och där man ser hur självförtroendet växer fram bit för bit och har en bra effekt.

Att hitta arbetsplatser som är lämpliga är jättesvårt. Men om man använder sig av förrehabilitering ser man att det finns möjligheter om man skapar just trygghet i närmiljön. För mig är det otroligt viktigt att man tar till vara detta för denna grupp människor som inte kan föra sin egen talan.

Anf. 131 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag tror också att det är väldigt viktigt att man ser till att dessa enskilda personer får den tid som de behöver. Jag tror att det är många av oss som har erfarenheter av vänner, bekanta och människor som vi har mött som har hamnat i olika situationer då man har haft psykiska problem och där just tiden för återhämtning har varit helt avgörande för att få fotfäste i livet igen, oavsett om man kommer att leva med sin sjukdom resten av livet eller inte. Vi har därför helt samma uppfattning i denna fråga.

När det gäller Finland måste jag säga att Finland av historiska skäl har helt andra erfarenheter av just denna typ av organisationsdrivna rehabiliteringsanläggningar, rehabiliteringsanläggningar och andra anläggningar. Men också vi har erfarenhet. *Fountain House* har ju fungerat väl under många år i Sverige. Och jag tycker att det är viktigt att man ute i

kommunerna ser till att man stöder denna verksamhet, därför att den är ett gott komplement.

Nu ska man ju veta när det gäller just det som Gunnel Wallin själv nämnde, nämligen att det finns en stark kvalitetssäkring och mycket speciella krav kopplade till *Fountain House*, att det kanske inte är alla som vill arbeta exakt på det viset. Då är det också viktigt att man anpassar och öppnar möjligheterna för olika former av samlingspunkter där arbetsorienterad verksamhet och annan form av stödverksamhet kan fungera på ett sätt som är lokalt anpassat.

Jag är övertygad om att denna typ av verksamhet som finns med i Rehabiliteringsutredningens förslag och i den samverkansform som nu finns kommer att växa och att det också är knutet till att man ska skapa mer tid för individen för att han eller hon ska kunna komma tillbaka till ett arbete eller för att kunna komma tillbaka till ett vardagsliv som fungerar bra även om han eller hon inte kan ta ett arbete.

Anf. 132 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag instämmer i det senaste, för det är jätteviktigt. Jag känner att vi inte står så långt från varandra, men jag ser här ett viktigt komplement som vi inte får sjabbla bort med tanke på att de bidrag som i dag går att använda nu försvinner. Vi måste se till att de regler som finns går att tillämpa så att Fontänhus och andra liknande verksamheter kan finnas även i fortsättningen.

Det tar ju tid att bygga upp något nytt. Men här finns redan en organisationsmodell med ett internationellt perspektiv som man lätt kan ta till sig, och man kan utbilda nya.

Jag har följt särskilt det lilla fontänhuset i Båstad. Vi var förvånade över att det gick att genomföra även på en liten ort. Alla har varit positiva och stöttat.

De här verksamheterna drivs i stiftelseform. Det är nära till besluten, vilket också är viktigt. Dessutom finns det en kontinuitet när det gäller de personer som finns nära den här gruppen funktionshindrade.

Jag ser alltså fram emot att de 8 miljarderna används så att de kommer den här gruppen till godo.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1999/2000:146 om åtgärder för bättre folkhälsa

Anf. 133 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Marie Engström har frågat mig dels vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att förhindra att vi i en snar framtid står inför ett växande folkhälsoproblem, dvs. övervikt, dels vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att öka betydelsen av ämnet idrott och hälsa i skolan.

Jag delar Marie Engströms farhågor att övervikt kan bli ett av våra stora växande folkhälsoproblem. Problemet ökar i hela befolkningen, men mest oroväckande är kanske situationen just när det gäller barn och

Prot.

1999/2000:60

3 februari

*Svar på
interpellationer*

ungdomar. Regeringen har redan vidtagit ett flertal åtgärder för att begränsa problemets omfattning, och vi planerar även ytterligare insatser.

Överviktsproblem hänger ofta samman med människors livsstil och levnadsvanor. Kost och motion är centrala faktorer i sammanhanget.

Flera utredningar har pekat på att befolkningen blir alltmer fysiskt inaktiv. Under våren överlämnade regeringen två propositioner till riksdagen som berörde frågan, dels en idrottspolitisk proposition, dels en ungdomspolitisk proposition. I båda lämnas förslag till hur intresset för fysisk aktivitet ska kunna öka.

Regeringen har gett Folkhälsoinstitutet i uppdrag att planera och genomföra "Fysiskt aktivitetsår" år 2001. Syftet är att lyfta upp frågan och medvetandegöra betydelsen av att röra på sig. Liknande satsningar, när man valt att lyfta upp och fokusera på en särskild fråga, har visat sig ge positiva resultat, t.ex. "Allergiåret 1995".

Människors matvanor beror på många olika faktorer, t.ex. intresse för mat och matlagning och kunskap om kostens betydelse för hälsan. Ett hinder för en sund kosthållning är bl.a. tiden. Många människor har inte tid att laga och äta nyttig och näringsriktig mat. I detta sammanhang vill jag nämna att Livsmedelsverket och Folkhälsoinstitutet har tagit fram en nationell handlingsplan för nutrition. Huvudmålet i handlingsplanen är att genom förbättrade mat- och motionsvanor befrämja hälsa samt förebygga sjuklighet och för tidig död i kostrelaterade sjukdomar samt att minska de sociala klyftorna med avseende på dessa sjukdomars förekomst. I handlingsplanen anges flera strukturella åtgärder för att skapa förutsättningar för att förbättra människors matvanor.

För att öka kunskapen och kompetensen inom hälso- och sjukvården när det gäller både förebyggande och behandlande insatser för överviktiga har en överenskommelse nyligen träffats mellan staten och Landstingsförbundet. Överenskommelsen innebär att staten ska lämna bidrag till landstingen om 25 miljoner kronor för åren 2000 och 2001 att användas till kompetenshöjande eller andra insatser som bedöms vara lämpliga inom överviktsområdet.

Regeringen tillsatte år 1995 Nationella folkhälsokommittén som har i uppdrag att ta fram mål och strategier för hälsoutvecklingen. Kommittén kommer att presentera sitt slutbetänkande hösten 2000, och jag utgår från att den kommer att lämna förslag till mål och strategier för hur man kan bromsa den negativa utvecklingen när det gäller övervikt.

När det gäller Marie Engströms andra fråga är svaret att idrott och hälsa även i fortsättningen kommer att vara ett obligatoriskt ämne i den svenska skolan. Ända sedan läroplanen 1994 antogs har det förts diskussioner om ämnet idrott och hälsa i skolan. Den senaste diskussionen har handlat om en minskning av ämnet för de nationella gymnasieprogrammen. Omfattningen av det obligatoriska kärnämnet idrott och hälsa blir, fr.o.m. den 1 juli 2000, 100 gymnasiepoäng på samtliga nationella program. Den kurs, idrott och hälsa B, som i dag ingår som karaktärsämneskurs på vissa studieinriktningar, ska erbjudas alla elever som ett individuellt val.

Skolans möjlighet att erbjuda motion är trots allt inte det enda sättet. För att uppmuntra ungdomar till att röra på sig i större utsträckning måste idrottsrörelsen aktivt stödjas. Det är ett ansvar både för kommun och landsting och för staten att se till att vi har en aktiv idrottsrörelse. Rege-

ringens särskilda satsning på utveckling och förnyelse av lokal idrottsverksamhet ger erfarenheter av föreningslivets samarbete med exempelvis skolorna som kan förmedlas vidare.

Vid årsskiftet trädde förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet i kraft. Syftet med statsbidraget är bl.a. att ge stöd till verksamhet som bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott samt deras möjligheter att själva ta ansvar för sitt idrottande. Sveriges Riksidrottsförbund prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer.

Sverige arbetar dessutom aktivt inom EU för att förbättra folkhälsan inom unionen. Under det nuvarande året beräknas ett nytt ramprogram för folkhälsoarbetet inom EU antas. Programmet omfattar ett brett fält av olika frågor som har inverkan på hälsan. Sverige kommer att arbeta för att frågor som är relaterade till övervikt och fysisk aktivitet får hög prioritet inom EU:s folkhälsoarbete.

Anf. 134 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Jag får tacka socialminister Lars Engqvist för det omfattande svaret.

Innan jag går in på bakgrunden till att jag skrev interpellationen skulle jag vilja kommentera svaret från Lars Engqvist. Jag tycker att det ganska mycket är inriktat på problematiken kring övervikt. Men jag ville nog i min interpellation lite mer få fokus kring problemet att vi blir ett alltmer stillasittande folk, att vi inte rör oss tillräckligt mycket.

Jag tror att frågan om människors vikt är väldigt känsloladdad. Frågan är komplex. Den får inte missförstås på något sätt. Vi lever ju i en värld där framför allt våra ungdomar, unga flickor, ska leva upp till ett visst ideal. Man får nog vara väldigt försiktig när de här frågorna diskuteras. Man ska ju inte tro att det handlar om att sätta upp typer av trådmala ideal. Det viktiga är i stället att vi ökar människors vilja att röra på sig. Det är riktigt att det har betydelse för viktrelaterade sjukdomar, men det har också betydelse för andra saker. Det är viktigt för rörelseorganen, för att skelettet utvecklas på rätt sätt hos våra ungdomar osv. Detta vill jag ha sagt.

Vid den läkarstämma som hölls i Stockholm i december pekade man på de här problemen – att vi är ett stillasittande folk. Denna livsstilsfråga måste vi nog i mycket högre grad ha med i det politiska beslutsfattandet.

Folkhälsokommittén t.ex. har tittat på dessa frågor. Man menar att folkhälsofrågorna måste få en större betydelse, att de på ett helt annat sätt måste gripa in i våra beslut och i våra beslutsunderlag. Vid jämförelser med det välfärdsbokslut som Joakim Palme kommit med – där finns ett antal variabler som gäller inkomstskillnader, arbetslöshet, regionala skillnader osv. – kan man utläsa att det finns en koppling mellan folkhälsa och, helt enkelt, klasskillnader, skillnader mellan de olika sociala och ekonomiska situationer som människor befinner sig i. Det är kanske viktigt att ta fasta på det.

Innan vi diskuterar vidare skulle jag vilja fråga: Hur tror socialministern att vi på ett bättre sätt kan ta till oss den här kunskapen och få in den här typen av perspektiv i våra beslut? Hur kan vi alltså bättre få in ett

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

folkhälsoperspektiv i de beslut som vi fattar här i riksdagen? Detta tror jag är ganska viktigt.

I min interpellation tog jag också upp frågan om skolans betydelse, och jag beklagade att ämnet idrott och hälsa numera är ett individuellt val i gymnasieskolan på B-nivå. Det handlar ju inte om något motsatsförhållande till de två ämnen som man ville stoppa in i stället – psykologi och filosofi, två väldigt bra ämnen – men jag tycker ändå att det är tragiskt. Skolan har en unik möjlighet att få våra ungdomar att röra på sig.

Vad tycker socialministern? Skulle vi inte kunna utnyttja skolan lite bättre än vad vi gör i dag?

Anf. 135 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det är alldeles riktigt som Marie Engström påpekar, att utgångspunkten i mitt svar var problemet med övervikt. Det beror helt enkelt på att interpellationen utgick från problemet med övervikt.

Överviktsproblemet är växande. Det är lite förbluffande att utvecklingen under de senaste 15 åren visar att man inte entydigt kan säga att det är människor med sämre sociala och ekonomiska villkor som i större utsträckning drabbas av dessa problem. Så har man tolkat det hela i USA, att människor som lever i ekonomisk fattigdom också har svårt att klara levnadsvanor och aktiviteter som gör att man inte drabbas av övervikt.

I Sverige visar det sig att den grupp som har drabbats av överviktsproblem mer än andra faktiskt är högutbildade i åldrarna 16–44 år. Man kan fundera mycket över vad det beror på. Möjligtvis kan det hänga ihop med någonting som är positivt, nämligen förändrade rökvanor. Det har skett en minskning av rökningen, vilket vi hälsar med glädje. Det i sin tur kan innebära att man har fått ett annat problem.

Men jag tror – precis som Marie Engström – att det i allt väsentligt är en kulturfråga. Vi har gått in i en kultur där vi rör oss mindre och har tillgång till transporter som gör att vi i vår dagliga livsföring blir mindre rörliga. Detta håller på att bli ett allmänt folkhälsoproblem.

Då måste man diskutera vad man ska göra åt det. Skolan bör naturligtvis spela en roll. Det är viktigt att konstatera att idrott och hälsa nu blir ett obligatoriskt ämne i alla nationella program. Det innebär en ökning från 80 gymnasiepoäng till 100 gymnasiepoäng.

Men skolan kan inte vara den enda kraften. Här måste man också diskutera vilka andra rörelser – idrottsrörelsen och andra folkrörelser – som kan spela en roll och hur vi ska få i gång ett offentligt samtal kring folkhälsa.

Det finns en klassisk konflikt mellan sjukvård och folkhälsoarbete. Man får inte driva folkhälsodiskussionen på det sättet att man på något sätt skuldbelägger människor som drabbas av sjukdom. Å andra sidan får inte rädslan för att skuldbelägga innebära att man inte vågar diskutera förebyggande hälsovård eller – ännu intressantare – det som vi kallar för friskvård.

Vi från det offentliga samhället måste våga diskutera också hur man undviker sjukdomar och hur man utvecklar ett gott liv genom att se över sina kostvanor och levnadsvanor. Det är en viktig uppgift.

Som ett led i detta arbete förbereder nu Folkhälsoinstitutet inför nästa år en kampanj för ökad aktivitet. Jag vet att den har utsatts för kritik. Man menar att det offentliga samhället och statliga myndigheter inte ska

lägga sig i hur människor lever sina liv. Men det är svårt att nå ut med kunskaper om inte det offentliga samhället tar ett initiativ. Det är därför vällovligt, tycker jag, att riksdagen har ställt sig bakom planerna på ett fysiskt aktivitetsår.

Anf. 136 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Jag tycker att vi har en bra samsyn här, jag och socialministern. Det håller på att bli en kulturfråga att man inte rör sig, att man är stillasittande, att barnen sitter framför datorspel och TV-apparater. Detta är ju ett stort problem. Vår generation är inte bättre. Kan vi ta bilen så tar vi ju den. Vi rör väldigt ogärna på oss.

Jag talade om skolans helt unika ställning när det gällde ungdomar. De ungdomar som är intresserade av idrott söker sig ju själva till idrottsrörelsen. I de fallen behöver inte ens idrottsrörelsen söka upp ungdomarna. Men skolan har en unik möjlighet att hitta alla de som inte rör sig. Det är i den åldern som problemet grundläggs.

Sedan håller jag med socialministern om att det inte alls är fråga om att skuldbelägga människor, varför de har fått den ena eller andra sjukdomen, om de har rökt eller om de har rört sig för lite. Men det är viktigt att samhället för ut den kunskap och forskning som finns kring dessa frågor och framför allt de samband som finns. Där behöver man inte känna något slags storebror-ser-dig-perspektiv.

Det är bra med kampanjen Sätt Sverige i rörelse 2001. Om inte annat för det upp frågan till diskussion. Vare sig man tycker att det är bra eller dåligt så kommer det i alla fall att diskuteras. På det sättet blir frågorna mer kända.

Vad Folkhälsoinstitutet nu vill ha är något slags nationell samling. Man vill att hela samhället ska delta, skolor, arbetsplatser och i vardagen över huvud taget. Då vill jag ställa den här frågan till socialministern: Detta är ju en arbetsplats. Vad ska vi här i riksdagen göra? Vad ska ni i Regeringskansliet göra? Vi kommer också att omfattas av den här rörelsen nästa år. För att det inte ska bli ett ovanifrånperspektiv kanske jag och socialministern skulle föregå med gott exempel och hitta på att göra någonting, en joggningsrunda eller vad det nu kan vara.

Anf. 137 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Man kan ju motionera mera i riksdagen, inte bara skriftligt utan man kan kanske också röra sig mera.

Det är en ganska rolig tanke att vi borde föregå med gott exempel och att Regeringskansliet likaväl som riksdagen borde fundera över hur vi ska aktivera oss mera. Vi befinner oss just i en sådan miljö där det är lätt att förflytta sig korta sträckor, sammanträda mycket och kanske slarva med kosten. Jag ska gärna anta den utmaningen och se vad vi från regeringen skulle kunna göra. Sedan hoppas jag att den talman som lyssnar till den här debatten funderar över vilka initiativ som talmannen skulle kunna ta.

Det finns en aspekt som uppmärksammas alldeles för lite i debatten om folkhälsan – och jag är alldeles övertygad om att vi är överens om detta – och det är klassperspektivet. Dessbättre tycks Folkhälsokommittén ha anlagt ett sådant perspektiv när det gäller folkhälsa. Vi har bortsett från detta. I tider med andra ekonomiska problem, problem med sjukvår-

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

den, tillgänglighetsproblem, personalproblem och annat har vi egentligen bara uppmärksammat någon sorts allmänna tillgänglighetsproblem och allmänna personalproblem i sjukvården.

Men alltmer pekar på att det finns ett klassperspektiv när det gäller folkhälsa. Dödligheten i vissa sjukdomar är inte jämnt fördelad. Detta är någonting att uppmärksamma. Då förstår man att folkhälsoarbetet handlar om alltifrån hur det ser ut på arbetsplatserna – det gäller inte bara den fysiska arbetsmiljön utan också den psykiska – hur det ser ut i våra bostadsområden och vilka villkor som vi lever under.

När vi vidgar diskussionen från sjukvård och hälsovård över till friskvård är det viktigt att lägga in ett socialt perspektiv. Tillvaron är faktiskt väldigt olika. Ett aktivt arbete på detta område måste ha som utgångspunkt att man börjar med problemen där de är som störst. När vi ska göra en uppföljning av Folkhälsokommitténs arbete någon gång nästa år är jag alldeles övertygad om att vi får anstränga oss för se till att det får detta sociala perspektiv.

Jag har inte några egentliga synpunkter på vad skolan kan göra mer. Jag hoppas att Marie Engström ställer en fråga till skolministern om detta. Jag har försökt att påpeka att även om skolan engagerar sig handlar det om som så mycket mer. Det handlar om hela den sociala miljön, ett aktivt föreningsliv, ett aktivt kulturliv, osv.

Vi har en erfarenhet av att unga människor som är aktiva i någon förening gärna också blir aktiva i flera föreningar och på flera sätt. Det gäller att unga människor bestämmer sig för att göra någonting annat än att passivt titta på TV eller passivt ta del av det nya mediesamhället. Bestämmer man sig för att vara aktiv på någon punkt leder det mycket snabbt till att man blir aktiv också på andra punkter.

Det handlar inte bara om idrotts- och hälsolektioner. Det handlar om att uppmåna unga elever att ta en aktiv del i sin egen vardag.

Anf. 138 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Det var mycket bra att Lars Engqvist i svaret hela tiden tog med det sociala perspektivet i folkhälsoarbetet. Det känner jag mig väldigt nöjd med. Beträffande skolan får den diskussionen fortsätta. Det kanske är helt riktigt att man ska ta den med skolministern.

Jag vill inte fortsätta den här debatten. Jag känner mig ganska nöjd med svaren. Det allra roligaste var att socialministern antog min utmaning. Vi kanske ska resonera vidare om vad vi egentligen ska göra. Tack så mycket.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på interpellation 1999/2000:157 om socialbidragen

Anf. 139 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Birgitta Carlsson har ställt ett antal frågor till statsrådet Ingela Thalén som rör åtgärder för att minska socialbidragsberoendet. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Som en följd av den ekonomiska krisen under 90-talet har socialbidraget blivit ett långvarigt försörjningsstöd i stället för vad det är avsett för, dvs. ett tillfälligt skyddsnät vid akuta försörjningskriser. Det finns flera skäl till denna utveckling. Huvudsäket är den kraftigt ökade arbetslösheten under 1990-talet. Unga människor och flyktingar fick då särskilt svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Detta faktum gjorde också att de inte fick ersättning från de försäkringar som byggts till skydd för den enskilde vid arbetslöshet eller sjukdom.

Den negativa utvecklingen har nu vänt, och jag är glad över att vi nu kan notera att antalet hushåll med socialbidrag stadigt sjunker sedan år 1997. Arbetsmarknaden har förbättrats och unga människor med förhållandevis goda förutsättningar har fått arbete och är inte längre i behov av socialbidrag. Kommunernas möjlighet att erbjuda deltagande i kompetenshöjande åtgärder genom den s.k. utvecklingsgarantin har också underlättat möjligheterna för unga att få arbete. Sedan den akuta ekonomiska krisen övervunnits har regeringen och riksdagen genomfört förändringar i välfärdssystemet som förbättrat försörjningssituationen för utsatta hushåll. Det handlar bl.a. om höjda barnbidrag och högre ersättningsnivåer i arbetslöshetsersättningen.

Vad som är mycket oroande är att vi i dag inte kan se någon tydlig minskning av det långvariga socialbidragsberoendet, trots att kostnaderna för socialbidrag minskar kraftigt. Det långvariga bidragstagandet är särskilt allvarligt då det skapar ohälsa och innebär risk för passivisering. Därför anser jag att det långvariga socialbidragstagandet måste brytas. För att uppnå detta anser jag att det krävs många olika åtgärder. Det viktigaste just nu är att åtgärder vidtas för att öka möjligheterna till arbete för personer som av olika skäl har svårt att få arbete trots att arbetslösheten sjunker.

Precis som Birgitta Carlsson nämner är det viktigt med förbättrad samverkan mellan olika myndigheter för att hitta individuellt anpassade lösningar. De allra flesta kommuner har redan ett utvecklat samarbete med arbetsförmedlingen, men detta samarbete behöver utökas. Många kommuner satsar även i egen regi på olika former av projekt såsom arbetssökarkurser, kompetenshöjande insatser, praktik m.m.

Förslag i syfte att reducera socialbidragsberoendet har lämnats av en arbetsgrupp inom Regeringskansliet och av Socialtjänstutredningen. De båda utredningarnas betänkanden remissbehandlas för närvarande, och regeringen avser att återkomma med förslag till åtgärder.

Det är också mycket viktigt att komma till rätta med det faktum att alltfler barn lever i familjer som är beroende av socialbidrag för sin försörjning. Långvarigt socialbidragstagande är vanligast bland barnfamiljer med utrikesfödda föräldrar, framför allt de som varit kort tid i Sverige. Därför är det av största vikt att nyanlända flyktingar i större utsträckning än i dag får introduktionsersättning i stället för socialbidrag och en bättre introduktion i det svenska samhället, t.ex. genom ökade inslag av arbetsplatspraktik. Men även andra åtgärder måste övervägas. En förbättrad integration av invandrarna i det svenska samhället är av stor betydelse. Vi måste t.ex. bli bättre på att ta till vara den kompetens personer med utländsk bakgrund kan ha.

Birgitta Carlsson tar även upp de ekonomiska svårigheter som unga föräldrar lever under som inte kvalificerat sig för annat än garantinivån i

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

föräldrapenningen. Dessa familjer utgör en liten men utsatt grupp med högt socialbidragstagande.

Målet för föräldraförsäkringen är att stödja båda föräldrarnas möjligheter att kombinera föräldraskap med förvärvsarbete. För föräldrar som saknar inkomst eller har en mycket låg inkomst finns en garantinivå för föräldrapenning som motsvarar 60 kr per dag. Förbättringar av det ekonomiska stödet har hittills prioriterats på andra sätt inom regeringen än genom förändring i föräldraförsäkringen. Vid årsskiftet höjdes barnbidraget med 100 kr till 850 kr per månad och flerbarnstilläggen höjdes i motsvarande mån. Barnbidragshöjningarna är prioriterade och genomförs innan andra förbättringar av det familjeekonomiska stödet kan genomföras. Det finns anledning att se över både taket och golvet inom socialförsäkringssystemet, när det kan ske måste avgöras av de ekonomiska ramarna.

Avslutningsvis vill jag hävda att den viktigaste socialpolitiska målsättningen är att människor ska kunna försörja sig själva genom arbete. Ökad sysselsättning är därför en grundförutsättning för en vidareutveckling av den svenska välfärden.

Anf. 140 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Allra först vill jag tacka socialminister Lars Engqvist för svaret. I stora delar tycker jag likadant som socialministern i det svar jag fått. Självklart ska ambitionen vara att varenda människa ska kunna försörja sig genom att själv ha ett arbete. Men vi vet att det inte ser ut på det sättet. Att för de människor som inte har ett arbete skapa en trygghet som omfattar även de mest utsatta måste vara ett av detta decenniums största uppgifter.

Socialbidraget ska vara samhällets yttersta skyddsnät för dem som är i behov av stöd vid tillfälliga ekonomiska problem. Vi vet att det under 90-talet för alltfler har blivit ett försörjningsstöd inte bara under några månader utan för flera år. Den rapport som Socialstyrelsen har tagit fram visar att åren 1991–1996 ökade antalet långvariga bidragstagare med nästan 160 000 personer.

Socialbidraget är billigt i förhållande till andra välfärdssystem, men det är kränkande för den individ som ständigt ska granskas. Både den egna personen och alla ekonomiska förhållanden som man lever under granskas. Det är stressande och upplevs av många som oerhört svårt och besvärligt. Det leder också till en ojämlik hälsa. Medellivslängden är åtta år mindre hos dem som har socialbidrag.

Det framgår också av Socialstyrelsens rapport att många av dem som är långvarigt beroende av socialbidrag inte kommer in på arbetsmarknaden trots att konjunkturen vänder och att ca 130 000 personer har haft socialbidrag i mer än fyra år. Det är riktigt som socialministern nämner att det är väldigt många invandrarfamiljer som finns bland dessa personer. Det är inte bara invandrarfamiljer med barn, utan det är även lite äldre invandrare som finns i den gruppen.

Där delar jag socialministerns åsikt att det är viktigt att invandrare i större utsträckning än i dag får introduktionsersättning i stället för socialbidrag och en bättre introduktion i det svenska samhället t.ex. genom ökad arbetsplatspraktik. Det låter väldigt bra. Där hoppas jag verkligen att vi skulle kunna komma längre för att förbättra situationen för den

gruppen av människor. En förbättrad integration av invandrare i det svenska samhället har en stor betydelse. Det är viktigt att vi tar till vara den kompetens som de nya svenskarna har. Det har vi varit dåliga på i Sverige.

Situationen måste också förbättras för de personer som inte har kommit in i systemen och som har a-kassa. Vid en eventuell graviditet får den som är hemma inte mer än 60 kr om dagen. Nu har ju Centerpartiet föreslagit en höjd garantinivå för en bättre grundtrygghet.

Med det förvärvsmönster som vi har i dag, där många väljer att starta eget företag eller ha tillfällig anställning eller projektanställning, leder det här stelbenta regelverket till stor osäkerhet för många föräldrar. Det nya samhällets styrka är att nya lösningar växer fram och att människor väljer olika sätt att leva. Då måste vi också ha en större flexibilitet i systemen så att man ser till helheten i stället för att hela tiden stirra sig blind på att den ersättning man kan få vid föräldraledighet måste vara relaterad till en inkomst. Därför tycker vi att det är oerhört viktigt att grundnivån höjs för att garantera en högre standard för de föräldrar som inte ha haft möjlighet att försäkra sig enligt kraven för att få en inkomstbaserad föräldrapenning.

Anf. 141 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det är alldeles sant att när nu arbetsmarknaden vänder, antalet nya jobb blir fler och arbetslösheten minskar blir också kostnaderna för socialbidragen lägre. Men de som varit arbetslösa under lång tid och antingen fått a-kassa eller socialbidrag tycks inte komma in på arbetsmarknaden, i alla fall inte hittills.

Det viktigaste som måste ske nu är att man vänder sig mot arbetsmarknaden och funderar på hur man ska öppna arbetsmarknaden för människor som varit arbetslösa under en längre tid. Hur ser vi till så att dessa människor blir beredda att ta ett arbete?

Det viktigaste som kan ske nu är ett bättre samarbete mellan kommunerna, arbetsförmedlingarna och gärna också hälso- och sjukvården såsom sker i de sju SOCSAM-försök som nu genomförs. Erfarenheterna visar att om man samarbetar bättre mellan socialtjänsten och arbetsförmedlingarna har man lättare att anvisa platser och hjälpa människor att komma ut på arbetsmarknaden.

Vi behöver också radera fördomarna i svenskt näringsliv och för övrigt också i den offentliga verksamheten. Här om kvällen visades ett dokumentärprogram på TV som handlade om hur människor med utländsk härkomst bemöttes på den svenska arbetsmarknaden. Det var ganska skakande. Det räckte med att man hade ett utländskt namn för att man inte skulle få jobbet. Hade man dessutom ett utseende som inte betraktas som typiskt svenskt mötte man också en stor tveksamhet hos de arbetsgivare som skulle rekrytera arbetskraft.

Jag tror att det är otroligt viktigt att vi vänder oss mot arbetsgivarna och för en dialog med dem. De kommer att behöva arbetskraft i en växande ekonomi. Det gäller att övertyga dem om att de ska delta i att rekrytera de människor som i dag är arbetslösa, och framför allt dem som varit arbetslösa under en längre tid.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Jag tror att det finns möjligheter att bryta arbetslösheten genom att se till att kopplingen mellan socialbidragstagande under en längre tid och arbetsmarknaden blir bättre. För det krävs mer samarbete.

Jag är inte alldeles säker på att den viktigaste uppgiften just nu är att höja grundbidraget i föräldraförsäkringen. Vi har ett annat problem när det gäller våra försäkringssystem. Det är att väldigt många människor i dag inte får den ersättning som man har förväntat sig från försäkringen. Därmed känner de en otrygghet. Det är ganska viktigt att veta att när man får barn ska föräldrarna kunna stanna hemma med ekonomisk trygghet. Om vi vill se till att unga människor med glädje skaffar sig barn – och det är ett annat problem som vi kan diskutera en annan gång – kan det vara viktigt att vi får en föräldraförsäkring som fungerar och som ger en hygglig ersättning i förhållande till den inkomst man har.

Vi har många problem att diskutera när det gäller föräldraförsäkringen. Jag skulle nog prioritera att förbättra föräldraförsäkringen på den punkten, om vi hade pengar att tillgå. Men jag kan hålla med om att vi också på sikt måste höja grundersättningen.

Anf. 142 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag delar helt uppfattningen att det är viktigt att vi tar till vara den resurs som våra invandrare är. Det nämnde jag ju i mitt förra inlägg. Det är besvärande när man ser sådana program som lyfter fram hur invandrare behandlas i Sverige i dag. Där har vi fortfarande mycket kvar att göra för att nå en bättre harmonisering. Vi har åtskilliga uppgifter att ta tag i för att nå längre och få en större acceptans för de nya svenskarna.

Sedan gällde det detta med ersättning vid föräldraledighet. Jag tycker inte att det känns riktigt bra. Det kan handla om en ung människa som har skaffat sig en utbildning. Jag har exempel i min egen familj. Vi har en dotter som har lyckats att skaffa sig ett förvärvsarbete med en hygglig inkomst. Hon ligger väldigt högt i förhållande till den som är doktorand och har en otroligt låg inkomst. Jag tycker att det finns en orättvisa i detta. Det finns ju de som går direkt från studier och får barn. De hamnar då på en nivå med 60 kr om dagen. Den som bor i huset intill får kanske uppemot 600 kr om dagen. Det är en så stor skillnad att det känns väldigt orättvist.

Jag skulle verkligen önska att regeringen kom tillbaka med ett förslag till förbättring för den som ligger på den låga nivån, och det ganska snart. Man klarar inte av att leva på den ersättningen som man får om man kommer direkt från studier. Det blir ju inte mer än 1 800 kr i månaden. Det är inte rimligt.

Anf. 143 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Föräldraförsäkringens själva idé är ju att den ska ge en möjlighet att stanna hemma från jobbet under en längre tid och att man ska få en rimlig ersättning i förhållande till den lön man har. Har man inte kommit in på arbetsmarknaden och inte börjat en yrkeskarriär – man kanske precis är färdig med sin utbildning eller håller på med sin utbildning och inte har någon lön – kan det kännas orättvist att man får 60 kr jämfört med den som i stället har 600 kr. Men själva idén är ju att man

ska skapa en garanti för att unga föräldrar som vill stanna hemma med sina barn ska kunna göra det och känna en ekonomisk trygghet.

Jag tänker stanna upp vid en sak som Birgitta Carlsson sade, eftersom den är betydelsefull. Vi har samma uppfattning. Socialbidrag är kränkande, eftersom man som individ måste vända sig till någon och begära stöd. Man får acceptera att man får sitt eget liv granskat. Man får en prövning av en handläggare i socialtjänsten innan man får ett beslut. Det är viktigt att påpeka det. I den offentliga debatten tycks det nu finnas en föreställning om att människor älskar att leva på socialbidrag och att själva problemet skulle vara att vi har socialbidrag. Något av den offentliga debattens verkliga paradox är att det finns människor, dock inte Birgitta Carlsson vill jag påpeka, som tror att folk är arbetslösa för att vi har socialbidrag.

Jag menar att vi har socialbidrag beroende på att människor är arbetslösa. Problemen handlar om att ge människor jobb och en chans på arbetsmarknaden. Vi skulle inte lösa några problem om vi bara avskaffade socialbidragen och säger att det löser sig självt. Då skulle vi få en ännu större kränkning och en ännu större fattigdom. Vi måste lösa socialbidragsberoende genom att se till så att arbetsmarknaden öppnas och hjälpa människor att komma in på arbetsmarknaden. De allra flesta vill faktiskt inte leva på socialbidrag helt enkelt därför att det är kränkande.

Anf. 144 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag delar helt Lars Engqvists uppfattning att de allra flesta människor verkligen vill ha ett arbete. Det är det viktigaste som jag ser det också.

Det är väldigt bra att kommunerna samverkar, men jag tror att det behöver tryckas på än mer. Det är också viktigt att de SOCSAM-försök som vi har permanentas så att det blir möjligt för fler kommunerna att ha den typen av samarbete och samverkan mellan olika aktörer. Vi var ute på ett studiebesök i en sådan verksamhet för några veckor sedan, och jag har varit ute tidigare också i mitt län, i Grästorp. Där hade man ett FIN-SAM-försök. Allt visar på att fler kommuner måste få möjlighet att starta upp den här typen av försöksverksamhet som man har bedrivit under några års tid.

Därför vill vi i Centerpartiet verkligen trycka på att regeringen kommer med förslag till riksdagen ganska snart om att vi kan utöka detta och se till att det blir möjligt för alla kommuner att få bedriva den här typen av samverkan. Jag tror att det finns stora möjligheter att också göra besparingar genom detta. Men framför allt måste vi se till att fler människor kommer i åtgärder som lyfter och hjälper dem att få en egen försörjning.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på interpellation 1999/2000:165 om medicinkostnader

Anf. 145 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Chatrine Pålsson har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder så att den enskilde vet vilka kostnader man kan drabbas av

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

om man blir sjuk samt om regeringen avser att vidta åtgärder för att det ska bringas rättvisa mellan olika patientgrupper. Vidare har hon frågat hur arbetet gått med individuella vårdprogram för andra patientgrupper än diabetiker.

Högekostnadsskyddet för läkemedel begränsar patientens samlade läkemedelsutgifter under ett år till 1 800 kr. Skyddet bygger på att den enskilde patienten får sin totala läkemedelskostnad under en tolv månadersperiod stegvis reducerad enligt en trappstegsmodell beroende på hur stor kostnaden är. Högekostnadsskyddet för sjukvård som landstinget tillhandahåller innebär att kostnaderna för öppen hälso- och sjukvård under ett år inte ska kosta patienten mer än 900 kr. Sammantaget innebär detta att alla människor med behov av sjukvård och behandling i form av läkemedel i förväg vet att de inte behöver betala mer än 2 700 kr under ett år.

Regeringen har tillkallat en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av den nuvarande läkemedelsförmånen. Syftet med utredningen är främst att komma till rätta med brister i systemet och att få kontroll över kostnadsutvecklingen. Självklart är det också viktigt att systemet är enkelt att förstå och skapar rättvisa mellan medborgarna. I utredarens uppdrag ingår bl.a. också att beskriva för- och nackdelar med att ha separata högekostnadsskydd för läkemedel och för sjukvård. Här bör även konsekvenser för den enskilde uppmärksammas. En slutlig redogörelse av uppdraget ska lämnas senast den 30 september i år.

När det gäller kostnader för andra avgifter och utgifter som kan drabba t.ex. kroniskt sjuka vill jag i sammanhanget också nämna att Bode- och avgiftsutredningen haft regeringens uppdrag att bl.a. kartlägga avgifterna inom äldre- och handikappomsorgen. Utredningen har till regeringen avlämnat sitt betänkande *Bo tryggt – Betala rätt*. Den särskilde utredaren föreslår bl.a. att en högsta avgift som får debiteras för vård och omsorg läggs fast av riksdagen. Förslaget har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

För att stärka patientens möjligheter att få likvärdig, kunskapsbaserad vård är nationella riktlinjer för god medicinsk praxis under utveckling vid Socialstyrelsen. Syftet är att patientgrupper med svåra kroniska sjukdomar, som om de inte behandlas leder till varaktig invaliditet eller för tidig död, ska garanteras en fastställd vårdstandard. De första nationella riktlinjerna gavs ut 1996 och handlade om utredning, behandling och uppföljning av personer med diabetes. Riktlinjerna har reviderats under år 1999. Enligt de s.k. Dagmaröverenskommelserna mellan staten och landstingen ska de nationella riktlinjerna utgöra underlag för lokala eller regionala vårdprogram samt individuella överenskommelser.

Vårdprogram är således en lokal anpassning av nationella riktlinjer där hänsyn tas till vårdgivarens resursmässiga och organisatoriska förutsättningar att uppfylla en viss vårdstandard. Det lokala vårdprogrammet är grunden för hur den aktuella sjukdomen ska behandlas och hur vården ska organiseras. Vårdprogram ska också ligga till grund för individuella överenskommelser mellan enskilda patienter och deras läkare. Målsättningen med dessa är att öka patientens möjligheter att medverka i behandlingen. Med ökade möjligheter att agera aktivt förväntas patientens position stärkas.

Arbetet med att ta fram nationella riktlinjer fortskrider. Under förra året gav Socialstyrelsen ut riktlinjer för behandling av patienter med kranskärslsjukdomar. Under året beräknas dessutom riktlinjer för behandling av stroke och *reumatoid artrit* kunna färdigställas. Senare planeras riktlinjer för bl.a. cancer, höftfraktur, vissa psykiatriska sjukdomar samt astma. Det är sjukvårdshuvudmännen som har ansvar för att planera och organisera vården så att medborgarna kan erbjudas en god vård. Det ankommer också på huvudmännen att se till att vårdprogram och individuella överenskommelser kommer till stånd utifrån de nationella riktlinjer som Socialstyrelsen utarbetar. Jag utgår från att ett sådant arbete pågår ute i landstingen.

Anf. 146 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Först vill jag tacka Lars Engqvist för ett bra svar. Det är ett väl genomarbetat förslag, som jag förstår att socialministern har tagit mycket tid på sig för att gräva upp. Jag tycker också att det finns anledning att säga att vi i stort sett är överens om en del av mina frågeställningar.

Min utgångspunkt är faktiskt inte i första hand jag själv, om jag skulle drabbas av sjukdom. Den är i stället de äldre. Många är sjuk-skrivna och arbetslösa och har redan en låg inkomst. För de människorna är varenda hundralapp ganska mycket, speciellt när man kommer i ett akut läge och kanske inte kan planera. Socialministern vet lika väl som jag att när man blir sjuk kan man också drabbas av att behöva ett hjälp-medel som kostar. Sjukresor kostar. En del landsting har satt ett tak på sjukresor, men de flesta har det inte. Tandvård kanske man också drabbas av i samband med en sjukdom.

Alla de här sakerna kan man faktiskt drabbas av nästan samtidigt eller kanske under en eller två månader. Och det är då de totala kostnaderna blir tunga. Vi har från kristdemokraternas håll länge tagit upp frågan om att den enskilda människan enbart är intresserad av vilka kostnader man kan drabbas av, inte av varför. Det är därför det är bra att se det ur ett helhetsperspektiv.

Jag hörde socialministern och Marie Engström för en stund sedan prata om folkhälsofrågor. Jag har också undrat varför inte även förebyggande åtgärder – hälsokontroller som mammografi, gynkontroller och sådant – kan ingå i ett högkostnadsskydd. Men det är en annan fråga. Det måste ju vara rätt satsat.

På många håll arbetar man nu med de här sakerna, och det är jag väldigt glad för. Men jag skulle vilja se att man tar ett ännu bredare grepp.

När man en gång delade upp de här kostnaderna – för läkarbesök 900 kr och för medicinkostnader 1 800 kr – kan jag tycka att man såg det ganska fyrkantigt. Det beror ju på vilken sjukdom jag har om jag behöver gå till doktorn ofta eller om det kanske är mediciner jag behöver ofta. Själv tror jag att för den enskilda människan kanske det är bättre att ha ett enda högkostnadsskydd för de här sakerna. Men vi får se vad man kommer vidare med.

Sedan är jag väldigt glad för att man också tittar över kostnadsutvecklingen. Medicinkostnaderna har ju skjutit i höjden. Samtidigt som det kan bli alldeles oerhört höga kostnader vet vi också att många nya mediciner faktiskt har hjälpt många människor till ett bättre liv, och även

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

om man inte kan bota så kan man lindra. Framför allt ska man titta på vilka mediciner som ska subventioneras och vilka som inte ska det. Det tror jag också är utredarens uppgift att se till.

Jag vill ändå fråga socialministern om helhetsbilden. Har Lars Engqvist någon ambition att vidga det här ytterligare? Jag vet att det finns problem eftersom det är olika huvudmän. Men på något sätt kanske man kan ta ett större helhetsgrepp för att mer komma till rätta med den här problematiken, speciellt för de människor som har de allra största vårdbehoven och kanske de lägsta inkomsterna.

Anf. 147 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det system vi har i Sverige, och för övrigt i de flesta europeiska länder, innebär att vi har bestämt oss för vilka områden vi gemensamt ska bidra till finansieringen av.

För vårt vidkommande handlar det om att vi har infört ett faktiskt tak när det gäller sjukvård. Vi har också infört ett faktiskt tak när det gäller receptbelagda mediciner, dvs. de mediciner som läkarna skriver ut för att lindra eller bota sjukdomar.

Det är alldeles sant som Chatrine Pålsson säger att när man drabbas av sjukdom får man också många andra kostnader. Jag tror emellertid att det är svårt att upprätta ett system som skulle täcka alla dessa kostnader därför att det är svårt att uppskatta dem. Oavsett vilken modell vi väljer – om vi väljer att ha en försäkring i offentlig regi, en skattefinansierad försäkring eller om vi skulle kunna tänka oss ett helt annat försäkringssystem – kommer alltid problemet med vad det är försäkringen ska täcka.

Jag tror alltså att det är svårt att genomföra det som Chatrine Pålsson hoppas på, nämligen att vi skulle kunna ha en redovisning av alla kostnader man får om man drabbas av en speciell sjukdom och sedan ha ett försäkringssystem som täcker alla dessa kostnader.

Jag tror att det i stället är vår gemensamma uppgift att gå igenom vårt trygghetssystem bit för bit och se på vilka områden vi skulle kunna komplettera.

Vi har redan talat om läkemedelsersättningar. Problemet när det gäller läkemedlen är de fortsatt höga kostnaderna. Därför finns det anledning att se över vilka läkemedel vi ska subventionera. Är det rimligt att vi subventionerar alla de läkemedel vi subventionerar i dag, eller skulle vi kunna tänka oss att föra bort några läkemedel från subventionssystemet? Detta ska nu de särskilda utredarna titta på.

Det andra problemet gäller tandvården. Vi subventionerar tandvården i ganska hög utsträckning, men vi har inte något tak för kostnaderna. Det innebär att trots våra subventioner kan en omfattande tandvårdsbehandling kosta 30 000, 40 000 eller 50 000 kr för den enskilde.

Det är möjligt att många klarar sådana utgifter, men det är också alldeles sant att väldigt många inte klarar det. Då avstår man helt enkelt från behandlingen.

Jag tycker att det är en viktig uppgift för alla som är intresserade av hälso- och sjukvård att se till att vi får ett system som bygger in ett rejält högkostnadsskydd också i tandvården annars kommer alltför många att avstå från behandling och därmed få väsentligt sämre livskvalitet, för att inte säga ökad risk för allvarliga sjukdomar.

I stället för att införa ett helhetsgrepp, som jag tror är svårt, när det gäller alla kostnader som är förenade med sjukdom, gäller det att ta steg för steg och se vilka de stora problemen är. Jag anser att när det gäller trygghetsfrågorna är bristen på ett fungerande högkostnadsskydd i tandvården ett av de stora sociala problemen. Vi har börjat arbeta med det för att se i vilken mån vi kan ta åtminstone något steg under den här mandatperioden för att införa ett högkostnadsskydd.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 148 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Det är helt riktigt. Samtidigt är det inte bara ett socialt problem, utan också ett medicinskt problem.

Alltfler forskare har nu verkligen kunnat bevisa att dålig munhälsa också bidrar till andra mycket allvarliga sjukdomar. Dessutom kan naturligtvis en dålig tandhälsa bidra till att man äter på ett felaktigt sätt eller inte äter alls osv.

Jag är glad för de steg som har tagits med den uppsökande verksamheten inom äldreården.

Jag är med på att vi tillsammans ska försöka ta steg så att det blir så bra som möjligt. Jag är medveten om den ekonomiska verklighet vi lever i. Men det handlar hela tiden om att vi ska försöka lyfta fram frågorna och dela med oss av varandras kunskaper om vad som är på gång och försöka hitta något som är så bra som möjligt och som går att införa ganska snabbt.

Jag vill också lyfta fram frågan om diabetikerna och deras insulin. Jag missunnar inte en enda människa att få gratis medicin. Jag var också med i karusellen när detta kom till stånd. Jag var med i olika sammanhang, för att jag vill vara en god demokrat, och försvarade det naturligtvis.

Samtidigt finns det ju patientgrupper i dag som har ett oerhört stort behov av både mediciner och viss kost för att kunna leva ett hyggligt liv, kanske för att kunna leva över huvud taget. När man nu får ett vårdprogram och vill följa det kanske man undrar: När blir det vår tur?

Varför ska den ena gruppen ha det och inte andra? Har diabetikerna sämre ekonomi än andra sjuka människor?

Jag vet att Lars Engqvist inte var socialminister då. Det kanske inte var så klokt det vi, som var med om detta, gjorde då.

Jag vill ändå fråga: Vet socialministern att det bara är de som har individuella vårdprogram som får sin medicin gratis i dag? Eller får alla det?

Vårt beslut i riksdagen var ju att när man följde ett individuellt vårdprogram skulle man få sin diabetesmedicin gratis.

Det tror jag är en ganska viktig fråga.

Om det inte är så ska vi försöka trycka på så att det blir så, och sedan ge signaler om hur vi har tänkt oss i framtiden för andra grupper. Jag tänker exempelvis på epileptiker där det också är mycket allvarligt om man inte tar sin medicin. De har också stora problem. Ett annat exempel är människor med tarmsjukdomar som behöver speciell kost. Jag skulle gärna i all ödmjukhet vilja ha svar på det.

Det är också bra att den medicinska vårdgarantin finns. Det tycker jag som kristdemokrat är väldigt roligt. Det är nästan vår värdighetsgaranti, fast vi vill ha den i omsorgen. Här är det medicinsk vårdgaranti för olika sjukdomar. Jag tycker att det är väldigt bra att man utarbetar det, och jag

tycker att det är oerhört viktigt att landstingen tar detta på allvar och verkligen följer de nationella vårdprogrammen.

Det handlar hela tiden om att skjuta på från vår sida, från Landstingsförbundet och från Kommunförbundet, så att det vi beslutar verkligen kommer patienterna till godo. Jag vill gärna veta om socialministern vet hur långt fram detta är i landstingen.

Anf. 149 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag var inte socialminister när beslutet fattades, men jag försökte förstå hur diskussionen fördes. Om man tar del av den förordning som beslutades 1981, som är en förteckning över kostnadsfria läkemedel och som alltså upptar de 32 sjukdomar som var aktuella och som redovisar de läkemedel som skulle vara kostnadsfria, förstår man att det naturligtvis är väldigt svårt att hålla en sådan lista aktuell och bevaka så att man har med de aktuella läkemedlen, de nya läkemedlen, de effektivaste läkemedlen osv.

Avsikten var att ersätta detta med ett annat system. Jag förstår att när man diskuterat igenom det fastnade man för att ge just de diabetiker som då omfattades av särskilda vårdprogram fria läkemedel, dvs. att insulinet inte skulle innebära några kostnader.

Såvitt jag förstår är det detta som gäller. Det är alltså de som omfattas av särskilda vårdprogram för diabetes som får detta. Detta ska vara avsikten.

Det finns inga planer på eller diskussioner om att återgå till den gamla ordningen. Den ordning som man bestämde sig för gäller. Landets diabetiker kan vara övertygade om att det här kommer att gälla också framöver.

En annan fråga är då om man ska återvända till den ordning som var, dvs. bestämma sig för ett antal sjukdomar där medicinen skulle vara kostnadsfri. Det finns inte heller några sådana planer just nu. Den ordning som gäller, dvs. att vi betalar för medicinen inom högkostnadsskyddet, kommer att gälla för övriga grupper.

Vi kan gärna diskutera om det kommer att finnas utrymme för andra ordningar, men det finns inga sådana planer och inget sådant beredningsarbete i Regeringskansliet.

Anf. 150 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Nej, det trodde jag inte heller att det fanns. Det är viktigt att man följer upp besluten så att vi i framtiden vet att det vi beslutar följs upp, och att vi försöker skapa system som blir så rättvisa som möjligt. Det är det som skapar förtroende. Det är det som skapar känsla av viss förnöjsamhet. Vi kan alla hamna i lägen där vi blir avundsjuka på andra som har det bättre.

Jag tror att det är viktigt med så rättvisa och klara system som möjligt, och att vi i framtiden verkligen vågar säga att även om detta kallas läkemedel är det inte så livsnödvändigt. Detta får man betala själv, om man vill ha det. Det tror jag att en majoritet av svenska folket ställer upp på. Men det är inte alltid så lätt att hitta dem.

Vi får vara tuffa i nyporna och våga ta den debatten. Det är så lätt för oss att tala om vad vi ska prioritera, men betydligt mindre populärt för

oss att tala om vad vi vill nedprioritera. I det här fallet gäller det att vi vågar säga: Nej, inte det, men det här är vi med på.

Jag hoppas för framtiden att inte någon invånare i Sverige ska behöva avstå nödvändig vård och behandling av ekonomiska skäl, utan att det ändå finns ett system i botten som ställer upp för människan och människovärdet. När det gäller socialbidrag och våra kommuners välvilighet att betala tandvård hoppas jag att man ska kunna vädja till dem att det här är det sista skydds nätet.

Jag vet att vi inte kan skapa ett försäkringssystem där inte någon i vårt land kommer i kläm, men vi ska i ett människovärdigt samhälle hela tiden ha den utgångspunkten att ingen ska behöva avstå från vård och behandling enbart av ekonomiska skäl.

Anf. 151 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vi kommer att få en ganska spännande diskussion om läkemedelssubventionerna när den särskilde utredaren Olof Edhag presenterar sitt material. Jag hoppas att det blir en diskussion om vilken typ av läkemedel som vi ska och vilka läkemedel som vi inte ska subventionera. Man ska skilja mellan dels receptfria läkemedel, som det inte alls behövs någon förskrivning för, dels läkemedel som behöver förskrivas men som inte nödvändigtvis ska subventioneras. Jag tror att det kan vara en svår diskussion att föra, men jag tror att det är nödvändigt att göra det. Det är inte alldeles självklart att alla de läkemedel som i dag subventioneras också ska subventioneras framöver. Det kan vara ett eget ansvar att använda dessa läkemedel.

Det här är en svår diskussion. Jag hoppas att vi till hösten eller till vintern när utredningen har varit ute på remiss ska få en spännande debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på interpellation 1999/2000:168 om familjehemmens ställning på arbetsmarknaden

Anf. 152 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ulla-Britt Hagström har frågat statsrådet Ingela Thalén vilka åtgärder hon avser vidta för att godkänna uppdraget som fosterföräldrar som ett arbete med rätt till social, ekonomisk och arbetsrättslig trygghet. Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som ska besvara frågan.

Ulla-Britt Hagström har i december 1999 ställt i stort sett samma fråga till statsrådet Mona Sahlin och fått ett svar den 15 december 1999. Jag instämmer i det svaret och vill därför citera ur det:

”Jag vill först säga att uppdraget som fosterförälder är en viktig uppgift. Det är angeläget att barn och ungdomar som av olika skäl inte kan bo hos sina föräldrar kan få komma till bra familjehem med engagerade vuxna. Avsikten är ytterst att förhållandena i familjehemmet ska vara så lika som möjligt uppväxten i en vanlig familj. Föräldrars uppgift med omsorg och fostran av barnen brukar normalt inte betraktas som ett för-

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

värvsarbete. Det finns en lång tradition hos kommunerna att välja att inte organisera familjehemsverksamheten som en anställning.

Familjehemsuppdraget är därför lika lite som ett vanligt föräldraskap ett förvärvsarbete. Arbetsdomstolen har funnit att fosterföräldrar inte ska ses som arbetstagare. Motiveringen till detta var att fosterföräldrar i förhållandet till barnet har samma ansvar och ställning som de biologiska föräldrarna vad gäller barnets dagliga vård och fostran.

Mot denna bakgrund ser jag inte skäl att skapa ett särskilt skydd mot det inkomstbortfall som uppstår när familjehemmets uppgift som ett komplement till den ordinarie föräldern upphör. Jag har inte heller för avsikt att vidta några andra åtgärder vad gäller familjehemmets ställning på arbetsmarknaden.”

Jag kommer inte att ge något annat besked till Ulla-Britt Hagström än det hon fått av Mona Sahlén i hennes frågesvar. Jag vill ändå säga något om familjehemsvården för att ytterligare belysa frågan. Familjehemsvård är en mycket viktig del i socialtjänstens arbete med barn och ungdomar, som har inslag av ideellt arbete. Det är en gammal tradition i Sverige att ge barn och ungdom vård i ett enskilt hem. Ett barn som av olika skäl inte kan vårdas i det egna hemmet placeras i en annan familj för att få daglig vård och omsorg. Tidigare var det oftast föräldralösa och nödställda barn som placerades i en familj, och fosterhemmet blev i stället för föräldrahemmet. I dagens familjehemsvård har vi en stark tanke på återförening, och kontakten med ursprungsmiljön har fått större utrymme.

Ett familjehem arbetar på uppdrag av kommunen. Uppdraget är knutet till den person som kommunen, med barnets bästa i fokus, bedömt vara lämplig för just det uppdraget. Ett familjehem öppnar det egna hemmet för någon annans barn och tar emot det som en familjemedlem. Det arbete som familjehemmet utför bygger på andra premisser än vad som normalt förknippas med lönearbete. I familjehemmet kan man inte avgränsa arbetet i tid och rum. Det ter sig därför främmande att i detta sammanhang tillämpa den sedvanliga arbetsrätten.

Anf. 153 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka socialminister Lars Engqvist för svaret på min interpellation. Jag måste dock säga att svaret gör mig mycket bekymrad. Jag tycker att det uttrycker en nonchalans mot familjehemmen.

Det positiva i svaret är det tydliga konstaterandet att uppdraget som fosterförälder är en viktig uppgift. Socialministern konstaterar också att familjehemsuppdraget är lika viktigt som ett vanligt föräldraskap. Fosterföräldrar har i förhållandet till barnet samma ansvar och ställning som de biologiska föräldrarna vad gäller barnets dagliga vård och fostran.

Så långt är allt frid och fröjd. Men när det gäller att skapa social, ekonomisk och arbetsrättslig trygghet och att erkänna uppdraget som fosterhem som ett arbete är det stopp. Denna nonchalans är varken familjevänlig eller samhällsekonomisk. I svaret säger ministern: ”I familjehemmet kan man inte avgränsa arbetet i tid och rum.” Den logiska slutsatsen blir att arbete som inte kan begränsas till tid och rum inte kan omfattas av sedvanlig arbetsrätt.

Jag kan konstatera att detta för det första till stor del är ett kvinnoyrke. Kvinnomaktutredningen påvisar tydligt att kvinnorna fortfarande

bär det tyngsta ansvaret i hemmen. Kvinnoyrken värderas inte i regeringens politik. För det andra är inte regeringen intresserad av arbete i familj. Familjen nämns inte i regeringsförklaringen. Diskussionen om att uppvärdera hemarbetet har strandat varje gång. För det tredje verkar det som om regeringen hellre styr över till dyrare institutioner.

Fru talman! Jag kan konstatera att det finns olika grupper av barn och ungdomar som behöver fosterhem. Dels kan det gälla små barn som snabbt anpassar sig och blir som familjens egna. Då kanske inte någon av fosterföräldrarna behöver stanna hemma så mycket extra, inskolningen på dagis går bra osv. Men vi kan ändå aldrig glömma att de har en mycket angelägen uppgift utöver biologiska föräldrars: De ska hålla kontakten med barnets biologiska föräldrar och hjälpa till att skapa goda relationer. Där har fosterhemmet ett mycket stort ansvar.

Andra grupper av barn och ungdomar kan vara i så stort behov av vuxenstöd att en av fosterföräldrarna måste trappa ned mycket på eller t.o.m. lämna sitt eget förvärvsarbete. De lämnar då en arbetstrygghet som berättigar till a-kassa och går ut i tomma intet. Det gäller ungdomar med psykiska problem, kriminella ungdomar osv., som tas om hand och vårdas i dessa hem. Därför måste vi för fosterföräldrar skapa generella trygghetssystem som är så bra som möjligt.

Kommunerna upplever i dag stora svårigheter när det gäller att värva familjehem. Vad som nu händer är att det i stället växer upp små privata institutioner av skiftande kvalitet. Dessa kan göra att kommunerna tvingas betala ohämmat stora belopp, eftersom problemen är akuta. Jag undrar, fru talman, om socialministerns vision är den att slå undan fötterna för de vanliga hemmen när det gäller möjligheterna att ställa upp som fosterhem och att i stället låta marknaden husera fritt.

Anf. 154 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det skulle inte skada att diskutera det här en smula mer sakligt.

Frågan om fosterhemmens arbetsrättsliga ställning har såvitt jag vet prövats i diskussionen under 15 eller 20 år. Det har varit en ganska besvärlig diskussion. Å ena sidan handlar det om hur man definierar arbetet rent arbetsrättsligt. Å andra sidan handlar det också om hur vi från samhällets sida betraktar det mycket viktiga arbete som fosterhemmen gör.

Frågan har nu prövats ett antal gånger, och man har kommit fram till avgöranden. Visserligen har det faktiskt – och det är ganska intressant – varit så att lägre instans har sagt ja medan högre instans har sagt nej. Det har alltså funnits ett oklart läge. Alldeles grundläggande har dock varit den bedömning som Arbetsdomstolen gjorde i ett fall, som jag tror nu är 15 år gammalt eller ännu äldre. Den för där ett resonemang som sedan har blivit giltigt. Detta resonemang är faktiskt ganska viktigt.

I domen heter det:

Att placera barn hos fosterföräldrar är ett sätt för samhället att sörja för barnets omvårdnad och fostran när detta saknar biologiska föräldrar eller dessa av olika skäl bedöms inte kunna klara detta på ett godtagbart sätt. Avsikten med systemet med fosterbarn är att fosterföräldrarna i de allra flesta avseenden så långt som det är möjligt ska träda i de biologiska föräldrarnas ställe. Att så är meningen framgår bl.a. av att fosterföräldrar i ett stort antal författningar har jämförts med biologiska föräldrar. Som

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

sådana exempel på att samhället avsett att så långt som det är möjligt jämställa fosterföräldrar med biologiska föräldrar kan nämnas reglerna om barnbidrag, bostadsbidrag, föräldrapenning och förvärvsavgift.

När det gäller den typ av traditionellt fosterhem som personen i fråga måste sägas representera – alltså den person som prövade frågan i just det fall som domen handlar om – rör det sig om en kärnfamilj som tar emot ytterligare ett barn inom familjens ram, och det ter sig helt främmande att betrakta ett sådant åtagande som en arbetstagaruppgift.

Att man konstaterar detta behöver ju faktiskt inte innebära att man samtidigt skulle säga att fosterhemsverksamheten saknar betydelse eller att inte samhället skulle ge stöd. Vad det handlar om är att se till att samhället och kommunerna ger ett generöst stöd för den verksamhet som fosterhemmen bedriver. Men det är inte därmed sagt att det skulle vara en fördel ur någon synpunkt att vi betraktar det som ett förvärvsarbete eller arbete i alla arbetsrättsliga hänseenden. Det är en komplicerad fråga. Den har prövats, och jag har ingenting att tillföra utöver det som har sagts tidigare.

Anf. 155 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Socialministern värderar familjehemmen i den delen och säger att de är väldigt viktiga och positiva, och där är vi helt överens, socialministern och jag, för vi skulle inte klara oss utan familjehemmen.

Men jag vill ändå påtala att utvecklingen är sådan i vårt land att det händer nya saker. Vi kan inte bara stödja oss på vad vi har sagt tidigare. Vi har fått ett nytt grepp som jag tycker är positivt också, dvs. den starka tanken på återförening och kontakten med ursprungsmiljön. Den har fått större utrymme. Det är alltså nya uppgifter som ställer allt större krav på familjehemmen vad gäller kontakten med det biologiska hemmet och de biologiska föräldrarna. Samtidigt upplever flera familjehem att de inte får möjlighet till stöd och utbildning i det här viktiga arbetet.

Jag har också tittat på den här domen. Så sent som i september 1999 säger Kamrarrätten i Stockholm att den praxis som kommit till vid tillämpningen av arbetslöshetsförsäkringslagen fortfarande gäller. Kamrarrätten påpekar att det i förarbetena till 12 § ALF inte antyds någon ändring av tillämpningen av begreppet förvärvsarbete, som ministern här säger. Då var det en man som hade arbetat heltid som fosterförälder men fått sluta på grund av arbetsbrist, och han fick avslag med motiveringen att uppdraget som fosterförälder inte betraktas som förvärvsarbete. Det här svaret gällde enligt den praxis som hade tagits fram av den nu nedlagda Försäkringsöverdomstolen, och någon rätt till a-kassa förelåg inte.

Jag tror att det här behöver förnyas. Man behöver ta upp det igen.

En fosterförälder måste utföra arbetet, vare sig det står i avtal eller har förutsatts mellan berörda parter, och fosterföräldern utför själva arbetet. Han ställer sin arbetskraft till förfogande till efterhand uppkommande arbetsuppgifter. Han blir förhindrad att utföra annat arbete som skulle berättiga till a-kassa helt eller delvis, och bestämda direktiv gäller för arbetet.

Fru talman! Jag ska tala om min del av landet, Västra Götaland. Inom familjehemsprojektet i Göteborg avser man att göra en annonskampanj som startar nu i mars. Det blir den största kampanj som har genomförts i Sverige när det gäller familjehemsvård. Man har insett att familjehems-

vården behöver PR. Utgångspunkten är att alla då blir berörda och påverkade av hur samhället tar hand om de mest utsatta barnen och de familjer som öppnar sina hem för dessa barn.

Trots detta är det märkligt tyst kring fosterbarnsvård, och det finns fördomar och felaktiga attityder. Detta ointresse för fosterhem visar sig i att det inte finns någon uppgift om hur många fosterhem det finns i Sverige och inte heller hur många barn med föräldrar i fängelse t.ex. som bor i fosterhem. Socialtjänstens dokumentation är ofta bristfällig. Många fosterhem tar emot alkoholskadade barn, och det behövs alltmer av utbildning och kunskap för fosterhemsföräldrar. De som väljer att skaffa denna kunskap tycker jag behöver belönas med en arbetsrättslig trygghet.

Därför vill jag ställa en ytterligare fråga till socialministern: Anser han verkligen att de lagar som bestämmer villkoren för familjehemmen är ändamålsenliga och långsiktigt hållbara? Socialministern kanske också rentav skulle kunna följa Göteborgs exempel och stimulera kampanjer för ett nytänkande.

Anf. 156 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Den här diskussionen handlar faktiskt om två olika saker. Den ena är fosterhemmens och familjehemmens betydelse för det sociala arbetet, och jag har då förklarat att jag menar att de spelar en väldigt stor roll. Det handlar faktiskt om över 7 000 barn under 18 år som vistas i familjehem. Dessa hem spelar en mycket central roll.

Den andra gäller hur den arbetsrättsliga ställningen är. Det är inte alldeles säkert att det är bra, varken för familjehemmen eller för vår syn på familjehemmens uppgift, att betrakta detta uteslutande som ett arbete vilket som helst, dvs. att betrakta det som ett arbete också ur arbetsrättslig synpunkt. Men under alla omständigheter får nog Ulla-Britt Hagström bestämma sig för att diskutera detta med den minister som sysslar med arbetsrättslagstiftningen, nämligen Mona Sahlin, därför att jag har inte ansvar för de frågorna. Jag har velat markera att jag inte ger något annat svar än det Mona Sahlin har gett när det gäller de arbetsrättsliga frågorna. Däremot kan jag för min del tala om att denna verksamhet spelar en stor roll, och jag ställer gärna upp för att i olika sammanhang tala om att den kommer att spela en ännu större roll i framtiden.

Anf. 157 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag har ju skrivit en fråga till Mona Sahlin, och jag fick ett ganska avvisande svar. Men jag kan ta upp detta igen, för jag tycker att det är en jätte viktig fråga.

Det har också hänt en ny sak nu. En ny lag har trätt i kraft som säger att man ska se över barns nätverk vid placering. Mormorsupproret har ju gett resultat, så flera barn och ungdomar kommer att placeras hos släktingar. Men det har nu visat sig att vissa kommuner utnyttjar detta för besparingar. Beslut har bl.a. fattats om att släkthem inte ska ha samma arvode som övriga fosterhem, och det är inte lättare, anser jag, att vara släkthem än annat familjehem. För barns och ungdomars del är detta ju mycket positivt, men också släkthemmen har samma uppgifter med vård, fostran och kontakter. Det handlar om att både ingå i barnets nätverk och arbeta med nätverket, och här handlar det inte bara om att ha arbetsrättsliga villkor, utan också om att det diskuteras om ersättning över huvud

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

taget behövs. Det är detta jag tycker är ytterligare ett sätt att undergräva familjens ställning och möjligheter.

Det får inte vara fult att få lön för att vårda ett barn, och lönen ska ge goda förutsättningar för att barnen ska kunna ha tillgång till vuxna. Hemmet måste värderas efter barnets behov, och därför är min sista fråga nu till socialministern om ministern har funderat över familjehemmens roll som en del i den strategi som finns för att förverkliga FN:s barnkonvention om barnens rättigheter i Sverige. Det är ju ett positivt utvecklingsarbete med alltmer av vårdplaner och samverkan med familjehemmen som också ökar dessas roll och professionalitet i det här arbetet.

Anf. 158 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag har redan förklarat att jag anser att familjehemmen spelar en stor roll. Bara det faktum att det i dag rör sig om mer än 7 000 – jag tror att det är 7 400 – barn visar deras betydelse. Vi kommer att behöva familjer och hem som ställer upp för att vi ska klara de här uppgifterna.

Det är ingen tvekan om att vi behöver se till att man får rimlig ersättning i form av arvoden och också naturligtvis de omkostnadsersättningar som utgår. Det är viktigt att kommunerna är generösa när det gäller detta. Därom behöver det inte råda något tvivel.

Den fråga som emellertid föranledde interpellationen, om den arbetsrättsliga ställningen, är som sagt var mer komplicerad, och jag hoppas att Ulla-Britt Hagström ställer frågan till arbetsmarknadsministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på interpellation 1999/2000:176 om ungdomsfrid

Anf. 159 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Sofia Jonsson har frågat mig vad jag avser att göra med anledning av ungdomars bristande tilltro till demokratin som styrelseskick samt hur jag vill öka möjligheterna för unga att få inflytande över sin vardag.

Jag delar Sofia Jonssons uppfattning att unga människor måste få verkligt inflytande över beslut som fattas. Jag håller emellertid inte med om påståendet att regeringen inte vill göra något åt problemen.

Som Sofia Jonsson nämner lämnade regeringen förra våren en ungdomspolitisk proposition – *På ungdomars villkor* (1998/99:115) – som antogs av riksdagen den 1 december förra året. Propositionen föregicks av ett omfattande arbete dels av Ungdomspolitiska kommittén, dels i Regeringskansliet. I det arbetet involverades ungdomar på många olika sätt, bl.a. genom olika temamöten. I propositionen är frågor om inflytande och delaktighet ett centralt inslag. Här tas ett antal konkreta punkter upp för att stärka ungdomars inflytande och delaktighet. Bl.a. inrättas en ungdomskanal på Internet som ska underlätta tillgången till information såväl som möjligheten att kommunicera med olika beslutsfattare.

Liksom Sofia Jonsson tycker regeringen att skolan är ett viktigt område. Sofia Jonsson hänvisar till rapporten *Voice* av Röda korsets ung-

domsförbund. Rapporten innehåller bl.a. en enkätundersökning bland 60 slumpvis utvalda högstadie- och gymnasieklasser. Undersökningen visar bl.a. att endast 33 % av ungdomarna *helt* håller med om att demokrati är det bästa styrelsesättet. Siffran är emellertid 61 % om även de som delvis anser att demokrati är det bästa styrelsesättet tas med. Undersökningen visar också att andelen som håller med om påståendet är betydligt större i gruppen med äldre elever.

En annan undersökning som är intressant att nämna när vi diskuterar unga och demokrati är Ungdomsstyrelsens studie *Ny tid – Nya tankar* (1998). Studien visar bl.a. att många ungdomar är politiskt intresserade. Nära 60 % av de unga kan tänka sig att gå med i ett politiskt parti, men bara 12 % av dem har varit eller är medlemmar i ett politiskt parti. En relativt stor del av de yngre anser dock enligt studien att de etablerade vägarna att uttrycka sig politiskt är otillräckliga.

Rapporten från Röda korsets ungdomsförbund pekar bl.a. på skolans viktiga roll i demokratiföstran och att det fortfarande finns mycket att göra på detta område. Regeringen har i den ungdomspolitiska propositionen starkt betonat skolans roll. Bl.a. avser regeringen att arbeta för att elevrådsarbete och annat ideellt arbete uppmuntras i skolan, att elevombudsmannen ges fortsatt stöd, att politiska ungdomsförbund ges bättre möjligheter att medverka i skolan samt att anordnandet av s.k. skolval uppmuntras. Sofia Jonsson nämner att ett bra sätt att ge unga inflytande är att i skolan inrätta lokala skolstyrelser. Detta anser även regeringen, och det var därför som vi läsåret 1997/98 inledde den fyraåriga försöksverksamhet som ger möjlighet att i gymnasieskolan och i kommunala vuxenutbildningen införa lokala styrelser med elevmajoritet. Försöksverksamheten omnämns även i den ungdomspolitiska propositionen.

Därutöver kan bl.a. nämnas att regeringen för tillfället driver en stor satsning om värdegrunden i skolan, där frågor om kunskapen om demokrati är en viktig del. Det pågår även ett stort internationellt projekt om skola och demokrati där Sverige ingår. I detta projekt kommer man bl.a. att genomföra enkät- och intervjustudier av ett stort antal elever, lärare och rektorer.

Skolan är dock inte det enda område där ungas inflytande måste förbättras. Jag kan t.ex. nämna att Boverket har fått regeringens uppdrag att tillsammans med bl.a. Vägverket utveckla metoder för att stärka barns och ungdomars inflytande i samhälls- och trafikplaneringen. Uppdraget ska redovisas till regeringen den 1 april i år.

Vi bör även komma ihåg att när vi pratar om ungdomars inflytande över sin vardag är bl.a. möjligheten till arbete en central aspekt. Statistik från Ungdomsstyrelsen visar att arbetsmarknadssituationen för ungdomar har förbättrats under de senaste åren samt att prognoserna för de närmaste åren är positiva.

I den ungdomspolitiska propositionen aviserade regeringen dessutom ett ekonomiskt stöd till Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) för att de fristående skulle kunna utreda ungdomars möjligheter att påverka såväl i sina egna miljöer som i större politiska sammanhang. LSU har av regeringen fått 1 660 000 kr i stöd och har redan lämnat en delrapport – *Utgång*. Denna Ungdomens demokratikommission består av enbart ungdomar.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Ytterligare en åtgärd som regeringen vidtagit med anledning av den ungdomspolitiska propositionen är att tillsätta en ungdomsdelegation som ska stödja regeringen i genomförandet av ungdomspolitiken och fungera som rådgivare när det gäller frågor som påverkar unga människors liv. Detta är ytterligare ett sätt att få den kunskap om ungdomars levnadsvillkor som bara ungdomar själva kan tillföra.

Jag vill även passa på att nämna att Demokratiutredningen, som i mitten av februari ska lämna sitt betänkande, kommer att ta upp frågor kring ungdomar och inflytande. Vidare innehåller de av regeringen i november 1999 beslutade kommittédirektiven (dir. 1999:98) – *Åtgärder för att stärka den medborgerliga insynen och deltagandet i den kommunala demokratin* – bl.a. uppdrag att studera erfarenheterna i de försök som gjorts med kommunala ungdomsråd och ungdomsparlament.

Som jag här har visat finns det ett stort antal åtgärder som genomförs för att öka ungdomars tilltro till demokrati som styrelseskick samt för att öka ungdomars inflytande över sin vardag. Det sker även ett stort antal experiment på lokal och regional nivå för att driva på denna utveckling.

Vi får dock inte slå oss till ro med dessa åtgärder, utan vi måste hela tiden gå vidare och vara öppna för nya tankar. Statsministern tog därför ett initiativ och bjöd in ett stort antal ungdomsorganisationer för ett samtal om hur regeringen kan stödja utvecklingen i samhället för att det ska bli ännu bättre för ungdomar. Vid mötet, som ägde rum den 8 september 1999, deltog även jag och ungdomsminister Ulrica Messing. Mötet var ingen engångsföreteelse. Regeringen avser att följa upp den ungdomspolitiska propositionen med en tät dialog med olika ungdomsforum.

Anf. 160 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret som jag har fått av statsrådet. Men jag funderar lite grann, för jag tycker inte att jag kan utläsa att jag har fått svar på mina frågor.

För den som nu är demokratiansvarig i regeringen och i Sveriges land måste det vara väldigt viktigt att det ligger högt upp på agendan att göra någonting för att yngre människor ska få ett ökat inflytande över sin vardag och också för att råda bot på den bristande tro på demokrati som vi kan se att unga människor har i dag.

Jag tycker, och många med mig, att Sverige under många år har vänt sig bort från individens betydelse och det personliga ansvarstagandet, alltså möjligheten att påverka lokalt. Jag tycker att det är fel riktning. I stället har man många gånger uppmuntrat ett kollektivistiskt tänkande.

Min idé och min ideologi handlar om decentralisering, att flytta makt och beslut så nära dem som berörs som möjligt, genom lokala initiativ och ett ökat engagemang runtomkring där man bor.

Om vi tittar på samhällsutvecklingen kan vi se att det har gått mot ökad centralisering. Vi kan också se en annan sak, och det är att yngre människor i dag är bättre utbildade och bättre informerade om samhället och grundläggande samhällsfrågor än någonsin tidigare. Samtidigt känner många yngre människor ett utanförskap gentemot det politiska livet och de institutioner som man har kontakt med. Många gånger finns känslan att allting redan är förutbestämt. När det till den känslan kommer en likgiltighet, att man inte känner att man har möjlighet att vara med och påverka, att det inte spelar någon roll, är det farligt.

Klyftan mellan den yngre och den äldre generationen kanske också är större än någonsin. De etablerade demokratiska institutionerna, i form av politiska partier, utredningsväsende och beslutande församlingar i kommun, landsting och riksdag, är hierarkier och en ordning som beslutades av en äldre generation och som vi måste försöka förändra för att råda bot på de problem som finns i dag.

De här gamla hierarkierna och den del av demokratin som vi har i dag gör att vi går miste om de yngres engagemang och initiativtagande, som vi skulle behöva.

Unga människor särbehandlas många gånger i dag enbart på grund av sin ålder – det är kanske snarare regel än undantag. Ibland går det så långt att man kan tala om diskriminering på grund av ålder. Att en grupp diskrimineras enbart på grund av ålder är naturligtvis inte godtagbart. Det säger statsrådet också.

Det lämnas förslag på förslag som slår mot ungdomar, och det måste stoppas.

Vi i Centerpartiet kallar det ungdomsfrid. Vi vill verka för en ökad demokrati, ett lokalt engagemang och initiativtagande.

Det räcker inte att enbart jobba med förslag som slår mot unga. Ett av de största problemen i dag är att det kommer alldeles för få förslag som aktivt gynnar unga människor. I de förslag som kommer, inklusive regeringens ungdomsproposition, går man sällan eller aldrig till botten med problemet. I stället för att se vad som är orsaken till ett problem, tittar regeringen på symptomen och försöker dölja problemet. Det håller ju inte i längden.

Statsrådet säger i sitt svar att man har gjort väldigt mycket, att det har hänt en hel del. Ett exempel som statsrådet tar fram som en väldigt positiv sak är att man har infört en ungdomskanal på Internet. Är detta det bästa som man kan komma fram till för ungdomar och demokrati, undrar jag om det stämmer överens med statsrådets intentioner.

Anf. 161 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Jag tror att vi är ganska eniga om Sofia Jonssons beskrivning av problemen och den verklighet som råder.

Jag har inte bara redovisat informationskanalen på Internet utan också ett antal andra åtgärder som regeringen både redan har genomfört och planerar. Det är viktigt att ge en rättvisande bild.

Om Sofia Jonsson anser att regeringen inte går till botten med problemen, så är det något som jag tycker är värt att diskutera. Jag skulle gärna vilja höra lite mer om vad Sofia Jonsson tänker i det avseendet.

Jag skulle också gärna vilja höra lite mer vad frågeställaren menar när hon säger att vi lämnar förslag på förslag som slår mot unga. Jag känner inte riktigt igen mig i den beskrivningen.

Däremot kan man säga att det är mycket under 90-talet, det decennium som vi har bakom oss, som har varit bekymmersamt för stora delar av den svenska befolkningen. Då tänker jag framför allt på nedskärningar i offentlig verksamhet, som står för välfärden i det svenska samhället, och den stora arbetslöshet som har drabbat väldigt många. Båda dessa stora förändringar i det svenska samhället har haft effekt särskilt på ungas möjlighet att etablera sig, att skaffa sig en egen ekonomi, arbete och bostad. Det har naturligtvis haft betydelse för tilltron till demokratin.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

Men, för att börja i en annan ände, ungdomars tilltro till demokratin skulle jag ändå vilja hävda är stor i Sverige i dag. Det är viktigt att vi inte försöker måla en bild som är svartare än vad den egentligen är. Det finns oerhört många olika undersökningar på det här området. Det finns också studier som jämför den svenska situationen och svenska ungdomars attityd till den svenska demokratin med ungdomars attityd till demokratin i andra europeiska länder. Olika undersökningar ger lite olika utslag. Men jag skulle ändå våga påstå att den sammantagna bilden är att ungdomar, liksom den svenska befolkningen i övrigt, har en stark tilltro till demokratin som samhällssystem och också till sina egna möjligheter att påverka samhällsutvecklingen.

Men för ungdomars del finns det en högre grad av brist på förtroende gentemot de arenor som vi har byggt vår representativa demokrati på, alltså politiska partier, arenor för politiska samtal såsom kommunfullmäktige, riksdag och politiker i allmänhet. Det kanske kan beskrivas som en klyfta mellan yngre och äldre.

Jag håller helt med Sofia Jonsson om att vi går miste om resurser om vi inte lyckas finna vägar att kanalisera denna kunskap, detta samhälls-engagemang, denna förmåga att ta ansvar som unga människor visar i ord och i aktiv handling till de institutioner som vi har för det demokratiska beslutsfattandet. Den stora frågan är: Vad beror dessa tendenser på, och vad kan vi göra åt dem?

Lokala experiment och decentralisering var något som Sofia Jonsson efterlyste. Jag anser också att det finns en oerhört stor potential på den lokala nivån som vi inte har tagit till vara i tillräcklig utsträckning. Eftersom min talartid snart är ute, hoppas jag att jag får tillfälle att återkomma till detta tema senare.

Anf. 162 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Jag håller helt med statsrådet om att det är viktigt att ta tag i problemet. Mycket av det som statsrådet säger här tycker jag är bra, men problemet är att det inte längre går att bara prata, utan det måste komma konkreta förslag. Det vore intressant om vi gemensamt kunde komma fram till några sådana.

Vi tog båda i våra inlägg upp *Voice*, Röda korsets ungdomsförbunds undersökning om ungdomar och demokrati. Man har gjort en undersökning bland högstadie- och gymnasieelever som visar att 33 % av de tillfrågade inte riktigt tror på demokratin som det styrelseskick som vi ska ha. Även om man bara har frågat 60 klasser, så är det ändå en tredjedel av dessa ungdomar som inte riktigt tror på demokratin. Det är ju skrämmande. Då kan man inte bara säga att det är ett litet antal som tillfrågats eller att det inte är ett så stort problem. Jag tycker att det är ett problem, och vi måste hjälpas åt att hitta en lösning på det.

Sedan var vi inne på frågan om skolan, och skolan är oerhört viktig. En bra skola är en grund för en bra demokrati. Vi har haft värdegrundsåret då man har diskuterat demokrati och engagemang i skolorna, vilket är bra. Men det måste ju till mer än bara diskussioner.

Centerpartiets förslag har under en lång tid varit att decentralisera makten inom skolan, att låta de lokala skolstyrelserna handha det som skolan ska vara till för, nämligen att se över budgeten och den undervisning som ska bedrivas. Vår idé är att det i de lokala skolstyrelserna ska

finnas lärare, föräldrar och elever. Efter det att det nu har pågått flera försök kan man se att skolor som har inrättat lokala skolstyrelser har förändrats, dels har förstörelsen minskat, dels har engagemanget ökat. Man känner att man äntligen får vara med och besluta om sin egen vardag, för arbetsplatsen för de yngre är ju skolan. Skolmiljön och engagemanget i skolan är ju A och O för det fortsatta livet och demokratin.

Eftersom statsrådet säger i sitt svar att hon tycker att det är en väldigt bra idé med lokala skolstyrelser, undrar jag varför man inte kan ta steget ut och försöka inrätta sådana i varje skola. Jag skulle tycka att det vore en oerhört bra idé. Det vore ett stort framsteg för demokratin och för decentraliseringen. Om statsrådet är beredd att arbeta för en ordentlig decentralisering, som hon säger att hon är, är detta ett första steg där de yngre människorna tillsammans med sina föräldrar får vara med och påverka.

Ett annat problem är de pengar som satsas och de projekt som bildas, vilket statsrådet också diskuterar, eftersom vuxna sitter och bestämmer över pengar och projekt som ska handla om ungdomar. Det är inte ungdomarna själva som får vara med och utveckla projektidéer och se vart pengarna ska gå. Jag tycker att man kan se över detta och också låta yngre människor få vara med i de demokratiska församlingarna i de utredningar som vi har.

Ett steg i demokratins utveckling kan ju vara att sänka rösträttsåldern. I Centerpartiet har vi diskuterat frågan. Vi har tagit ett första steg och säger att man, till skillnad från i dag då man ska vara 18 år för att få rösta, ska gå efter kalenderår, inte efter den dag då man fyller 18. Är det något som statsrådet skulle kunna tänka sig? Skulle statsrådet också kunna tänka sig att fundera lite mer över detta med 16-årig rösträttsålder?

Anf. 163 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! När det gäller skolan och den lokala nivåns betydelse vill jag säga, med risk för att verka fyrkantig, att skolan inte är mitt huvudsakliga ansvarsområde. Det finns ett annat departement och en annan minister som är ansvarig för den.

Stora förändringar måste få ta tid. Man kan inte rusa åstad och genomföra stora förändringar utan att också se till att de utvärderas, analyseras och effekterna av dem följs.

Nu pågår en försöksverksamhet som självklart måste följas noga innan man drar slutsatser för framtiden. Vi måste veta om detta är rätt väg att gå eller om vi har anledning att tänka om på några punkter.

Det finns ju inget viktigare än skolan när det gäller våra barns fortsatta liv, och då måste vi också vara varsamma med den miljön och den viktiga institutionen.

Jag vill säga något om den lokala nivån, decentraliseringen och detta med ungdomars representation i olika beslutande församlingar. De utredningsdirektiv som regeringen antog före jul handlar om några i mitt tycke mycket viktiga områden som vi måste titta närmare på om vi ska hitta vägar att fördjupa folkstyret i Sverige. Koncentrationen ligger just på den kommunala nivån, den lokala nivån. Där lyfter vi fram ett antal viktiga punkter. En av dessa är att bland de människor som i dag är politiker, som fattar politiska beslut i våra kommuner, är representativiteten för dålig i flera avseenden. Det är också så att vi har sett alltför många för-

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

tida avhopp. Dessa är inte heller representativt utspridda utan det är särskilt unga människor och kvinnor som drabbats.

En av de viktiga åtgärderna i framtiden för ett folkstyre som är reellt är just att vi ser till att motverka den tendens som vi är inne i just nu; att vi får färre personvalda och att representativiteten försämrats. Vi måste se till att vi får in fler från de grupper som i dag inte är tillräckligt företrädade. Det gäller bl.a. ungdomar, invandrare, egenföretagare och människor med funktionshinder. Det är en av de väldigt viktiga punkterna.

Den här utredningen, som ännu inte är besatt med människor men som snart kommer att vara det, hoppas jag ska kunna komma längre och komma med konkreta förslag på vad vi kan göra för att komma dit vi vill. Det om något är väl en väg framåt som jag tror att vi båda kan anse som värdefull.

Så till det här med sänkt rösträttsålder. Jag kan mycket väl erkänna att när jag fick det här uppdraget var det en av de frågor som jag väldigt tidigt stötte på från olika ungdomsorganisationer. Spontant ansåg jag att det kanske kunde vara värt att titta närmare på saken. Sedan har jag, ju mer jag har tittat på frågan, insett att det inte är så väldigt enkelt. Rösträttsåldern hänger samman med många andra saker, bl.a. myndighetsåldern. Det finns goda skäl att behålla en hel del av de samband som finns. Det gör frågan betydligt mer komplicerad än om den enbart handlade om rösträttsålder.

För närvarande är inte frågan så oerhört aktuell ur mitt perspektiv. Jag kan väl också säga att när jag träffar ungdomar, skolelever på gymnasienivå och högstadienivå, är det inte alltid så självklart att den här frågan anses som oerhört prioriterad av de unga själva.

Anf. 164 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! När jag diskuterar eller tänker på demokrati och decentralisering så handlar det inte bara om att följa de strukturer som vi har i dag, att kommunerna är den lägsta nivån. Jag vill gå ännu längre. Jag vill att ännu fler människor ska kunna få vara delaktiga. Den representativa demokratin är jätteviktig och ska bevaras. Men vi kan öppna upp och låta fler människor få möjlighet att besluta över sin vardag och få den makt vi alla behöver.

Det kan vara så, statsrådet, att går man ut och frågar på det sätt som statsrådet nämnde att hon gjort så är en del 16-åringar lite fundersamma: Kan det möjligen vara så att jag kan gå ut och rösta? Det är ju ett stort ansvar. Är det inte så att vi har byggt upp det här systemet under lång tid, och att man har tagit bort ansvaret från oss när vi växte upp eftersom man har centraliserat på det här sättet? Det kan vara därför man är främmande.

Vore det inte då bättre att öka demokratin och se till att fler får makt och inflytande tidigt? Statsrådet säger ju i sitt svar att unga människor måste få verkligt inflytande över beslut som fattas. Vad är det då som statsrådet vill föra fram?

Anf. 165 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Nej, det är sant som Sofia Jonsson säger. Den lokala nivåns betydelse handlar inte enbart om den representativa demokratin olika arenor och om möjligheterna att utöva inflytande och vara med där.

Jag håller med om att det också handlar om att se alla övriga former av politisk aktivitet, engagemang och ansvarstagande som i dag finns runtom i Sverige.

Det är också så att bl.a. forskare inom ramen för Demokratiutredningen har analyserat på vilka punkter som svenska befolkningen i dag anser att man har mer att säga till om än för ett antal år sedan. Det visar sig att områden där olika former av brukarstyrelse har införts är sådana exempel. Det förtjänar naturligtvis en viss eftertänksamhet och ger oss en signal om någonting.

Samtidigt vill jag säga att jag är den första att bejaka engagemang oavsett – nästan – vilka former det tar sig inom lagens ramar. Men det är också så att ett engagemang för en enstaka skola, ett engagemang för att bevara den lokala affären eller ett nätverk för att skydda miljön på orten på något sätt bör länkas till de beslut som måste fattas någonstans på demokratisk grund.

Därför är det väsentligt att vi fokuserar på den representativa demokratis förmåga att ta hand om detta engagemang, denna kunskap och denna vilja utan att trycka ned andra former av engagemang. Det gäller att se styrkan i både–och.

Jag tror att jag slutar där.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

22 § Svar på interpellation 1999/2000:183 om etnisk och kulturell mångfald

Anf. 166 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Marianne Andersson har ställt ett antal frågor om åtgärder för att stärka invandrades delaktighet i det politiska arbetet. Interpellationen har överlämnats till mig eftersom några av frågorna ligger inom mitt ansvarsområde.

Jag kan i stort instämma i den beskrivning som Marianne Andersson ger om invandrarnas situation när det gäller deltagandet i demokratin. Ett av flera oroande tecken är att valdeltagandet bland utländska medborgare fortsätter att minska. Det var endast 35 % som deltog i det senaste kommunalvalet. Andelen har minskat för varje val sedan år 1976, då utländska medborgare för första gången hade möjlighet att delta i kommunala val i Sverige. Det här är ett av flera tecken på att polariseringen i samhället har ökat, och det måste vi ta på största allvar.

Detta var ett viktigt skäl till att regeringen omedelbart efter valet hösten 1998 beslutade om tilläggsdirektiv till Demokratiutredningen. Den fick i uppdrag att utreda orsakerna till det sjunkande valdeltagandet och att föreslå åtgärder för att öka medborgarnas delaktighet och engagemang i det demokratiska systemet.

Demokratiutredningen kommer att redovisa sitt arbete om ett par veckor. Utredningen har haft samråd med rådet för utvärdering av 1998 års val, som hade ett särskilt uppdrag att utvärdera om, och i så fall på vilket sätt, reformen av det svenska valsystemet påverkade valdeltagandet i 1998 års val. Utredningen har också samrått med Integrationsverket,

som särskilt har i uppdrag att undersöka utvecklingen när det gäller valdeltagandet bland invandrare.

Även om jag i stort instämmer i Marianne Andersson beskrivning vill jag något nyansera beskrivningen om personvalets effekter. Rådet för utvärdering av 1998 års val säger i delbetänkandet *Personval 1998* att kandidater med utländsk bakgrund har utnyttjat personvalsinstrumentet i ungefär samma utsträckning som svenska kandidater.

Orsaken till att många kandidater har bedrivit egna kampanjer är att de ibland har känt ett motstånd från de lokala partiledningarna. Å andra sidan har de upplevt ett starkt stöd från invandrarföreningar och fackliga organisationer.

Enligt rådets bedömning kan personvalsreformen sägas varken ha gynnat eller missgynnat invandrarkandidaterna. Systemet har visat sig relativt neutralt.

En mycket positiv effekt i det här sammanhanget som rådet pekar på är att invandrarkandidaternas kampanjer har lett till att personer som i övrigt inte är politiskt aktiva har engagerat sig i valrörelsen. Förhoppningsvis kan detta leda till att partierna på längre sikt lyckas få med fler personer med invandrabakgrund i sina organisationer.

När det sedan gäller de konkreta frågor som Marianne Andersson ställer så avser den första frågan åtgärder för att förbättra representationen i nämndemannakåren. Här vill jag gärna hänvisa till att regeringen i januari förra året tillkallade en särskild utredare som ska göra en översyn av krav på svenskt medborgarskap och andra krav relaterade till medborgarskap i lagstiftningen. Utredaren hade i uppgift att identifiera vilka reformbehov som finns.

Regeringen beslutade den 27 januari i år att utredningen fr.o.m. den 1 februari 2000 ska fortsätta sitt arbete som en parlamentarisk kommitté. Samtidigt förlängs tiden för att redovisa uppdraget till den 1 december 2000.

Jag vill också hänvisa till det interpellationssvar angående nämndemän som justitieminister Laila Freivalds lämnade här i kammaren den 18 januari. Där aviserar justitieministern att hon överväger att låta en utredning titta på frågor som rör nämndemannainstitutet, bl.a. nämndemannakårens sammansättning.

Marianne Andersson har också frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att stärka invandrares delaktighet i det politiska arbetet.

Regeringen har nyligen tillsatt en parlamentarisk utredning som enligt sina direktiv ska föreslå åtgärder för att stärka den medborgerliga insynen och deltagandet i den kommunala demokratin. I direktiven betonas att samhällets etniska och kulturella mångfald på ett bättre sätt än i dag måste avspeglas bland de förtroendevalda. Utredningen ska därför närmare undersöka vilka särskilda åtgärder som behövs för att öka möjligheterna för personer med utländsk bakgrund att få insyn i och möjligheter att delta i den kommunala demokratin.

Det påpekas i direktiven att det låga valdeltagandet bland utländska medborgare till viss del kan bero dels på brist på information och kunskap om politiska partier, dels på språksvårigheter och begränsade kontakter i samhällslivet. En utgångspunkt för utredningen måste därför vara att ingen medborgare ska behöva stå utanför demokratin på grund av

bristande kunskaper om t.ex. demokratiska traditioner eller hur det svenska samhällslivet fungerar.

Marianne Anderssons tredje fråga avser hur regeringen avser arbeta för att öka möjligheten till kulturell autonomi.

Begreppet kulturell autonomi är inte entydigt och kan tolkas på olika sätt. Jag kan emellertid helt ställa mig bakom vad Marianne Andersson skriver i detta avsnitt av interpellationen om att "etnisk och kulturell mångfald förutsätter ömsesidig respekt" och att "kulturer kan löpa parallellt och berika varandra om människor är trygga i sin identitet". Likaså delar jag hennes bedömning att "många som invandrat har ett berättigat behov att hitta en egen kombination av kulturella identiteter".

Dessa värderingar och bedömningar ligger också till grund för den svenska integrationspolitiken. Samhällets etniska och kulturella mångfald ska tas som utgångspunkt för den generella politikens utformning och genomförande på alla samhällsområden och på alla nivåer. Härigenom skapas förutsättningar för att *alla* människor i vårt land, oavsett etnisk eller kulturell bakgrund, ska kunna, som Marianne Andersson skriver, hitta en egen kombination av kulturella identiteter.

Marianne Andersson skriver i detta sammanhang att grupper som velat starta och driva egna förskolor baserade på språklig eller religiös grund har förhindrats att göra detta. Jag vill poängtera att lagstiftningen på området inte hindrar en kommun att ge tillstånd att driva sådana förskolor då kraven på god kvalitet och säkerhet är uppfyllda. Det finns alltså i lagstiftningen ingen grund för att avslå en ansökan på grund av sådana skäl som Marianne Andersson nämner. Det finns dock ingen *skyldighet* för en kommun att lämna bidrag till en enskild förskola.

Avslutningsvis vill jag betona att ökad etnisk och kulturell mångfald är nödvändigt för att bryta segregationen och fördjupa vår demokrati.

Det är viktigt att vi höjer kompetensen och trovärdigheten hos våra myndigheter. Många arbetsgivare, däribland statliga, går miste om den kanske mest kvalificerade arbetssökande till en viss tjänst därför att personer med utländsk bakgrund av olika anledningar bortsorteras och ibland rentav diskrimineras.

Det är angeläget att myndigheterna rekryterar personer med utländsk bakgrund för att staten ska kunna vara ett föredöme som arbetsgivare men också för att myndigheterna inte ska gå miste om den kompetens som personer med utländsk bakgrund besitter. Det är också viktigt att medborgarna kan känna igen sig när de besöker myndigheter. Sedan ett drygt år tillbaka ställer regeringen därför krav på myndigheterna att de ska redovisa vilka åtgärder som har vidtagits eller planeras för att öka den etniska och kulturella mångfalden bland personalen.

När stora grupper av invånare står utanför samhällsgemenskapen, saknar inflytande och delaktighet så är demokratin svag. För att stärka och fördjupa demokratin måste i stället segregationen hävas. Vi har en skyldighet att garantera att den medborgerliga rätten till makt, inflytande, deltagande och delaktighet tillkommer alla – oavsett exempelvis etnisk bakgrund.

Dessutom har samhällsutvecklingen allt att vinna på att bättre ta till vara de positiva aspekterna på den ökade etniska och kulturella mångfalden i vårt land. Besluten blir helt enkelt bättre om fler perspektiv beaktas och olika erfarenheter kommer till tals. Det är därför jag anser det vara

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

en rikedom att det bor människor med många olika etniska och kulturella tillhörigheter i vårt land. Men denna rikedom förlösas när segregationen breder ut sig.

Anf. 167 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Tack så mycket för det långa och omfattande svaret. Det var mycket välvilligt men lite föga konkret. Vi delar ju uppfattningar, och vi ser ju problemen – där är vi överens. Och jag vet att det är svårt att veta vad man ska göra. Svaret andas att vi bollar frågorna in i utredningar, och sedan får utredningarna tilläggsdirektiv, sedan blir det förlängt, och sedan händer det inte så mycket. Det tar tid. Och jag måste säga att jag är otålig, och det är jag därför att dessa frågor ju inte är nya på något sätt. Frågan om våra nya svenskars situation och integration är ju gammal och har stötts och blötts i många år och har diskuterats på så många olika sätt. Jag vet inte hur många gånger som jag har tagit upp den med andra ministrar i denna kammare.

Jag satt själv med Invandrapolitiska kommittén för några år sedan. Vi diskuterade denna problematik om integration osv. utifrån en mängd olika aspekter. Utredningen lade fram förslag. Det tog lång tid, och sedan genomfördes några förslag men andra inte. Vi kände redan då att vi var sent ute, att vi på något sätt balanserade på någon sorts krutdurk av utanförskap, arbetslöshet och segregation, vilket är särskilt allvarligt när det gäller ungdomar – detta också i ljuset av att de stora flyktingströmmarna kom till Sverige i slutet av 80-talet och i början av 90-talet. Det var då vi hade den stora anstormningen, och det var då som vi var tvungna att göra någonting. Vi tappar så mycket när det inte händer någonting.

Jag säger detta därför att de nya svenskarnas låga valdeltagande och bristande demokratiska engagemang ju hänger ihop med helheten. Det hänger ju ihop med vårt flyktingmottagande och vår integrationspolitik.

Trots att vi stundtals har haft en ganska hetsig debatt om volymerna när det gäller flyktingmottagandet i Sverige så har det funnits och finns en stor och positiv majoritet för att vi ska kunna erbjuda människor skydd i vårt land. Det är vi överens om. Men problemet har varit att när människor väl har kommit hit så har vi behandlat dem som om de behövde skydd när de kom hit också. Jag vill säga det. Vi har tagit hand om dem, vi har beskyddat dem, vi har tyckt synd om dem, och vi har inte tillåtit människor att arbeta. Detta har vi sedan länge haft en debatt om. Och när människor nästan mot förmodan lyckas då har vi blivit nästan lite bestörta, och det har funnits avundsjuka i samhället. Detta handlar om attityder i hela samhället, det riktar sig inte direkt mot regeringen.

Jag känner många invandrare. Jag känner bl.a. en ung iransk kvinna som en gång sade till mig:

Varför tycker ni svenskar bara om oss när det är synd om oss?

Jag har många gånger tänkt på det, och det ligger så mycket i det egentligen. För när någon lyckas då blir vi faktiskt lite avundsjuka. Men det är också ett misslyckande. Vi har inte vågat lägga ansvaret på de nya svenskarna att ta vara på sin egen situation. Det har varit för mycket av omhändertagande, och det sade vi också i den här utredningen, och det var vi ganska överens om.

Jag påstår att utan ansvar så blir man aldrig delaktig i samhället. Detta hänger så mycket ihop, och det är där som vi har missat något i ren

välvilja. Jag brukar säga att vi har varit lite dumsnälla ibland. Vi vill väl, men det har inte gått så bra. Samtidigt vet vi att dessa människor som har kommit hit är företagsamma, kunniga och ofta välutbildade. Och oavsett om de är välutbildade eller inte så är det människor med energi, kraft och företagsamhet som lyckas komma hit. Det är ju en sådan resurs, och vi missar den så mycket.

Jag ska ställa några frågor, men jag får återkomma sedan.

Jag tycker t.ex. inte att det är rimligt att nämndemannakåren inte speglar Sveriges befolkning. Jag hoppas att justitieministern nu verkligen tillsätter en utredning som ska behandla frågan om medborgarskap och att den kommer att behandlas med förtur.

Jag återkommer i nästa inlägg för att kommentera svaret ytterligare och för att ställa frågor.

Anf. 168 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Det tar tid, och jag är otålig, säger Marianne Andersson. Jag tillhör väl också den kategorin. Och det är lätt att konstatera att vi i dag kanske ser att vi är sent ute i en del avseenden.

Samtidigt är det också så att vi i dag har ett annat läge än vad vi hade för tio år sedan. Vi har i dag ett läge som det handlar om att ta vara på. Jag tror att vi har möjligheter att förändra situationen i dag.

Jag tänkte med några få ord beskriva vad jag ser, och det anknyter till behovet av att ta ansvar i samhället som en oundgänglig ingrediens i att vara medborgare i ett demokratiskt samhälle.

Vi har under de senaste tio åren talat oerhört mycket om arbetslöshet, och vi har haft en oerhört stor arbetslöshet. Vi har haft en otrygghet på arbetsmarknaden som har betytt mycket särskilt för grupper som redan tidigare har sämre möjligheter än andra att göra sig gällande i det svenska samhället, bl.a. invandrare.

Om vi ser till hur den svenska befolkningens sammansättning ser ut och om vi ser till hur arbetskraften ser ut, så inser vi att det i dag och åren framöver finns ett oerhört stort behov av att rekrytera och nyanställa människor för att ersätta alla de människor som under de närmaste åren kommer att gå i pension. Och vi har inte riktigt så många ungdomar i arbetsför ålder för att täcka detta glapp. Samtidigt har vi i dag ungefär 268 000 människor som är öppet arbetslösa i Sverige. Och om vi inte, där vi kan, använder oss av denna situation för att rekrytera och anställa människor med invandrabakgrund i t.ex. offentlig verksamhet så missar vi ett gyllene tillfälle, vilket vore oerhört synd.

Jag är därför oerhört glad över att kunna säga att vi från regeringens sida sedan ett år tillbaka ställer krav på våra myndigheter att arbeta för en ökad etnisk mångfald, för fler invandrare i offentlig verksamhet.

Precis som Marianne Andersson säger måste den offentliga verksamheten – oavsett om vi pratar om polisen eller om vi pratar om skolan eller vad det nu kan vara – återspegla den svenska befolkningens sammansättning. Jag är faktiskt hoppfull och tror att vi nu har ett läge som vi kanske inte tidigare haft när det gäller att förbättra situationen. Arbete är en oundgänglig ingrediens i en människas liv som aktiv medborgare i det svenska samhället – åtminstone för de allra flesta. Jag är, som sagt, hoppfull.

Prot.

1999/2000:60

3 februari

Svar på

interpellationer

Anf. 169 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag tänkte också komma till det här med arbete och arbetslöshet. Ja, situationen är som den är. Men samtidigt kommer jag ihåg hur det var på 80-talet när vi inte hade någon arbetslöshet. Däremot hade vi invandrarakademiker. Jag satt då i utbildningsutskottet och vi jobbade mycket med invandrarakademiker som inte fick jobb trots att många av dem t.o.m. hade fått sin utbildning här i Sverige. De kunde svenska utmärkt. Men de fick inte jobb trots att det var brist på folk. Jag hoppas att det nu är en annan situation. Jag hoppas också att vi verkligen har lärt oss något av detta.

Svaret andas en klädsam självkritik – att statliga myndigheter är ganska dåliga i sammanhanget och att man nu har krav på dem att avrapportera. Men hur är det egentligen med Regeringskansliet? Hur ser det ut där? Har ni någon statistik på hur det ser ut där? Jag skulle inte tro att det är jättebra. Jag ser inte så många i mina kontakter med Regeringskansliet men det är en fråga för sig.

Jag vet inte om jag riktar mig till rätt person men det handlar också om en sak som vi alla måste diskutera eftersom den har med demokratin att göra. Det gäller begreppet invandrare som ju diskuteras. Vilket ord ska vi egentligen använda? Detta är alltså en gammal diskussion. Integrationsministern har ju varit aktuell i samband med en utredning som kommit med ett förslag.

Ska vi inte kalla de människor som har kommit hit för svenskar? De är faktiskt svenskar när de har kommit hit. Vi kan kalla dem för nya svenskar eller för första generationens svenskar eller andra generationens svenskar. Det är åtminstone bättre än att kalla dem för andra generationens invandrare som är ett fullständigt bisart begrepp. Hela tiden ställer vi i vårt språk människor utanför. Jag tror att det har betydelse. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar från demokratiministern om hur hon ser på det här begreppet.

Sedan ska jag ta upp en annan sak som kanske också ligger lite utanför ämnet. Det handlar om demokratin. Jag tänker på det lokala självstyret. Jag har flera gånger skrivit motioner om att man i områden där det finns många nya svenskar, där det är en stor dominans av dem och där vi vet att servicen ofta varit dålig och att det varit stora problem, skulle lämna över ett större ansvar på människorna själva när det gäller att ta hand om det egna kvarteret eller den egna stadsdelen. Man skulle ge dem möjligheter att ta hand om de resurser som ändå skulle gå dit, just för att låta dem hantera saker på egen hand. Då skulle det demokratiska intresset väckas; det är jag alldeles säker på.

Jag vet att det inte skulle vara problemfritt men med tanke på floran av utredningar kunde väl detta vara värt att utredas. Det handlar alltså om hanteringen för att ge människor ett större självstyre så långt man kan sträcka sig. Det gäller egentligen även vissa lagändringar. Jag tror att människor på det här sättet skulle lära sig saker och få väldigt mycket på köpet.

Jag har tagit upp detta till debatt med flera ministrar och de har nog tyckt att det varit ganska bra men ingenting har hänt så jag vill bolla över frågan igen. Skulle detta alltså kunna vara något för att främja demokratin?

Man kan säkert tycka att det här behöver göras på många fler ställen men vi skulle kanske kunna göra ett försök i invandrartäta områden.

Anf. 170 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Vad gäller frågan om Regeringskansliet och invandrarna vet jag inte exakt hur det står till. Det skulle säkert kunna vara mycket bättre.

Däremot kan jag svara att även RK som en del av förvaltningen nu för tiden har ambitionen att bli mycket bättre på området och har en arbetsgrupp som arbetar med frågan. Förhoppningsvis kommer andelen människor med invandrarbakgrund att i framtiden öka också på Regeringskansliet. Det ska vi se till att den gör. Det gäller också förvaltningen i övrigt.

Begreppet invandrare måste jag nog, tyvärr, avstå från att lämna några kommentarer om eftersom det inte är min fråga. Det skulle inte vara rätt av mig att här försöka anlägga särskilda synpunkter på det. Men jag instämmer i det som Marianne Andersson säger om hur vi benämner varandra. Med vilka ord vi bemöter varandra har naturligtvis oerhört stor betydelse så det är viktigt att vi gör rätt.

Sedan har vi frågan om den offentliga förvaltningen, särskilt där den har varit dålig. Kanske skulle man, som ett försök att förbättra den men också som ett led i en decentralisering och ett ökat lokalt självstyre, överlåta den på befolkningen. Det är en stor fråga. Ja, det är en stor fråga som spänner över många områden. Mycket av det här är framför allt kommunala frågor.

Det finns olika orsaker till att offentlig service kanske inte är bra. I de fall där det handlar om bristande skatteunderlag eller om att kommunerna har haft svårt att få pengarna att räcka till och därför har tvingats prioritera och avstå från saker som man egentligen insett behövs i längden gäller det egentligen två olika saker.

Dels handlar det om resurser och om tillräckligt med insatser för att ha en samhällelig service värd namnet överallt där människor behöver den.

Dels handlar det om att med decentralisering kunna öka människors makt över sin vardag. Där händer saker runtom i Sverige i dag. Vi ser ju att många ideella föreningar, idrottsföreningar och andra föreningar tar egna initiativ och sluter avtal med kommuner. De tar också hand om och sköter olika delar av den kommunala verksamheten, ofta med mycket gott resultat.

Jag tror dock inte att de båda frågorna nödvändigtvis med fördel ska kopplas samman. Man måste nog fundera lite grann över vad som är orsaken till den bristfälliga servicen i en del områden innan man väljer just den lösning som Marianne Andersson förordar.

I övrigt finns det många aspekter på de frågeställningar som Marianne Andersson tar upp. För egen del tycker jag att det är angeläget att med några ord uppehålla mig vid valdeltagandet, som jag inledningsvis pratade om. Valdeltagandet kan tyckas som ointressant. Ett 80-procentigt valdeltagande i svenska riksdagsval är väl ingen fara, kan man tycka. Nej, det är det inte. Men i vissa bostadsområden och i vissa kommuner i Sverige ligger valdeltagandet under 30 %. Detta är en tickande bomb. Det innebär en oerhörd oro inför framtiden om vi inte lyckas

Prot.
1999/2000:60
3 februari

*Svar på
interpellationer*

ändra på detta. Där tror jag att vi måste sätta in våra aktiviteter och prioriteringar för att försöka åstadkomma förändringar.

Anf. 171 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Just valdeltagandet är det utlösande i den här debatten men jag tror att det handlar om så mycket mer. Vi kan inte bara säga: Du ska gå och rösta den och den dagen. I stället måste man känna: Jag är med i samhället och känner ett ansvar. Jag behövs och min röst behövs i det här samhället. Men man känner inte det utan man känner ett utanförskap och att man inte har makt över vardagen, att man inte har den möjligheten. Passiviteten har funnits en lång tid. Det är svårt att bryta den på en gång – det vet vi alla – men vi får inte ge upp. Därför tycker jag att en utredning om ytterligare lokalt självstyre skulle kunna vara *en* sak. Jag tror inte att det går att bara rätt upp och ned fatta beslut, utan det är i så fall nödvändigt att utreda. Det är alltså en sak som jag skulle vilja skicka med.

Sedan har vi detta med kulturell autonomi, förskolor, friskolor etc. Jag tror att det är väldigt viktigt att man, för att kunna möta andra, är trygg i sin egen kultur. Det gäller oss likaväl som det gäller dem som kommer till oss.

När man känner sig utanför drivs man tillbaka till sin egen gamla kultur, och det kan ibland ta sig ganska förfärliga uttryck. Vi vet ju hur det är med unga flickor och så, men den diskussionen hinner vi inte med nu. Därför är det viktigt att man ger signaler till kommunerna om att detta är ganska angeläget. Finns det önskemål om att t.ex. starta förskolor och skolor som är kulturella är det viktigt att man har en positiv inställning till detta. Signalerna är viktiga.

Vi vet att vi kan ha lite olika åsikter om friskolor kontra allmänna skolor, men där finns det regler att hålla sig till. Det är viktigt vilka signaler som kommer från statsmakterna när det gäller sådana här saker för att få människor att känna en större trygghet i sin tillvaro. Därmed kan de möta oss på ett bättre sätt. Så det är ömsesidigt det här.

Anf. 172 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Jag instämmer i Marianne Anderssons slutord, att det är viktigt vilka signaler vi sänder, vad vi prioriterar och vad vi fokuserar på. Jag kan hålla med om mycket av det som Marianne Andersson har tagit upp i sin interpellation.

Jag betonade just arbetet i vår diskussion här. För att känna att man är en del av det svenska samhället, att man har rättigheter och skyldigheter och alla möjligheter att vara en aktiv medborgare i det svenska samhället är det naturligtvis inte avgörande om man går och röstar vart fjärde år. Det handlar i stället om vardagliga, mycket mer djupgående aspekter.

Jag är helt övertygad om att det absolut avgörande i det sammanhanget är kunskap och framför allt arbete. Utan arbete är det svårt att ha möjlighet till egen försörjning. Det är också svårt att skaffa sig bostad och så småningom familj.

För min egen del finns det stor anledning till glädje och tillförsikt inför framtiden när jag ser att det i det avseendet går åt rätt håll i Sverige, även om det hittills har gått alldeles för sakta. Den goda tillväxten på arbetsmarknaden har ännu inte i tillräcklig utsträckning spritt sig till

invandrargrupperna. Det är en uppgift som vi måste arbeta väldigt mycket med framöver.

Jag är övertygad om att med många goda insatser från den här kammarerna, från Marianne Andersson och hennes och mina kolleger, kommer vi att lyckas. Medveten om den här uppgiften, som är en ödesfråga för det svenska folkstyret i framtiden, finns i hela Sverige i dag, vill jag påstå.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Svar på
interpellationer

23 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 3 februari

1999/2000:213 av *Sten Andersson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Integrationspolitiken

1999/2000:214 av *Desirée Pethrus Engström* (kd) till statsrådet Ingela Thalén

Åtgärder för att minska sjukskrivningar

1999/2000:215 av *Sten Andersson* (m) till statsminister Göran Persson
En konferens om kommunismens offer

1999/2000:216 av *Catharina Hagen* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Skattemaningar från e-ekonomin

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 8 februari.

24 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 3 februari

1999/2000:492 av *Jonas Ringqvist* (v) till jordbruksminister Margareta Winberg

Forskning inom ekologiskt lantbruk

1999/2000:493 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksminister Margareta Winberg

Råttförsök om homosexualitet

1999/2000:494 av *Inger René* (m) till statsminister Göran Persson
Brott i socialismens namn

1999/2000:495 av *Hans Hoff* (s) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Fristående gymnasier

1999/2000:496 av *Kenneth Lantz* (kd) till justitieminister Laila Freivalds
Fängelsepermission

Prot.
1999/2000:60
3 februari

1999/2000:497 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Hot och våld inom kriminalvården
1999/2000:498 av *Tuve Skånberg* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Rättegång mot judar i Iran
1999/2000:499 av *Rosita Runegrund* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Angolanska flyktingar
1999/2000:500 av *Ola Karlsson* (m) till miljöminister Kjell Larsson
God miljö för konkurrens mellan matbutiker
1999/2000:501 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till jordbruksminister Margareta Winberg
Djurförsök
1999/2000:502 av *Anders Sjölund* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Äggproduktion

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 8 februari.

25 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 2 februari

1999/2000:475 av *Anders Sjölund* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
TV-licens
1999/2000:477 av *Carl Erik Hedlund* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Restaurangmomsen
1999/2000:478 av *Johan Pehrson* (fp) till finansminister Bosse Ringholm
Ett nytt energiskattesystem
1999/2000:482 av *Ester Lindstedt-Staaf* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Miljöklassning av fordon
1999/2000:484 av *Ewa Larsson* (mp) till kulturminister Marita Ulvskog
Kulturens betydelse för regional tillväxt

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 8 februari.

26 § Kammaren åtskildes kl. 18.33.

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdet början till ajourneringen
kl. 13.56,
av talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 125 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 21 § anf. 163 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om inkommen uppteckning från EU-nämndens sammanträde.....	1
3 § Svar på interpellation 1999/2000:185 om information till föräldrar om elevers prestation	1
Anf. 1 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	1
Anf. 2 ULF NILSSON (fp)	2
Anf. 3 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	3
Anf. 4 ULF NILSSON (fp)	4
Anf. 5 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	5
Anf. 6 ULF NILSSON (fp)	6
Anf. 7 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	6
4 § Svar på interpellation 1999/2000:180 om decentraliserad tingsrättsorganisation.....	7
Anf. 8 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	7
Anf. 9 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)	9
Anf. 10 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	9
Anf. 11 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)	10
Anf. 12 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	10
Anf. 13 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)	10
Anf. 14 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	10
5 § Svar på interpellation 1999/2000:184 om permissionsreglerna för fängelsedömda	11
Anf. 15 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	11
Anf. 16 GUN HELLSVIK (m)	12
6 § Svar på interpellation 1999/2000:138 om ungdomsrån	13
Anf. 17 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	13
Anf. 18 GUNNEL WALLIN (c)	15
7 § Svar på interpellation 1999/2000:159 om kriminalvården.....	16
Anf. 19 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	16
Anf. 20 GUNNEL WALLIN (c)	18
8 § Svar på interpellation 1999/2000:152 om förstärkning av polisen	19
Anf. 21 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	19
Anf. 22 AGNE HANSSON (c)	20
Anf. 23 ROLF GUNNARSSON (m)	21
Anf. 24 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	22
Anf. 25 AGNE HANSSON (c)	23
Anf. 26 ROLF GUNNARSSON (m)	24
9 § Svar på interpellation 1999/2000:149 om barns talerätt i vårdnadsärenden m.m.....	24
Anf. 27 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	24
Anf. 28 LENA EK (c)	27
Anf. 29 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	28
Anf. 30 LENA EK (c)	28

10 § Svar på interpellation 1999/2000:196 om rättstrygghet	29
Anf. 31 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	29
Anf. 32 LENA EK (c)	30
Anf. 33 YVONNE ANDERSSON (kd).....	31
Anf. 34 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	31
Anf. 35 LENA EK (c)	32
(forts. 13 §).....	32
Ajournering.....	33
Återupptagna förhandlingar	33
11 § Frågestund.....	33
Anf. 36 TALMANNEN.....	33
<i>Sjukfrånvaron</i>	<i>33</i>
Anf. 37 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	33
Anf. 38 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	33
Anf. 39 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	34
Anf. 40 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	34
<i>Arena Norden</i>	<i>34</i>
Anf. 41 JAN ERIK ÅGREN (kd).....	34
Anf. 42 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	34
Anf. 43 JAN ERIK ÅGREN (kd).....	35
Anf. 44 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	35
<i>Pensionerna</i>	<i>35</i>
Anf. 45 ROLF GUNNARSSON (m).....	35
Anf. 46 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	36
Anf. 47 ROLF GUNNARSSON (m).....	36
Anf. 48 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	36
<i>Skatteöverläggningar.....</i>	<i>37</i>
Anf. 49 LENNART DALÉUS (c)	37
Anf. 50 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	37
Anf. 51 LENNART DALÉUS (c)	37
Anf. 52 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	38
<i>Villkoren för konstnärerna</i>	<i>38</i>
Anf. 53 LENNART KOLLMATS (fp).....	38
Anf. 54 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	38
Anf. 55 LENNART KOLLMATS (fp).....	39
Anf. 56 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	39
<i>Avfallsskatten.....</i>	<i>39</i>
Anf. 57 JOHNNY GYLLING (kd).....	39
Anf. 58 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	40
Anf. 59 JOHNNY GYLLING (kd).....	40
Anf. 60 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	40
<i>Vapenhandeln</i>	<i>41</i>
Anf. 61 AGNETA BRENDT (s)	41
Anf. 62 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	41
<i>Skatteöverläggningar.....</i>	<i>42</i>
Anf. 63 MATS ODELL (kd)	42
Anf. 64 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	42
Anf. 65 MATS ODELL (kd)	42

Prot.
1999/2000:60
3 februari

Anf. 66 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	43
Anf. 67 MATS ODELL (kd)	43
Anf. 68 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	43
<i>Dokumentation om Förintelsen</i>	43
Anf. 69 WILLY SÖDERDAHL (v)	43
Anf. 70 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	44
Anf. 71 WILLY SÖDERDAHL (v)	44
Anf. 72 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	44
<i>EBRD</i>	44
Anf. 73 INGEGERD SAARINEN (mp)	44
Anf. 74 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	45
Anf. 75 INGEGERD SAARINEN (mp)	45
Anf. 76 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	45
<i>Djurskyddet</i>	45
Anf. 77 VIVIANN GERDIN (c)	45
Anf. 78 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	45
Anf. 79 VIVIANN GERDIN (c)	46
<i>Avgiften på Öresundsbron</i>	46
Anf. 80 LEIF JAKOBSSON (s)	46
Anf. 81 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s)	46
Anf. 82 LEIF JAKOBSSON (s)	47
Anf. 83 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s)	47
<i>Stress</i>	47
Anf. 84 CHATRINE PÅLSSON (kd)	47
Anf. 85 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	48
Anf. 86 CHATRINE PÅLSSON (kd)	48
Anf. 87 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	48
<i>Sanering av PCB</i>	49
Anf. 88 STEN ANDERSSON (m)	49
Anf. 89 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	49
Anf. 90 STEN ANDERSSON (m)	49
Anf. 91 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	49
<i>Public service</i>	50
Anf. 92 BIRGITTA SELLÉN (c)	50
Anf. 93 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	50
Anf. 94 BIRGITTA SELLÉN (c)	51
Anf. 95 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	51
<i>Radon</i>	51
Anf. 96 OWE HELLBERG (v)	51
Anf. 97 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	52
Anf. 98 OWE HELLBERG (v)	52
Anf. 99 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	52
Anf. 100 TALMANNEN	52
Ajournering	53
Återupptagna förhandlingar	53
12 § Information från regeringen från mötet i Montreal om avtal för internationell handel för genmodifierade organismer (GMO)	53

Anf. 101 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	53
Anf. 102 HARALD NORDLUND (fp)	56
Anf. 103 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	56
Anf. 104 HARALD NORDLUND (fp)	57
Anf. 105 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	57
Anf. 106 MICHAEL HAGBERG (s)	57
Anf. 107 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	57
Anf. 108 PER LAGER (mp)	58
Anf. 109 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	58
Anf. 110 PER LAGER (mp)	58
Anf. 111 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	59
Anf. 112 MARIANNE SAMUELSSON (mp)	59
Anf. 113 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	59
Anf. 114 MARIANNE SAMUELSSON (mp)	60
Anf. 115 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	60
13 § (forts. från 10 §) Svar på interpellation 1999/2000:196 om	
rättstrygghet	60
Anf. 116 YVONNE ANDERSSON (kd)	60
Anf. 117 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	60
Anf. 118 LENA EK (c)	61
14 § Svar på interpellation 1999/2000:187 om polisens roll i	
trafiksäkerhetsarbetet	61
Anf. 119 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	61
Anf. 120 JOHNNY GYLLING (kd)	62
Anf. 121 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	63
Anf. 122 JOHNNY GYLLING (kd)	64
15 § Svar på interpellationerna 1999/2000:191 och 192 om	
behandling av adoptionsärenden i läns- och tingsrätter	65
Anf. 123 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	65
Anf. 124 LENNART KOLLMATS (fp)	66
Anf. 125 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	68
Anf. 126 LENNART KOLLMATS (fp)	68
16 § Svar på interpellation 1999/2000:188 om psykiskt	
långtidssjukas situation	69
Anf. 127 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	69
Anf. 128 GUNNEL WALLIN (c)	70
Anf. 129 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	71
Anf. 130 GUNNEL WALLIN (c)	72
Anf. 131 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	72
Anf. 132 GUNNEL WALLIN (c)	73
17 § Svar på interpellation 1999/2000:146 om åtgärder för	
bättre folkhälsa	73
Anf. 133 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	73
Anf. 134 MARIE ENGSTRÖM (v)	75
Anf. 135 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	76
Anf. 136 MARIE ENGSTRÖM (v)	77
Anf. 137 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	77
Anf. 138 MARIE ENGSTRÖM (v)	78

Prot.
1999/2000:60
3 februari

18 § Svar på interpellation 1999/2000:157 om socialbidragen.....	78
Anf. 139 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	78
Anf. 140 BIRGITTA CARLSSON (c)	80
Anf. 141 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	81
Anf. 142 BIRGITTA CARLSSON (c)	82
Anf. 143 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	82
Anf. 144 BIRGITTA CARLSSON (c)	83
19 § Svar på interpellation 1999/2000:165 om medicinkostnader.....	83
Anf. 145 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	83
Anf. 146 CHATRINE PÅLSSON (kd)	85
Anf. 147 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	86
Anf. 148 CHATRINE PÅLSSON (kd)	87
Anf. 149 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	88
Anf. 150 CHATRINE PÅLSSON (kd)	88
Anf. 151 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	89
20 § Svar på interpellation 1999/2000:168 om familjehemmens ställning på arbetsmarknaden	89
Anf. 152 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	89
Anf. 153 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	90
Anf. 154 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	91
Anf. 155 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	92
Anf. 156 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	93
Anf. 157 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	93
Anf. 158 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	94
21 § Svar på interpellation 1999/2000:176 om ungdomsfrid	94
Anf. 159 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	94
Anf. 160 SOFIA JONSSON (c)	96
Anf. 161 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	97
Anf. 162 SOFIA JONSSON (c)	98
Anf. 163 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	99
Anf. 164 SOFIA JONSSON (c)	100
Anf. 165 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	100
22 § Svar på interpellation 1999/2000:183 om etnisk och kulturell mångfald	101
Anf. 166 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	101
Anf. 167 MARIANNE ANDERSSON (c)	104
Anf. 168 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	105
Anf. 169 MARIANNE ANDERSSON (c)	106
Anf. 170 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	107
Anf. 171 MARIANNE ANDERSSON (c)	108
Anf. 172 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	108
23 § Anmälan om interpellationer	109
24 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	109
25 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	110
26 § Kammaren åtskildes kl. 18.33.	111

Elanders Gotab, Stockholm 2000